

8
144

1200

Latviešu Folkloras Krātuves Materiali

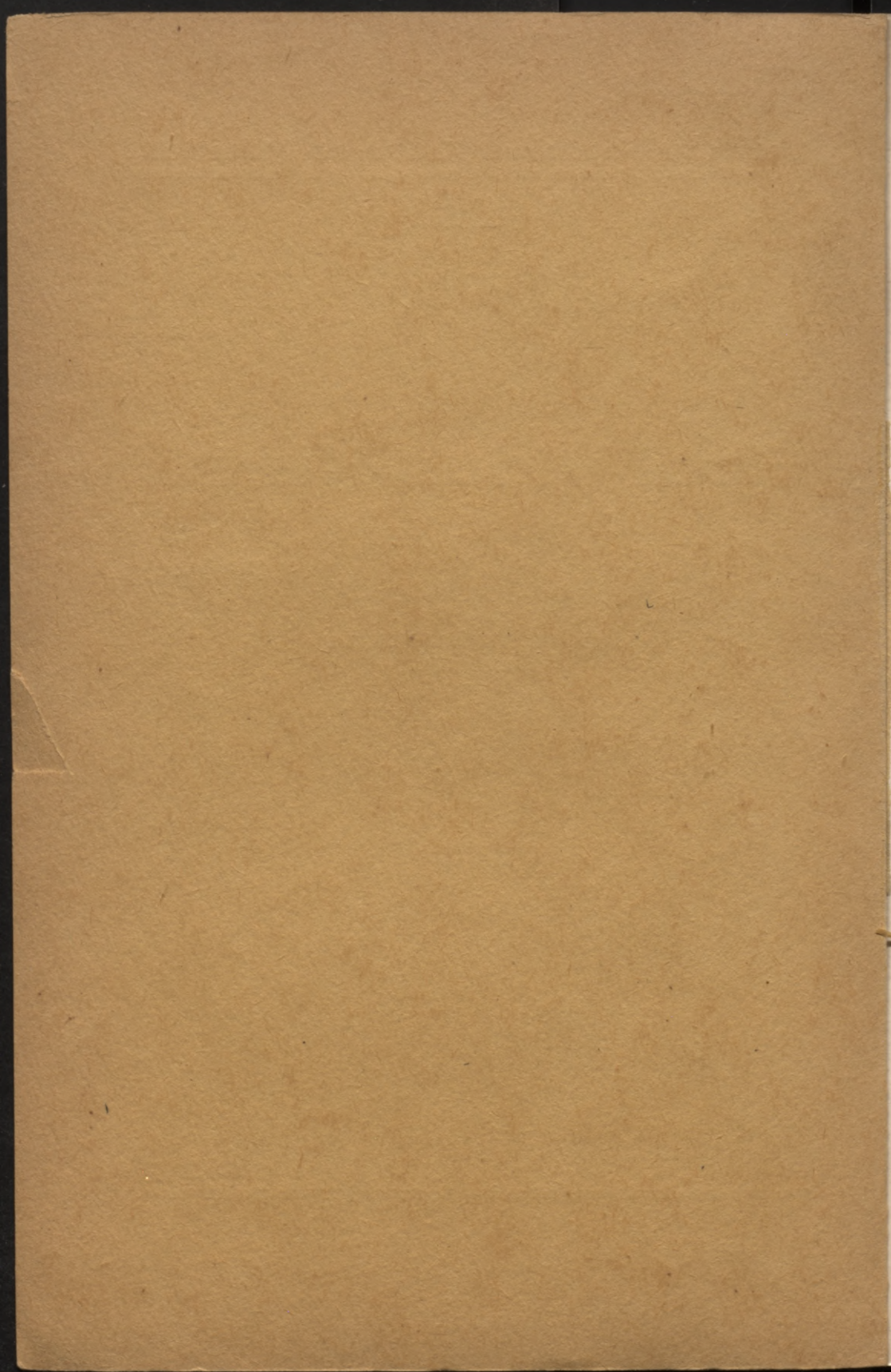
B. 5

Godi Vidus-Kursā

BIRUTA SENKEVIČAProf. K. STRAUBERGA
redakcijā

R Ī G Ā

1 9 3 9

L $\frac{8}{144}$

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES MATERIĀLI
MATÉRIAUX DES ARCHIVES DU FOLKLORE LETTON

B. 5

Godi Vidus-Kursā

BIRUTA SENKEVIČA

Prof. K. STRAUBERGA
redakcijā

LATVIEŠU FOLKLORAS KRĀTUVES IZDEVUMS

RĪGĀ, 1939

L. V. B.
№ 358 028

0309046817

Parl 59

Rīgā, Latgales ielā 11

Priekšvārdi.

Tradīciju ziņā Viduskursas novadi neuzrāda lielas savdabības. Raksturīgās godību parašas rodamas vienādas kā Vārmē, tā Alsungā, Sakā, Skrundā, Virgā, kā arī Raņķos un Kazdangā. Tikai vienā vietā šīs senās tradīcijas izsīkušas ātrāki, otrā zinamu apstākļu dēļ saglabājušās ilgāki. Un tā — vienā novadā vēl rodams kas vairāk, bet otrā mazāk.

Liela pateicība izsakama visiem, kas snieguši pagājušam laikam vērtīgās ziņas: Miklavičai, 54 g. v., saimniece Čūkstu mājās, Alsungas pagastā; Gulbim, Mārtiņam, 82 g. v., Alsungas Poparājos; Prūšu Babai, 62 g. v., Gudenieku Kniplokos; Pērševiču Marijai Gudenieku Pēršās; Sperliņu Marijai Bases Zvirbuļos; Bruderu Annai Alsungas Jaunsniķeros; Gruntmaņu Annai, 68 g. v., Sakaš Pilskalnos; Kauliņu Ievai, 70 g. v., Dunalkā; Kontropskam, 98 g. v., Rudbāržu Ūpjos; Ozolu Annai, 91 g. v., Rudbāržu Lēnēs; Eglīšu Annai, 68 g. v., Rudbāržu Krievkalnos; Druvkalnu Līzei, 68 g. v., Skrundas Smiltniekos; Būmertu Ernestam, 78 g. v., Skrundas Mazos-Vēžos; Darbenieku Annai, 92 g. v., Skrundas Gāzniekos; Daubes Katei, 76 g. v., Skrundā; Knūtiņu Kārlim un Billei Krotas pagastā; Dibliņu Dārtei Raibiniekos; Māliņu Ķērstai, 97 g. v., Jūrkalnes Baložos; Cērpiņu Barbarai, 61 g. v., Jūrkalnes Lauceniekos; Eņģeļu Margrietai un Andrejam Ulmales p.; Bieznieku Jānim, 78 g. v., Virgas p.; Beierbacha Marijai, 66 g. v., Raņķu Remesos; Lagzdiņu Trīnei, 97 g. v., Tēraudas muižā, Ēdoles p.; Bergmaņu Jēkabam, 83 g. v., Pāvilostā; Sicu Marijai Kazdangas p.; Lankovsku Ilzei, 70 g. v., Durbes p.; Bušu Annai Rudbāržu Pilsžogos.

Tāpat sirsnīgs paldies maniem bijušiem audzēkņiem Gudenieku un Rudbāržu pagastā, kā arī citiem, kas šeit vārdā nav pieminēti.

I. Bērnu godības.

A. Radības.

Arī vecos laikos radības bij ģimenes dzīvē svarīgs notikums. Par tām domāja un rūpējās vecāki ļaudis jau laikus. Uz radībām sagatavojoties pēc senas parašas arī pašai grūtniecei, kā sieviete mātes stāvoklī tika saukta, bij jāievēro daudzi un dažādi ticējumi.

Viņa nedrīkstēja list pāri žogam, vārtiem, kāpt pāri virvei, jo tad bērns varēja grūti dzimt, tam varēja mesties cilpas gan ap kaklu, gan rokām. Tāpat nebija labi kāpt pāri suņa astei, lai bērnam nebūtu saite ap kaklu. Grūtniecei nebija labi piedalīties bedībās, redzēt mironi, sevišķi no sāniem viņu uzlūkot; jo tad bērns varēja piedzimt nīkulis — bāls, slimīgs. Grūtniecības laikā nedrīkstēja splaut uguni, jo tad bērnam sprēgās lūpas un uz sejas uzlaidīsies vātis (svētas meitas).

Jaunā māte pirms dzemdībām nedrīkstēja pelcēt vietā, kur tek ūdens — pažobelē vai citur, lai bērns nebūtu ilgi slapinātais gultā.

Vēl viņa nedrīkstēja smirdošā vietā aizsegt muti, jo tad arī bērnam odis dvaša. Ugunsgrēku redzot, viņai bij jāizsargājas pieskarties sev sejai vai sabīties, lai bērnam piedzimstot attiecīgā vietā nerastos blāvs laukums. Pret vēju ejot grūtniece nedrīkstēja svilpt; ja to darija, tad bērnam sprēgāja lūpas. Lai nebūtu jādzemdē dvīņi, tad grūtniecei bij jāizsargās ēst jumiķus — pa divi kopā saaugušus augļus. Arī ausis sieviete mātes stāvoklī nedrīkstēja aizbāzt, tad bērns labi nevarēs dzirdēt, un vispār, ne par ko viņa nedrīkstēja brīnīties, lai bērns nerastos brīnētājs, šķielacis. Tāpat viņa nedrīkstēja nekā ļauna darīt, lai bērnam neiedzimtu kādas ļaunas īpašības.

Senā Kursā, kā tas šķiet arī pārējās latviešu cilšu zemēs, kā dzemdības vieta ir kalpojusi pirts; tā bij savrup celta ēka, kur nopietno brīdi pārējie saimes ļaudis savos ikdienas darbos netraucēja.

1. Pūta mana līgaviņa,
Pa pagalmu staigādama,
Vai būs dēls, vai būs meita
Krūzainiem matiņiem:
Ja būs dēls — raušu mucu,
Ja būs meita, tai pusmucu.
(Dunalka.)

2. Vai es viena mātes meita
Uz pirtiņu ceļu gāju,
Ir Laimiņa pakaļ gāja,
Plaši matus izlaidusi.

Grūtajai reizai pienākot, grūtniece gāja pirtī, kur tad uz lāvas sildījās, līdz dzemdēja, ko sacija: *s a t i n ā s*. Vēlāk, kad istabas ērtības kļuva labākas, dzemdības pirtī vairs nenotika, bet ap pirti veidotās parašas tomēr palika dzīvas. Pēc dzemdībām istabā sekoja gājiens uz pirti, ko sauca par *piertīžām*.

Dzemdības palīdzības sniedzēja bij šajā ziņā piedzīvojusi vecāka sieva — *vecmāte*, kas tika saukta arī gan *saņēmēja*, gan *s a ķ ē r ē j a*. Bez cilvēku darbības liekas palīdzības cerības bij uz likteņa dievībām: *Laimu*, *Dēklu*, *Kārtu*, bet visvairāk uz pašu *Māru*. Visos dzīves svarīgos brīžos, gan baltās, gan nebaltās dienās, sievietes šīs dievības daudzina, piesauca, — bet it sevišķi pašas dzemdības brīžos.

3. Sūtij' ziņu Laimiņai,
Sūtij' savai māmiņai;
Nāc, Laimiņa, tu pa priekšu
Nekā mana māmuliņe.

4. Dēkla man mūžu kāra
Trīs krēslos sēdēdama;
Sēd, Dēklīte, vienu krēslu,
Kar man vienu labu mūžu.

5. Dēkla, Dēkla, Laime, Laime,
Kam vienādi nelēmāt;
Citam kārāt vieglu mūžu,
Citu žēli raudinājāt.

Ciešs senāk pastāvēja ticējums, ka līdzīga darbība spēj izsaukt līdzīgas sekas. Dzemdībām sākoties, grūtniecei atpina bizes, atpogāja pogas. Arī atslēdza lādes, skapjus, durvis. Ja ar kādu bij ienaidis, pasteidzās izlīdzināties. Ja tomēr ienaida turētājs negribēja saderēt, tad vecmāte pasteidzās no tā iegūt kādu viņa lietu vai pat kušķi guļas cisu, ko tad ielika dzemdētājas gultā. Tā bija saderības — izlīdzinājuma zīme, kas remdēja arī mokas.

Ja bērns piedzima ar „laimes krekliņu“, tad tam dzīvē bija laimīgam kļūt. Arī, ja bērnam neredzamā vietā kāda dzimumzīme bija, skaitījās laimes apveltīts. Slikta zīme bija, ja bērns piedzima ar „cimdiem“, jo tad tas vēl nepieaudzis nomirs.

Radības „otro pusi“ raka zem sliekšņa, lai pāri stāgājot tiktu samītas jaunās valodas. Zēnam to raka zem kūts sliekšņa, kur zirgi; meitenei zem istabas sliekšņa, lai krietna saimiece. Līdzī apraka vara naudu; ja bērnam gadījās kāds augonis vai cits kāds izsitums — nevēlama zīme, tad naudu varēja izrakt un kaitīgo vietu saberzēt, lai miesa kļūtu vesela, balta (Skrunda).

Parastās dzemdības zāles, ko slimniecei deva, bija deviņvīraspēka vai arī mātes mētras tēja. Vecmāte to prata ar attiecīgiem vārdiem sapūst un sa-raudzīt.

Piedzimis bērns, pirms viņam vēl nebija dots vārds un tas nebija kristīts, bija neaizsargāts un pieejams visāda ļaunuma ietekmei. Tāpēc, līdz ko bērns piedzima, to centās tūlīt pasargāt no ļaunuma un pašķirt ceļu uz labu. Notika darbība, ko sauca par m a n t ā š a n u.

Vispirms jaunpiedzimušajam pārmeta krustu, kam bija aizstāt pret visa nelabā uzmākšanos. Tad bērnu ietina maizes drānā, kas agrāki bija pār maizes abru klāta: tam bija nozīmēt, lai dzīvē nebūtu dienīšķas maizes trū-

kuma. Priekšautā bērnu nedrīkstēja tīstīt, jo tad tas nebija izsargājams no ļaunuma. Ja vēlējās, lai zēnu, pieaugušu, labi mīlētu meitas, tad viņu uz brīdi apklāja ar sieviešu kreklu; bet lai meiteni mīlētu puīši, tas pats bija darams ar vīriešu kreklu.

Ja bērns piedzima netīrs, tad tā bija zīme, ka viņa mūžā tam labi neklāsies; bet ja piedzima tīrs, tad arī dzīvē viņš būs tīrs un godīgs. Kas bija dzimis naktī, tam labi padevās melni — tumšas spalvas lopi; bet gaiši tam, kas dzimis dienā. Bērns, kas dzimis svētdienā, tika skaitīts čakls, bet pirmdienā — slinks. Vecā mēnesī dzimuša bērna seja bija vecāka, nopietnāka, bet savukārt jaunā mēnesī dzimis pat vecumā šķita jauns.

Ūdeni bērna mazgāšanai smēla pilnu trauku. Nesot skatījās, lai ūdens neizlaistītos: lai bērnam būtu pilna laime, pilns mūžs, lai pats tas būtu taisnīgs. Ūdens sildīšanai ņēma tīru, jaunu malku. Tam bija nozīmēt tīru, šķīstu dzīvi. Vēl pagales skaitīja pa pāram, jo nepārs šinī gadījumā nebija labs skaitlis.

Kad ūdensvanna bija gatava, tad atkal notika īpaša mantāšana. Ūdenī iemeta trīs karstas ogles vai trīs nažugalus sprukstes. Tas bija līdzeklis pret ugunstuldzēm, kāda kaite it kā piemeklēja mazus bērnus. Tāpat tas bija pret skauģiem, tiem, gribot noskaust, pašiem izpluktu acis. Tad vannā vēl ielika linu lupatiņā ietīstītu maizi, sudraba naudu, vistas olu un trīs druskas sāls. Maize nozīmēja pārticību, sudrabs — būt tīram, šķīstam; ola — būt veselam kā olai. Sāls bija domāta kā aizsarglīdzeklis pret izsitumiem.

Vēl pirms bērna likšanas vannā tam apslapēja pēdas un plaukstas ar aukstu ūdeni — lai, pieaugot lielam, kājas un rokas būtu izturīgas pret salu.

Bērna mazgātāja bija vecmāte, vēl kādām slimnieces radniecēm — precētām sievietēm piepalīdzot.

Bērnu nomazgājot, simboliskās lietas izņēma no ūdens un ielika šķīvī, lai pataupītu lietāšanai, kad bērnu atkal nākošā dienā mazgās. Piemazgāto ūdeni, ja bija zēns — izlēja, pārmetot krustu, zirgu stallī zem siles; ja

meitene — aitu aizgaldā, lai augtu labi zirgi vai aitas. Arī vēlāk, pirms bērnam nebija dots vārds, ūdeni neizlēja mēslienā, bet dārzā kādā piemales vietā. Ja piemazgāto ūdeni lēja uz rozēm, tad bērnam auga sārti vaigi.

Pēc mazgāšanas bērnu slaucīja mīkstā linu palagā: sākumā galvu, ausis, degunu, tad rokas, ievērojot, ka vienmēr labā puse tiek slaucīta pa priekšu, — lai viņš nebūtu ķeiris, kas visu sāk ar kreiso roku. Ja bērnam gadījās žāvāties, priekšā aizmeta krustu, bet ja šķaudīja, sacīja: „diespalidz”. Ja to nesacīja, tad ticēja, ka ļauns gars vai velns var sākt bērnam iemānot.

Pirms vēl jaunpiedzimušo apģērba, drēbes kvēpināja diļļu, mētru un pīlādžu dūmos. Šīs zāles bija Zāļu dievības plūktas un bērnu pasargāja no visa ļauna; šīs zāles dažkārt nesa arī katoļu mācītājam apsvētīt.

No drēbēm pirmo galvā lika cepurīti, kas bija šūta no smalkas, mīkstas drēbes. Tur arī ielika dziesmu grāmatas lapu, lai mazais augtu grāmatnieks, turētos pie Dieva. Pāri cepurītei uzsēja pāpīrītīti. Tā bija trīs pirkstus plata lenta, ar šauriem sasējumiem galā. To apsēja bērna pierēi, lai tā augtu taisna, augsta, nevis apaļa, izliekta. Tad vilka kreklus, ievērojot, ka labā roka tiek iemaukta pa priekšu. Pēc tam ņēma segu, kas atlocīta ar mīkstu lina palagu.

Uz tā sagatavotas segas uzlika bērnu, rokas novietojot gar sāniem, kājas izstiepjot taisnas; tās salika kopā, starpā pavelkot ieklāto drēbi. Segas saklāju izdarija no labās uz kreiso, kājgalu atlocot uz apakšu. Tad ņēma vīndeli, liekot zem pleciem, pārliedot galu pār krūtīm no kreisās uz labo; sāka tīt no labās puses, pabeidzot pie kājām, kur dažas reizes aptinot, ar galā piešūtu lentu to aizspauda. Notina parasti stingri.

Kad satišana bija galā, vecmāte ar labo roku bērnam uz krūtīm pārmeta krustu, bet uz pieres pārvilka vēl krustu ar rādāmo pirkstu. Tad ar diviem pirkstiem — rādāmo un īkšķi — saņēma bērna degunu, viegli to trīs reizes pavelkot, nošmaukstināja lūpas kā zirgu kad skubina. Tas bija domāts elpošanas uzmudināšanai.

Pēdīgi, kad bērns bija vispār sakopts, vecmāte lika sasaukt mājas ļaudis, lai parādītu jauno radību. Vispirms bērnu rādīja pašai mātei, to pienesot pie slimnieces gultas. Māte to noskūpstīja, lai augtu milš. Ja bija zēns, māte bieži vien sacīja: „Audz, dēliņ, liels — būs tēvam palīgs.“ Tad rādīja tēvam. Arī tēvs bērnu viegli skūpstīja uz pieres un novēlēja augt lielam. Tālāk rādīja maziem brāļiem, māsām, ja tādi bija; pēc tam pārējiem saimes ļaudīm, kas visi jaundzimušam novēlēja, kā prazdami, to labāko. Dažs sacīja: „lai aug dižs kā ozols“. Cits atkal piebilda: „Vai mājās darba trūkst? būs saimei palīgs.“

Ja gribēja, lai bērns ir kaunīgs, pazemīgs, ko parasti no meitenēm prasīja, — lika mātes gultas kājgalī, bet zēnus, lai būtu droši, dzīvē ietu uz augšu, — lika brīdi uz pagalvi pabūt.

Saimnieks pacienāja mājas ļaudis ar vīnu vai degvīnu. Arī ēdiens tanī dienā bija labāki pagatavots kā parasts. Bērniem deva palaizīties medu vai cukuru, sakot, ka to mazais brālītis vai māsiņa atvedusi. Ja pēc dzemdībām pirmais ciemiņš atnāca vīrietis, tad nākošais bērns dzims zēns, bet ja sieviete, tad meitene.

Kad labi bija izdevušās dzemdības, lielā godā bija vecmāte. Ja saimes ļaudis vai mazie bērni viņai vai cāja, kur bērnu dabūjusi, tā noslēpumaini atbildēja:

6. Nezināju, nezināju,
Kur pādīte gadījās:
No dieviņa nolaidās
Sudrabiņa ķēdītē.
7. Kur tu biji, māmuliņa,
Zīda tīkls padusē?
— Biju, biju upītē
Zvejot mazu bāleliņu.
8. Daudz mazu pēdiņu
Upītes male;
To mazi pādēni
Notekanāj'ši.

(Skrunda.)

Mājenieku starpā tika dziedātas arī dažas citas piemērotas dainas:

9. Dies dēlu satina
Vadmalas baķe;
Miļa Māņa meitiņu
Raibīte.
10. Es redzēju zelta arklu
Uz ūdeņa ligojam;
Še guļ daiļš arājiņš —
Uz manām rociņām.
11. Priecājies, māmuliņe,
Nu tev prieki atnākuši:
Stallī baltas avitiņas,
Gultā sakšu audējiņa.

Mātes gultas kājgalī, ko norobežoja aizkars, beidzot noguldīja jaunpiedzimušo. Atejot no gultas, vecmāte vēl noskaitīja vārdojot dziesmas pantu.

12. Guli nu miedziņū,
Kā sivenīši midzene;
Sargās tevi eņģeliši,
Dieva stipri sulainīši.

Līdz ar to radības dienas notikums, kas skaitījās īpašs mājas gods, beidzās. Laudis izturējās klusi, svinīgi un nedarija darbus, kas prasa troksni.

B. Piertižas.

Atkarībā no dzemdētājas veselības stāvokļa, bet parasti radības trešā dienā rīkoja pīrtižas, kas bija sevišķi rīkots gods un saistījās ar likteņa dievību vecām tradīcijām.

Jau tūlī pēc dzemdībām radi un tuvie draugi, kas to bija dabūjuši zināt, nāca raudzībā. Slimo māti dēvēja par nedēļnieci, un viņas pilnīga izveseļošanās tika skaitīta ar sešām nedēļām. Notikumus, kas šīn laikā atgadijās, minēja kā notikušus sešās. Raudzītājas, kas parasti bija sievietes, nesa ciema kukuli — pa-

gatavotu vieglu, garšīgu ēdienu. Šāds apmeklējums īsināja, vieglināja dzemdētājas slimības laiku. Bez tam no pieredzes tika doti padomi slimnieces un jaundzimušā labklājības nodrošināšanai. Šīm viesņām bija ļauts arī bērnu apskatīt.

Citādi tas bija ar apkārtnes sievietēm, ko skaitīja par vīzdegunēm — ziņkārīgām plāpātājām; tām bērnu nerādīja, bet gan slēpa, aizbildinādamies, ka bērns aizmidzis. Vēl vairāk slēpa no sievietēm, gan vīriem, kas tika turēti par skauģiem vai šķielāčiem. Kad tie aizgāja no sētas, tad dažkārt palaida vaļā suņus, lai tie no pakalas norietu. Tas mazināja atnesto ļaunumu. Svešnieku parasti aizrunāja, tam iepriekš jautāja, pirms tas ko paguva teikt. Arī tā bija atņemts viņa ļaundarības spēks.

Kāds nepraša vēl bērnam varēja kaitēt, ja atklāti slavēja bērna skaistumu, sacīja: „Kādas smukas acis!“ Tad rādītāja to klusi aizrunāja sakot: „Tava pakala smuka.“ Varēja arī citiem vārdiem aizrunāt, pasakot: „Vakar bija vēl smukāks.“

Par sargātāju pret ļaunuma uzbrukšanu bērna pagalvī lika dziesmugrāmatu. Vēl labāks līdzeklis bija dzierkles, ko iesprauda gultas malas cisās. Sevišķi tas bija domāts, lai nelāga gars bērnu nesamainītu vai neaiznestu. No tā vecāki ļoti bailējās: naktīs pie bērna guļas, kamēr tas vēl nebija kristīts, dedzināja sveci un centās bērnu vienu neatstāt istabā. Tautā bija daudz nostāstu, kur dažādi ļauni gari centušies iegūt, iznīcināt jaunpiedzimušā bērna tiro būti. Te pāris raksturīgu nostāstu.

Kādā vakarā mājas puisis, skaidiena malā būdams, ieraudzījis, ka kāds svešs vīrs iznesis no istabas saimnieces bērnu un noglabājis žagaros. Tad ņēmis norantījis kādu koka gabalu, kā apmēram bērnu, un ar to steidzies atpakaļ uz istabu. Puisis ievērojis, ka svešajam vīram ir tādas savādas kājas: viena kā govij, otra kā zirgam. Puisis tūlīt sapratis, kas par lietu, un svešā nepamanīts izņēmis bērnu no žagariem, noglabājis to citā vietā.

Svešais vīrs tikmēr ienesis istabā nocirsto koka gabalu un ielicis gultā, kur tas pārvērties par bērnu un sācis neganti raudāt. Māte un citi mājinieki to nekādi nevarējuši nomierināt. Tad ienācis puisis, paņēmis bērnu un nesis ārā. Pašreiz namā kurējusies krāsns. Puisis, visiem ļaudīm par lielu pārsteigumu, bērnu iemetis krāsnī. Tur tas atkal palicis par malkas gabalu un sadedzis. Tad puisis izgājis laukā un ienesis mātei īsto bērnu, ko nelabais velti bija izmeklējis. Saimniece par izgābto bērnu nezinājusi kā vien puisim pateikties.

Citās mājās kādreiz ap pusnakti māte pie sava bērna sēdējama pamanījusi, ka istabā ienāk ubags ar divi kulēm. Tas lēnām tuvojies vietai, kur gulējis bērns. Māte tūlīt nopratusi, ka ubags grib bērnu apmainīt; tā ar vienu roku apkampusi bērnu, bet ar otru metusi krustu priekšā, līdz ubags, kā nācis, atkal aizgājis.

Veco laiku daudzie nostāsti mulsināja vecākus. Bērnu uzmanība. Mātes acs bija allaž nomodā.

Krustūbas steidzās rīkot ātri — no nedēļas līdz devītai dienai, kur starplaikā notika pīrtižas. Uz nolikto pīrtižas dienu atkal atnāca vecmāte. Pirts taks tika noslaucīts. Pirts uzposta, izpušķota liepas, ozola, sērmokšļa zariem. Sietas tika arī svaigas peramās slotas.

13. Stādīju bērziņu,
Pie pīrtes doru,
Lai auga pādēnam
Peramas slotas.

14. Košs pelēkis akmentiņis
Pīrtes taka maliņē;
Sieviņam apsēsties
Visgrūtāse dienīnāse.

Pirti kurināja ar liepas un pīlādžu malku, kas deva saldu, patīkamu garu un atgāināja ļaunu. Par ziedu Lai mai arī Mārai pīrtspriekšā nokāva vistu, ja bija meitene, bet gaili, ja zēns.

Pirts bija sagatavota tūlīt pēc pusdienas, lai to varētu beigt laikus līdz saules pakāpēm. Tā tika ap-

zīmēts saules noiešanas laiks, kad saules viena mala sāka apvārksnī grimt, līdz nozuda pavisam. Šajā laikā mājās pārtrauca katru darbu. Vecmātes atbalstītu nedēļnieci veda uz pirti, jo parasti šajā laikā tā nebija vesela. Ziemā tas nācās vieglāki, tad iesēdināja kamanās un aizstūma.

Ieejot pirtī, māte meta Laimai ziedu — sudraba naudu uz pirtskrāsns. Pēršanai parasti lietoja bērzu lapu slotu, bet bērnam, ja meitene — liepas, puisēnam — ozola. Slotu vispirms iebāza karstā ūdenī un tad pasautēja uz pirtskrāsns akmeņiem. Kad māte izģērbusies un uzmests lēns gars, bērnu lika lāvā, kur viegli ar slotu to pēra. Beidzot neaizmirsā trīs reizes pavēdināt uz mutes, lai būtuklusīgs un dižs būdams nepļāpātu niekus.

Nopērtu, nomazgātu bērnu tūliņ nesa atpakaļ uz istabu, līdz ņemot bērna drēbes, lai pieaugdams tas savas drēbes nezaudētu, bet gan pievāktu.

Pēc bērna vecmāte ņēmās arī māti izpērt, izbraucīt un nomazgāt. Beigās arī mīļai Mārai ielēja ķipī tīru ūdeni, nolika uz lāvas jaunu slotu un uzmēta garu, piesakot, lai tā labi noperas. Pirti atstājot uz drēbju kārts nolika cimdu pāri, kas bija pateicības zieds pirts kurinātājam. Trūcīgākos apstākļos pietika arī ar prievatu.

15. Sakās vīri piekusuši
Rudzu riju izkuldami,
Kā sieviņas nepiekusa
Laimas pirtī pērdamās.

Istabā bija klāts galds: miežu karaša, vistugaļas zupa, gan brandavīns. Kopā saradās mājas saime. Sievas, kas dzemdētājai bija palīdzīgas bijušas, saņēma dāvanas: cimdus, zeķes, pa gabaliņam dzijas. Dažreiz pa prievatam saņēma ik saimes loceklis. Šādās reizēs risinājās arī dziesmas.

16. Kur tecēji, Laimes māte,
Liepu slotu padusē?
— Pie jaunām sieviņām
Grūtajā dienīnā!

17. Pirtiņā ieiedama,
Zelta sviedu gredzentiņu;
Jem, Laimīte, zelta ziedu.
Nejem manu dvēselīti.
18. Gaiši, gaiši uguns deg
Tumšajē kaktiņē;
Tur Laimiņa mūžu raksta
Mazājam bērniņam.
19. Pavaicāju miļu Māru
Ko es kaušu pīrtižām;
Vai vīstiņu cekulīti,
Vai aītiņu sprogainīti?
Kauj vīstiņu cekulīti,
Lai palika sprogainīte;
Lai palika sprogainīte
Pādītei puškoties.
20. Saskaitās mīļa Māra,
Ka nelūdza pīrtižās:
Nāc, Māriņa, krustūbās,
Sēdies galda galiņē!

C. Krustūbas.

Tūliņ, kad labi bija izdevušās radības, ģimenes galva sāka rūpēties par krustūbu goda rīkošanu: darija alu, lēja sveces, aicināja radus, tuvos draugus. Sevišķi aicināja krusttēvu, krustmāti, par ko abi vecāki bija kopīgi vienojušies. Krusttēvu, ja bērns bija zēns, sauca par dižo vai gālas pādi; izraudzīja pa lielākai daļai puisi cilvēku starp radiem vai draugiem ar labākām īpašībām: stalta auguma, gudru, labsirdīgu. Tāpat krustmāti, ko sauca par maģo vai kāju pādi. Krustbērns skaitījās abu pādēns. Bez tam vēl ielūdza dižokūmu, kas bija precējies saimnieks ar krietniem zirgiem, kam bija kristamo bērnu vest baznīcā. Līdzī bija lūgta arī viņa sieva, kas tāpat skaitījās dižā kūma. Viņas sevišķais pienākums bija uzņemties nesējās godu:

bērnu turēt rokās — aizvedot un atvedot no baznīcas. Ja viņai mājās pašai bija mazs bērns, tad viņa deva pādēnam arī krūti.

Arvien krustamā bērna pieteikšanu mācītājam izdarīja pats tēvs. Tas parasti notika sestdienā pirms krustību svētdienas. Jaunpiedzimušo pierakstot paziņoja dzimšanas dienu un nodomāto vārdu, kas sakrita ar izraudzītā krusttēva vai krustmātes vārdu. Kad ar mācītāju viss bija nokārtots, bērna tēvs devās uz baznīcas krogu vai ķestera māju, kur krustūbniekiem aizrunāja siltu istabu, lai svētdienā būtu kur bērnu ieģērbt krustamās drēbēs.

21. Ak, tu manu dižu radu,
Ik svētdienas kūmiņāsi;
Manas baltas villainītes
Tūbiņai nosavēla.

Krustamās drēbes pirka vai lika izšūdināt uzaicinātā krustmāte, pie kam zēnam ievēroja zilu, bet meitenēm rožainu iekantējumu, kā arī lentas.

Godības telpas izpušķoja, piemērojoties gada laikam. Vasarā istabā aiz dziedriem saspauca liepu, ozolu, bērzu, puceņu zarus, kā arī pieejamās puķes. Uz plāna, uz grīdas kaisīja smalki kapātas eglu skujuas, kas bija raksturīgākā godību dienu pazīme. Ziemā meiju vietu aizņēma eglu zari un mazas eglītes, ko arī saspauca aiz dziedriem. Puķu vietā lietāja skaidas; tās saēvelēja no apšu dēļa un nokrāsoja dažādās krāsās. No skaidām izveidoja ziedus, ko piesaistīja eglu zariem. Tā telpas bija patīkama vītuma smaržas pilnas. Bet šo smaržu vēl pastiprinot, dažreiz darija tā: smalki sakapātās skujiņās ielika nokarsētu akmeni, ko lēni aplēja ar alu. Radušais tvaiks pa visām telpām izplatīja reibu pilnu iekāres smaržu gan ēst, dzert, gan arī priecāties.

Dzīvojamās ēkas telpas iekārtojums bija parastais. No lauka priekšnamā veda pārdores, kas bija taisītas no divām daļām, kur virsējā, mazākā daļa atvērta kalpoja loga vietā. No priekšnama bija durvis namā (virtuvē). Šajā telpā bija mūra sienas, vienā kaktā

vienā kaktā iemūrēts katls un maizes cepamās krāsns mūte, ko ziemā kurināja arī siltuma pēc. Vēl namā karājās 2—3 kāši, kur kabināja grāpjus. Bija arī kāds triškājis, kur grāpi uzlikt. Augstāki — nama rovi pie šķērskokiem žāvējās pakabinātā gaļa, desas, zivis, sierī. Garrovja malu dūmi gāja uz bēniņiem, kur izgaisa pa gēvelgalu laukā.

Istabu iedalījums lielāka saimnieka mājā — bājā — rasetā bija plašāks kā mazturīgā. Vienā galā bija 3—4 istabas: trīs mazākas un viena lielāka, ko sauca par dižostabu. Vienu vai divas no mazām istabām apdzīvoja saimnieka dzimta. Dižajā istabā parasti dzīvoja puīši, meitas, gans. Vienu vai divas tukšās istabas sauca par kambariem, kas bija kā pieliekamie piena produktiem un ēdamlietām. Tur darija sviestu vai arī auda. Otrā galā bija 1—2 istabas. Tur dzīvoja precēts kalps, vaļinieks vai arī kāds amatnieks. Mazākās mājās visa saime mita dižajā istabā, kas atradās ēkas vidū. Vienā galā bija 1—2 gala kambari, kas bija kā pieliekamie un nebija arī apsildami, bet otrā galā tikai priekšnams un maltuve. Kā šādas ēkas sens paraugs vēl Alsungas pagastā ir uzglabājusies Poparāju māja.

Bez istabām daļēji tika apdzīvota arī klēts. Klēts dalījās divās telpās — labības un mantas klētī. Pēdējās vidū atradās galds, sols un dažī krēsli. Pie sienām, atkarībā no turības, bija novietoti skapji, lādes, meitu pūri. Pie griestiem, pie dziedriem karājās savērtas dzijas, linu gorstes, nožāvēta gaļa u. c. Klētī atradās arī pāris gultas, kur, sevišķi vasarā, gulēja meitas. Atnākušiem viesiem bieži klāja galdu klētī. Klēts vēl skaitījās par apspriestānās vietu, kur citiem netraucējot, notika nopietnākas ģimenes sarunas vai arī kāda sevišķa domu izmaiņa ar atbraukušajiem viesiem. Bez tam vēl mantu klētī noģērba virsdrēbes godos sabraukušie viesi un arī vēlāk, godam beidzoties, saģērbās. Godībās šī klēts arī tika uzkopta, izpuškota.

Krustību gods sākās svētdienas rītā. Kūmas, ielūgtos viesus pie vārtiem sagaidīja pats namatēvs un ai-

cināja istabā. Zirgu nokopēji bija mājas puisī. Atbraucis, krusttēvs gāja skatīt savu krustdēlu. Nereti teica: „O, tas jau ir liels puisis, kas pats var uz baznīcu aiziet.“ Kad nu māte iebilda, ka vēl ir gana mazs, tad krusttēvs atbildēja: „Nu, tad mēs tev' labi izvizināsim.“

Kad jau bija notikusi godībās aicināšana, krusttēva, tāpat krustmātes darbība, vairāk kā visu citu, varēja ietekmēt krustbērnu. Tāpēc viņi agri cēlās, krietni, čakli padarija vajadzīgos darbus. Svētdienas rītā apvilka labākās goda drēbes un bagātīgi greznojās. Braucot baznīcā, ziemā vai vasarā, krustmāte vilka vilnas cimdus, kam bija ietekmēt bērna dzīvē labi villotas aitas; viņa nedrīkstēja lietainā laikā ejot, savu villaini un brunčus savīstīt, pavilkt uz augšu, jo tad bērns varēja nelāgi gulēt — spārdīt apsegu nost. (Alsunga.)

22. Kūmās iedama
Kažoku vilku,
Lai aug pādītei
Sprogainas aitas.

23. Kūmās iedama
Netapināju,
Lai mana pādīte
Godam auga.

24. Kūmās iedama
Rozīti stādu,
Lai mana pādīte
Kā roze zied.

25. Kūmās iedama
Pa ceļu gāju,
Lai mana pādīte
Godīga auga.

26. Šorīt muti nomazgāju,
Vairāk ledus, ne ūdeņa;
Dieviņš, devi pādītei
Vairāk zelta, ne sudraba.

Ierodoties aicinātām pādēm, kūmām un lieciniekiem, kā sauca tos ielūgtos viesus, kas brauca līdz baznīcā,

visi sēdās pie brokastīm, ko neturēja ilgi. Pēc tam posās ceļā, lai laikus tiktu baznīcā. Vecmātes uzdevums bija sastītīt bērnu. Starp drēbēm klāt pietina sudraba naudas gabalu, dziesmu grāmatas lapu un gabaliņu maizes. Tiem bija ietekmēt šķīstību, gudrību, turību. Sagērbtam bērnam vēl vecmāte paturēja priekšā atvērtu grāmatu, lai ņemas gudrībā.

Pirms izbraukšanas pati māte centās iedot līdz kādu gabalu no savām drēbēm, kuru vajadzēja palikt kristības laikā zem bērna, jo tad tas liels izaugdams un arī apprecējies vairāk klausīs māti nekā savu sievu vai vīru. (Ulmale.)

Ja bērns bija paaudzies lielāks un mātes veselības stāvoklis labs, tad dažreiz gadījās, ka nesēja ir pati māte un bērnam varēja padot savu krūti. Ja tas tā nebija, tad bērnam tika pagatavots knupītis, jēmot gabaliņu rupjas vai saldskābmaizes mīkstuma, ko sakožātu ielika tīrā linu lupatiņā un uzbēra cukuru un, savīkstot, apsēja ar diegu. Pa ceļam šo knupīti deva bērnam ziņāt.

Beidzot, kad bērns bija satīts, kūmas sagērbušās un zirgi piebraukti, nesēja pārmeta krustu, visu novēlot Dieva ziņā, un tad ņēma bērnu savās rokās. Līdz ar bērnu viņai bija jāpaņem visas krustamās drēbes. Ja nesēja tomēr ko aizmirsā, tad aizmāršīgs, tūlīgs varēja kļūt arī bērns. Mājas ļaudis palika malā stāvēt, pašķīruši nesējai ceļu, lai viņas gaitai nebūtu traucējumu, jo tas varēja ļaunā nozīmē sarežģīt arī jaunpiedzimušā dzīvi. Arī pie ratiem, lai iekāpšana noritētu gludi, bija pielikts krāģis un pāris sievas katrā pusē palīdzēja nosēsties. Ja bērns raudāja, nesēja to dažkārt mierināja ar dziesmu:

27. Ko, pādīte, nosapūti
Uz manām rociņām?
Košs, ražēnis tev vaidziņis,
Daiļa tava nesātāja.

Iesēdusi ratos, nesēja teica dziesmu, kam bija arī vārdojošs spēks:

28. Skaties, skaugīti,
Caur žoga posmu;
Skaugim akmens,
Man pāde roke.

Aiz nesējas nāca pārējie kūmas. Izvadot mājas sievas dziedāja piemērotas dziesmas.

29. Man pādīte gadījās
Paše darba laiciņe;
Es atstā' sav' darbiņu,
Vedu pādi baznīce.

30. Kas dūņas sajauca
Margavas* male?
Anniņa sajauca
Vārdiņu smeldama.

31. Šorīt muti nomazgāju
Rakstīte glāzīte;
Pādei vārdu meklēdama
Rakstīte glāzīte.

32. Ai, lūdzama vēja māte,
Valdi savas kalponītes:
Man jānes baznīce
Maza, maza dvēselīt'.

33. Gaidi, gaidi, māmuliņe,
Pārbrauks tavi gaidamie:
Pārbrauks dēlīš ar vārdiņu,
Ar visām kūmiņām.

Lai bērnam ratos būtu pavēnis, sēdošai nesējai no priekšas apjēma uz trīsstūri pārlietu villaini, ko muguras pusē ar saktu sasprauda. Mājinieku dziesmām skanot, kūminieki aizbrauca, ratiem ar bērnu braucot pa priekšu. Ceļā nesēja nedrīkstēja laist pelci, jo tad arī bērns daudz slapinās gultā. To pašu nedrīkstēja darīt ne krusttēvs, ne krustmāte, ne arī kūmnieki. Ja tomēr liela vajadzība radās, tad tas bija jādara uz akmens.

* Upe Alsungas novadā.

Baznīcā nesēja gāja pa priekšu, aiz viņas krusttēvs ar krustmāti, tad kūmas, kas savā vairumā bija aicināti jauni puīši un meitas. Baznīcā pie kristīšanas klāt stāvēdami viņi visi turēja vienu sveci. Tā bija īpaša derības zīme, kas it kā savienoja ar kristamo, gan arī savstarpēji pašas kūmas, kuri tad skaitījās radi. Kristīšanas laikā kāds no kūmām centās satvert mācītāja drēbes, jo tad pādēns būs gudrs un liels grāmatnieks.

Pirms gadiem 70, kā veci Virgas, Embūtes ļaudis atmin, krustūbu dalībnieki baznīcā devušies jāšus. Dižais vedējs jāja pāros ar nesēju, ņemot viņas zirgu īpašā pavadā. Aiz viņiem pārī jāja krusttēvs ar krustmāti. Tiem sekoja liecinieki — pārējās kūmas. Nesējai priekšā allaž tika piestiprināta aitas āda, ar vilnu uz iekšpusi, kur novietoja bērnu.

Stāsta arī gadījumu, kur atpakaļjājienā no baznīcas krustūbnieki sadzērušies baznīcas krogū un pa ceļam nesējai bērns nevilšus izslidējis sniegā. To atraduši pavisam citi ceļa braucēji. Vēl istabā nesēja nenojaudusi, ka bērna vairs nav, bet ar dziesmu aitādu nodevusi vecmātei. Tad arī izrādījies, ka bērns ceļā izkritis. Tas sameklēts tikai otrā dienā mežsarga mājās.

34. Darat dore, darat dore,
Jānis nāca, Jānis nāca!
— Jānis guļ ceļmale
Ziergu sūdu kapele.

(Embūte.)

35. Pēteriša kapele
Ziergu sūdu kapele;
Dižā kūma piedzēruse,
Izgāzuse Pēterīti.

(Jūrkalne.)

Godības nebija ikdienišķa lieta, tas bija kas sevišķs, uz ko posās visi, kas vien bija aicināti. Arī apkārtnes ubagi devās uz dzīru namu.

36. Pajaunāka iesāku
Kūmiņās iete;
Ne man korpītes,
Ne zābacīpu.
37. Es ar' kūmiņās,
Man melnas kājas;
Kam ziņu nedeļa
Nedēļas vide.

Saimnieks ar saimnieci allaž bij mājās palicēji. Viņi līdz ar citiem mājas iedzīvotājiem rūpējās, lai kūmas pienācīgi sagaidītu: gatavoja pusdienas, klāja galdu, lūkoja alu. Galdā bij likti māla trauki, koka karotes, ozola kannas un biķeri, kas bija berzti tīri balti. Starp mielasta traukiem koka lukturos pacēlās iespraustas baltas tauku un vasku sveces.

Bērni bieži skrēja sētā skatīties, vai kūmnieki jau nebrauc. Viņu uzdevums bija atcelt arī vārtus. Tiklīdz ko ziņoja, ka braucēji tuvojas, — galdā lika ēdienus, laida alu un aizdedzināja sveces. Mājas sievas izgāja sētā pretīm ar dziesmām.

38. Kuŗš kūmu kumeliŗ
Pa priekŗu teke?
Jāniŗa kumeliŗ
Pa priekŗu teke.
(Alsunga.)
39. Kuŗŗ kūmu kumeliŗis
Pa priekŗu teke,
Tam doŗu papriekŗu
Vētiŗa auzas.
(Skrunda.)
40. Ko kūmiņas darijate
Aiz kalniņa lejiņāje,
Pādei vārdu dalīdami,
Viens otrame nedodami?
41. Neaugati siki kārkli
Kūmu ceļu maliņe:

Grib kūmiņas lepni braukt,
Šķersum skrēja kumeliš.
(Krote.)

42. Es novēlu rudakmeni
Piertes taka maliņe:
Kūmiņām apsēsties,
Kad pādīti dancināja.

Līdz ko kūmnieki iebrauca sētā, nesēja bij pirmā,
kas teica dziesmu.

43. Veŗat dores, veŗat logus,
Laiŗat pādi istabe;
Dievīŗ gāja vispāpriekŗu,
Miŗa Māŗa nopakaŗŗ.

Bērni allaŗ bija pirmie, kas saskrēja ap kūminiekiem.
Tie gribēja zināt mazā bērna vārdu, ko parasti, pirms ne-
bija kristīts, turēja slepenībā. Jaunkrustītā vārdu bēr-
niem vajadzēja noprast no dziesmām.

44. Citi bērni vaicāja,
Kas lelei vārde;
Lellīti iznesa,
Brencīti pārnesa.
45. Grieŗat ceŗu, grieŗat ceŗu
Mazājam Jozīŗam;
Jozīŗs nāca istabe
Lielu vārdu dabujies.

46. Ko ŗņukstēji tu, pādīte,
Apakŗ baltas villainītes:
Vai netika tev vārdiņis,
Vai netika nesējaŗiņa?

Krusttēvs ar krustmāti pirmie lēca iz ratiem, lai pā-
līdzētu nesējai izkāpt. Citi vēra durvis. Tikusi istabā,
viņa gāja apkārt loku un sauca vārdus, ko sagaidītāju
sievas turpināja locīt un vilkt.

47. Iegāju name, neteikšu vārdu
Iegāju istabe, tad teicu vārdu:
Lellīti āzvedu,
Anniņu pārvedu.

Tad lika bērnu mātes gultā.

48. Nolieku pādīti
Kājiņu gale,
Lai mana pādīte
Kaunīga auga.

Vecmāte savāca, pārtina bērnu, bet kūmas sēda tūliņ pie galda. Šo mielastu baudīja steigā. Tika skubināts sēdēt cieši blakus, lai pādēnam augtu cieši — cits pie cita — zobi. Pati steiga, ar kādu maltīti ēda, bij domāta bērnu steidzināšana augšanā. Viss šajā ēdienā visvairāk nesa simbolisku nozīmi. Nedrīkstēja plati platīt muti, bakstīt zobus, šļapstināt lūpas, būt gausam, plāpāt.

Dažas pamācības, kā šādās reizēs izturēties, bija ietvertas pašās dziedamās dziesmās. Kad tās dziedāja, viņiem atgādināja uzvedību.

49. Paēdote, jūs, kūmiņas,
Zobus vien nespraudati (nebakstīt);
Augs pādēns, sāpēs zobi,
Dos kūmāmi ļaunus vārdus.

(Skrunda.)

50. Ko tādu bezzobi
Kūmāse vāķi,
Vai jums nebija
Zoboti ļaudis?

Pirmo pielieto alus biķeri kā balvu veltīja pādei: lēja griestos, lai augtu liels. Ēšana neturpinājās ilgi. Sievieši, kas nesēdēja pie galda, sāka dziedāt — mudināt pādīti d i d i t: diet, dancināt, lecināt.

51. Drīz, kūmiņas, paēdat,
Drīz galdiņu novāķat:
Lai pādīte drīz staigāja,
Drīz sauc tēvu, māmuliņu.

52. Kūmas sēdēja,
Beņķītis lika,
Nātras auga
Plāniņe;
Ejat kūmas,
Minat nātras,
Lai aug baltais
Āboliš.
53. Šķīraties, nūjenieki (ubagi),
Ļaujat vaļu kūmiņām;
Ļaujat vaļu kūmiņām
Pādēniņu dancināt.

Tāpat kā cits viss, arī dīdīšana nesa maģisku raksturu; šāda darbība nepaliek bez sekām — tiek dievības griba iespaidota vēlāmā virzienā.

Vedējam pirmajam piekrita pādēna dīdīšana. Viņš gāja no vecmātes rokām ņemt bērnu. Tomēr vecmāte bērnu tik drīzi nedeķa. Notika tielēšanās. Vecmāte sauca vārdus, ko visi kūminieki, sastājuši apkārt, locīja, vilka līdzī.

55. Krusta māte, krusta māte,
Dzīpariņu, dzīpariņu!
Ja nedosi dzīpariņu,
Iedod vilnas kodaļiņu.

55. Jauns bij tēvis, māmuliņa,
Jaunas kūmas salūguši:
Nezināja kūmu dziesmu,
Ne pādīti slavināt.

Kā attaisnodams vecmātes prasības, kāds no kūminieku vidus iesāka dziesmu, ko pārējie palīdzēja dziedāt.

56. Vecā māte uzkāpuse
Ābelītes galiņe;
Uzkāpuse, pārplēsuse
Savu zīda nezdodziņu:

Citi kūmi diegu deva,
Citi deva adatiņu;
Tev, Pēteri, diža laime,
Tev jādod ielāpīš.

Bez sevišķas izpirkuma maksas vecmāte bērnu ne-
deva. Pirmajam didītājam-vedējam vai krusttēvam bij
jādod zinams zieds. Bij jārūnā laipni vārdi.

57. Kūmi ēda, kūmi dzēra,
Kas tai vecai māmiņai;
Smēlu pillu zupas kausu,
Nesu vecai māmiņai.

58. Piesalaidi, piesalaidi,
Mana veca māmuliņa:
Došu knibši baltas maizes,
Došu krūzi alutiņu;
Vēl es došu eiduciņu,
Tabaciņu nösapirkt.

Kamēr notika tielēšanās, kūminieki nepacietībā dziedāja:

59. Kaut mana pādīte
Dancot gāj'se,
No prieka es dietu
Plāniņa vide.

60. Kaut mana pādīte
Dancot ietu,
Es mestu dālderī
Plāniņa vide.

Kad ziedu bija saņēmusi, tad beidzot vecmāte pielaidās. Sākās bērna didīšana. Tas notika tā: bērnu turēja uz abām rokām, drīz paceļot augstāk, drīz atkal nolaižot — sīkiem soļiem liku-loču grozoties plānā. Līdz ar to didītājs vai didītāja teica savu didamu dziesmu, kas satur kādu novēlējumu par labu tikumu vai turību. Pārējie kūminieki stāvēja aplī un palīdzēja dziedāt, kā arī grozījās dziesmas ritumā. (Raņķi, Snēpele, Kazdanga.)

Dižais pāde, saņēmis bērnu, kā jautādams teica dziesmu:

61. Būs man vienam
Div' darbus darīt:
Pādi vest baznīce,
Pirmam pādi dancināt?

62. Augstu rokas es pacēlu
Sav' pāditi dīdīdams:
Lai tas auga lielis vīris,
Liela darba darītājs.

Dīdītājs varēja teikt vienu vai vairākas dziesmas. Vi-
siem, kas piedalījās dīdīšanā, bij jāmet jaunajai dzīvībai
zieds — naudā vai mantā. Pādēnu izdīdījis, krusttēvs to
nodeva krustmātei, kura, izdīdījusi, to atkal deva tālāk
citām kūmām.

63. Es ar savu pāditi
Dancot gāju,
Lai tie kūmnieki
Pakaļ nāca.

64. Es pāditi dancināju,
Augstu rokas cilināju:
Lai cilina Dekla, Laima,
Bagātos ļautīšos.

65. Sklidi, sklidi, pādīte,
No manu roku;
No manu roku
Atzaidu rokās.
(Uz Annas roku.)

66. Pusplāne, pusplāne
Šo danci vedu,
Lai mana pādīte
Pusgade staigā.

67. Kur mana lielā, kuplā sakša,
Kur savu pāditi iesitināšu;
Kur mana sudraba zvadzeņu josta,
Lai šķind pāditi dancinoti.

68. Es pādīti dīdīdama
Kules spēru pabeņķe:
Lai tā auga saiminiece,
Lai nav kuļu nesātāja.
69. Es pādīti dīdīdama
Gružus spēru pabeņķe:
Lai tā auga skaidra meita,
Skaidra darba darītāja.
70. Sudrabu laistīta
Kūmu istabiņa,
Sklid manas korpītes
Pādīti dīdot.
71. Skaties, skauģīti,
Caur žoga posmu:
Es jauna meitene
Pādīti dīdu.
72. Ar sauli, pret sauli
Pādīti dīdu,
Lai mana pādīte
Kā saule auga.
73. Sklidi, sklidi, pādīte,
No manu roku;
No manu roku
Citu kūmu roke.
74. Es pādīti dīdīdama
Puķi dūru azote,
Lai mana pādīte
Kā puķe auga.
75. Es pādīti dīdīdama
Zelta maucu gredzentīņu:
Lai tā mana pāde auga
Zelta naudas skaitītāja.
76. Ciniši, cērpīni
No manu kāju,
Nu iešu plāne
Ar savu pādi.

77. Abi lidze, abi lidze
Pādītei manai!
Driz jēma kājiņas,
Driz valodiņu.
Pusgade staigās,
Pusgade runās;
Pusgade māmiņai
Skaidiņas lasīs.
78. Audz, mana pādīte,
Dižena, ražena;
Bajāra dēliš
Ražens gaida.
79. Staigāja pādīte
No Grietas rokām,
No Grietas rokām
Tomiņa rokās.
80. Dižu riņķi jēmu
Pa istabiņu:
Diža radu pādīte —
Galviņa reiba.
81. Ej, Māra, ej, Laima,
Pa manu priekšu,
Es ar pādīti
Plāniņe iešu.
82. Sieniņu kaisiju
Kūmiņu plāne:
Augs dižs puisītis
Sieniņa plāvējs.
83. Sieniņu kaisiju
Kūmiņas istabe;
Augs čakla meitiņa
Sieniņa grābēja.
84. Iecēlu liepiņu
Plāniņa vide:
Čikstēja zariņi,
Čabēja lapiņas.

Papriekšu pādēnu izdancināja visi pie kristības bijušie kūminieki, bet gadījās, ka kāda paņēma bērnu dīdīt pie kristības dalību neņēmusi.

85. Ai, mīla māmiņa,
Neturi dusmas:
Pie krusta nebij'se
Pādīti didu.

Senāk dzīras nekad neizpalika bez aizkarošām dziesmām, bez apdziedāšanas. Pa brīžiem sievieši aizkāra puišus, kas dažkārt nepalika atbildi parādā. Tomēr sieviešu dziesmu krājums bij arvien bagātāks.

86. Es pādīti dīdīdama
Miglu laidu pakaļē;
Jauni puiši pakaļ nāca,
Migļiņe maldijās.

Kad pādēna dīdīšanai pienāca beigas, to nesa mātes gultā, kur atradās arī vēl neveselā māte.

87. Es savu pādīti
Visu nakti dīdiju,
Gaisme ieliku
Ābola cisās.

88. Kur likšu pādīti
Izdīdijuse?
Nedošu tēvam,
Tam cietas rokas;
Nesīšu māmiņas
Ābola cisās.

89. Kur likšu pādīti
Izdīdijuse?
Nesīšu māmiņas
Ābola cisās:
Lai gule, lai šņāce
Kā siveniņis.

90. Es pādīti dancināju,
Kājgale guldināju;
Lai mana pādīte

Kaunīga auga:
No tēva, no mātes,
No svešu ļaužu.

Pēc noguldīšanas mātes gultā kūmnieki tūlīņ ķērās pie šūpuļa kāršanas. To bija pagatavojis bērna tēvs. Kūmām atlika šūpuļa kārts — liksts ciršana un šūpuļa uzkārsana. Galvenais rīkotājs te bij krusttēvs. It senos laikos arī pats šūpulis ticis pagatavots tur, kur vītas virves un gatavots viss cits.

Šūpuļa kārti — liksti brauca cirst birzī. Zēnam cirta ozola, oša liksti, lai tas izaugtu stalts kā ozols. Meitenei vajadzēja cirst liepas liksti, kuru cirta vairāk ceļa malā, — tad drīzāki izprecināja, aizveda tautās.

91. Brauksim, kūmiņas,
Caur zaļu birzi;
Cirtisim kārtiņu
Birzītes vidū;
Ja birzītes vidū,
Tad saiminieks;
Ja birzītes malā,
Būs kalpa vīris.

92. Brauksim, kūmi,
Caur zaļu birzi,
Cirtisim pādītei
Šūpuļa kārti;
Cirtisim lokanu,
Nelūstošu.

Likstis cirta vairākas. Pārvestās likstis tūlīņ istabā nenesa, jo baidījās, ka līdz ar tām var istabā ienest ļaunos garus. Pēc brīža likstis bāza pa logu istabā, pie kam vairākas likstis salauza. Pēdējo liksti nesalauza, bet ievilkā istabā. Kamēr vīri kāra šūpuli, sievas, cik zinādamas, dziedāja šūpuļa kāršanas dziesmas.

93. Gauži lūdzu: krustatē's,
Necērt liksti pormale!
Cērt augste kalniņe,
Lai ir jauka valodiņa.

94. Kar, māmiņa, šūpulīti,
Kalniņe, vējiņe;
Ja nevaid, kas šūpo,
Lai šūpo Vējamāte.

95. Šūpojies, jaunā pāde,
Vecās pādes šūpule:
Oša kārte, vaŗa vieres,
Sudrabiņa šūpulīts.

96. Šūpulītis palīdzēja
Man pādiņu audzināt:
Kur iedama, tecēdama,
Iesvieŗ pādi šūpule.

Kad šūpulis bija uzkārts, krustmātei pienācās šūpuli klāt. Viņa ielika šūpuli āboliņa cisas, uzklāja baltu lina palagu, ielika mīkstu spilvenu un pārklāja segu. Bet pā-dēnu tūliņ šūpuli nelika. Domāja, ka ļaunais vēl vienmēr tikā pēc bērna un to vien tik gaida, līdz bērnu ieliks šūpuli, lai tūliņ tam piemestos. Tāpēc vispirms šūpuli pašūpoja kaķēnu vai šuneli, bet pašu bērnu paslēpa pagultē. Tā nelabais šķita piekrāpts. Māte no savas puses lika dziesmu grāmatu un gabaliņu maizes, ko iebāza šūpuļa stūrī. Krusttēvs meta sudraba dālderī; arī tam tur bija palikt. Sievas dziedāja.

97. Neliec mani, māmuļiņa,
Bez ziediņa šūpule;
Liec maizīti, liec naudiņu,
Liec gudro padomiņu.

Pēc tam krusttēvs pirmais pašūpoja šūpuli, slavēja, ka ir viegls. Šūpuli mēģināt nāca visi kūmas un visiem bij jāmet ziedojums. Sievas dziedāja — skopos pēla, devīgos uzlielīja. Ik ziedotājs saņēma glāzi brandvīna vai

biķeri alus. Bez naudas ziedoja dažādas mantas: dzijas, palagus, villaines, dvieļus, drēbju gabalus no lina un vadmalas baķiem. Sameta bērna pūriņa tiesu.

Istabā nesa — dāvināja dažādus darba rikus: cirvi, dakšu, grābekli, ratiņu... Tas viss notika sievu korim, gan arī pašiem devējiem dziedot.

98. Es tečus tecēju
Uz žīda bodi,
Jau labi zināju:
Pāde drānu gribēs.

99. Šim pādīte, tam pādīte,
Man pādīte piederēja,
Man pādīte piederēja
Par manām villainēm.

100. Došu, došu pādītei
Ko es biju solijusi:
Segšu sakšu, došu govi,
Iešu līdzī tautiņās.

101. Došu, došu pādītei
Ko es biju solijusi:
Došu smalku lina kreklu,
Pillu sauju sudrabiņa.

102. Maģa mana pādīte, —
Maģ's lupatiņis;
Kad augs lielāka,
Tad došu vairāk, —
Tad došu gosniņu
Ir avitiņu.

103. Nelielies tu, Andrej,
Kas tad tevi nepazīst:
Gaŗa mēle piesolot,
Īsi nagi iedodot.

104. Kaunies, Jozīti,
Met jele drīzi,
Ko mēs dziedam
Šo ilgu laiku;
Ko mēs mēles deldējam.
105. Neskaiti, sīkstuli,
Kūmiņu naudu,
Dod jele bērdams,
Ar visu sauju.
106. Šķiņķo, dies, pādēnam,
Maza mana šķiņķošana!
Šķiņķo rudzus, šķiņķo miežus,
Šķiņķo bērus kumeliņus.
107. Šķierbā nauda glabājās
Pādēniņu gaidijot;
Dies man deva pādēniņu, —
Pele naudu izvilkuse.
(Skrunda.)
108. Tu, Katīte, dižā kūma,
Mēs uz tevi raugamies:
Tev bij savu drānu klāti,
Mest apaļu dālderīt.
109. Uztin pādītei
Pašūtu kreklui,
Lai vaļa mātei
Pādīti auklēt;
Pādīti audzēt,
Miedziņu gulēt.
110. Vēlīgs Ansītis
Kūmās iete,
Kad nauda jāmet,
Kā lācis paude;
Čīkstēja eiduki
No maka velkot.

111. Dievs iedeva pādenīti,
Skopajam Pēterim;
Tam čīkstēja rubulītis
No kabatas izvelkot.
112. Mūžam neskaita
Pādītes naudu,
Kā grāba, tā šļāca
Ar visu sauju.
113. Metat, metat,
Vajaga, vajaga, —
Vajaga pādītei
Zobiņus pīrkt.

Dziedātājas neatlaidīgi savās dziesmās uzaicināja mest ziedu, aizrādīdamas, kur visur nauda ir nepieciešama: gan pīrkt kumeļu, govi, ratus, gan arī zemi un visbeidzot ziepes, zobīņus. Aizvien skaļāki skanēja: metat, metat — vajaga, vajaga.

Šūpulis parasti bij liepas vai egļu koka darināts; liksts cirsta gan ozola, egļu, gan oša. To cirta kalnā, pasausā vietā. Pēc pādēna izšūpošanas un apdāvināšanas visi sēdās pie galda, kur varēja ēst un dzert pēc patikas; pādi ar to vairs ļauni neiespaidoja. Pēc maltītes savukārt tika apdāvinātas kūmas. No laimīgās mātes tie saņēma cimdus, prievetus. Krusttēvam par šūpuļa kārti allaž dāvināja rakstītu cimdu pāri.

Kamēr kūmnieki dzīvoja, sievas paklusi skandināja šūpuļa dziesmas. Tukšu šūpuli nekad nedrīkstēja šūpot, tad bērnam varēja sāpēt galva. Istabu slaukot tīri bija jāizslauka šūpuļa apakša, lai bērns augtu tīrīgs.

114. Migu, migu, vienactīņa,
Līdz aizmīga abas divas;
Viena bija miega pillā,
Otra žēlu asariņu.

115. Šūpojies, jaunais brāli,
Vecā brāļa šūpule:
Oša kārte, vaļa vieres,
Sudrabiņa šūpulīts.
116. Šūpo mani, māmuliņa,
Balte liepu šūpule;
(Vizulišu šūpule.)
Nāks tautiņas, dos naudiņu,
Jems ar visu šūpulīti.
117. Māte mani midzināja
Ar mazieme ratiņiem;
Māte dzied, rati čīkst,
Es no prieka negulēju.
118. Pele brauca, rati čīkste,
Pillu maisu miegu veda;
Brauc, pelīte, kur braukdama,
Brauc Jānīša pagāle; —
Šim saujiņa, tam saujiņa,
Jānīšam riekšaviņa.
119. Velc, pelīte, saldu miegu
Maģājam Andrejam:
Caur šūpuli, caur pagāli,
Caur ābola cisiņām;
(Caur ceplīti, caur krāsnīti,
Caur šūpuļa dēlītēm).
120. Velc, pelīte, saldu miegu
Mazāje pādīte;
Savilkuse saldu miegu
Guli pate pagāle;
Guli pate pagāle,
Lai runcītis nedabo.
121. Čučat, guļat, mazi bērni,
Lai tek lieli kājiņām;
Kad lielīši izaugsate,
Kājiņāme tecēsate.

122. Čučī, guli, man' pādīt,
Es tev puķes salasīš,
Es tev puķes salasīš,
Šūpulīti appušķoš:
Pie kājām sīkas rozes,
Pie gāliņas magonīts.

123. Pādīt mana, sīka, maza,
Negul ilgi šūpule!
Cel galviņu, aun kājiņas,
Aptec tēvu, māmuliņ.

Lielās krustūbās spēlēja arī muzikanti, gan vijoli, dūdām, kokli. Jaunie un arī vecie, kad iedzēra — dejoja. Vēl meta arī d z i r a s naudu. Godības parasti beidzās pirmsdienas pievakarē, bet bagātos ļaudīs tikai otrdienas vakarā. Pēdējā ēdienā deva ēst skābus kāpostus ar gaļu, tas nozīmēja, ka jāpošas mājās.

124. Šodien kūmām
Dzeņama diena:
Vakar pādei
Meklēja vārdu.

125. Netika kūmām
Projām iete,
Patika mūstēva
Salds alutiņis.

Pirms aiziešanas kūmas sapulcējās ap bērna šūpuli un vēlēja pādītei labu laimi.

126. Audz, mana pādīte,
Dižena, ražena!
Diženu, raženu
Bajārs precēs.

D. Šķirības.

127. Trīsreiz mana māmuliņa
Mani gauži raudināja:
Krustidama, a t š ķ i r d a m a,
Tautiņās vadidama.

Ilgums, kad bērns baudīja mātes krūti, nebija nosacīts. Tas, vadoties no apstākļiem, bija dažāds.

No mātes krūts bērni bieži vien barojās pāri diviem gadiem, kad jau tie staigāja un runāja. Mājas ļaudis allaž vien šos bērnus zoboja, kādēļ tie centās mātes krūti iegūt klusākā vietā, kur citi to neredzēja. Viņi, iekērušies mātes kuplo lindraku krokās, vilka to aizkrāsnē vai citā kaktā. Kad māte apsēdās, bērns pats steidzās atpogāt jaku vaļā. Stāvēdams starp mātes ceļiem, tas rīkojās ap krūtīm, pa reizi palūrējot sāpus, vai kāds to neredz, no kā būtu jākaunas.

Ilgai krūts došanai bij pamatā ticējums, ka tad, kamēr vēl bērns krūti zīž, tik lēti nerodas nākamais bērns. Tomēr pastāvēja vēl cits ticējums, ka bērns nedrīkst trīs lielās piektdienas krūti zīst, jo tad tas varēja palikt burvis vai ragana, kura acs uzmetiens nes katram nelaimi.

Atšķiršanu pa lielākai daļai izdarīja tad, kad mātei bij padomā aizbraukt uz kādām dienām pie radiem sērsto bā s, kas bija reta viesošanās radu starpā; vai arī paliekot kādas dienas ārpus mājas saimnieciskās darīšanās — braucot kādā attālākā tirgū vai pilsētā.

Tradīcija par šķirības labāko laiku skaitīja Vastlāva svētdienu — mīesmesī, gavēnim sākoties, kas bij 7 nedēļas pirms Lieldienām. Meitenes parasti zīdīja ilgāk, lai tām pašām labi attīstītos krūtis.

Šķirības atzīmēja kā īpašas godības. Arī pats bērns it kā šķirības nomanījis, dainas valodā saka:

128. Šodien māte
Raušus cepa,
Rītu mani
Šķirinās.

Parasti tika cepta baltmaize, gan arī kas labāks vārīts. Šajā dienā māte dod bērnam krūti pēdējo reizi, pie kam bērnam bij jāstāv kājās, kas nozīmēja, ka nu tas ir pietiekoši liels. Pēc tam, bērnam redzot, krūti it kā aizmeta suņam vai ar maizes gabalu šķietami atdeva govij, lai iet govij prasīt pienu. Bāza arī aiz krekla susekli un kādu ādas gabalu, un uz pašas krūts bēra piparus vai tabaku.

Godībās piedalījās krusttēvs, gan arī krustmāte, kas mazajam atnesa kādu dāvanu. Mielasta dalībnieki bērnu dēvēja par lielu puisi vai meitu, kas nu varēja sēdēt ar karoti rokā pie saimes galda. Bērnam kaklā pakāra pašūtu kabatu, kur ielika klinģeri vai gabaliņu cukura. Konfektes tanīs laikos vēl nepazina.

Šķirības godībās bij savas īpaši dziedamas dziesmas.

129. Taisies, ģērbies,
Pādīte mana:
Baltās zeķēs,
Šūtās korpēs.

130. Svētība, gausība,
Nāc pa logu istabel!
Nu māmiņa glāzes lika
Piermājam dēliņam.

131. Uz ūdeņa ligojās
Sudrabiņa vērstuvīte;
Sit vilnīti maliņe,
Še būs daiļš arājiš.

132. Sudrabiņa šautujit'
Uz ūdeņa ligojās;
Met vilnīti maliņe,
Še būs daiļa audējīņa.

133. Auklē mani, māmuliņa,
Vieglājām rociņām,
Es tev gribu aptecēt
Vieglājāme kājiņām.

134. Es pupiņu noraudāju
Līdz zemei liekdamies:
Pupīš' mani audzināja
Lielu vīru, arājiņu.

135. Ai, pādīte sīka maza,
Tu māmiņai grūt' dariji:
Bij māmiņai kalne kāpt.
Tevi nest azote.

Dažos gadījumos, kad bērns no krūts bija grūti atšķirams, māte krūts galu aptriepa ar kādu netīru šķidrumu. Kad nu bērns tiecās krūti zīst, māte to sāka brīdināt, ka krūts nav vairs laba, sakot — ve. Bērnu valodā vēl tagad Kursā — ve — tiek lietots kā visa sliktā un nebauzama apzīmējums.

Lai labi augtu mati, meitenēm skubināja ēst matu gaļu. Cūku špukuru arī deva ēst, lai augtu labi rakstītāji. Sargāja no plaušu ēšanas, jo tad būs liels plāpa — „plepis“. Arī sirds gaļu nedrīkstēja ēst nepieaudzis cilvēks, tas ietekmēja dusmību.

Jaunie, pieaugušie ļaudis vienmēr bij aizņemti mājas darbos. Bērnu audzināšana tāpēc atradās vecās mātes rokās, ko apzīmēja ar vārdu *g l a b ā t*. Viņai bija bagātīga dzīves pieredze.

136. Sīksta liepa lūku plēsti,
Gudra veca māmuliņa;
Pierunāju vecu māti —
Neplēst lūku liepiņai.

Krusttēvs — dižais pāde — bija it kā sava krustdēla aizbildnis. Pa reizai viņš nāca savu krustdēlu apraudzīt un līdzī arvien nesa kukuli. Kad viņam šķita, ka vecā māte dara pādēnam pāri, tad viņš veco māti dažkārt rāja.

137. Suņa sūda vecā māte,
Ne baltā kriņģeliša;
Kam tā manu pādi pēra,
Pelcē slotu slapināja.

Tās pašas tiesības bij arī krustmātei:

138. Ai dieviņi, ai dieviņi,
Nu nāk mana krustamāte!
Auklei nesa rīkšu sauju,
Pādei siera gabaliņu.

139. Kas tur spīde, kas tur vize,
Viņe lauka galiņe?
Tur nāk mana krustamāte,
Zelta roze rociņe.

II. Tautās iešanas godības.

A. Precības.

Senās tautās iešanas tradīcijas arī kuršu zemes novados ļaužu atmiņā atstājušas dažādas norises. Šo izveidi ir ietekmējusi zemes sabiedriskās dzīves apstākļu dažādā mainība. Līdztekus precībām un derībām tiek dziedātas arī līgavas zagšanas un zagšanas dziesmas.

Nobālusi aina par līgavas zagšanu vēl tagad izmanama vedēju un panna ksnieku savstarpēji nesaudzīgās apdziedāšanās dziesmās. Arī citas vēl tautā atrodamās dainas it kā stāsta par līgavas zagšanas gaitām.

140. Jājiet, brāļi, ieblakām,
Lai nezviedza kumeliņi:
Lai nedzierd meitu māte,
Lai nebēdza malējiņu.

141. Kas tur spīd, kas tur viz
Viņe lauka galiņe?
Tautas dīda kumeliņus,
Brāļi loka zobentiņus;
Tautas dīda kumeliņus —
Grib māsiņu projām vest;
Brāļi loka zobentiņus,
Sav' māsiņu nedodami.

142. Tai bierze es iegāju,
Tai ieskrēja vanadziņis:
Vanadziņis irbi ķēra,
Es noķēru tautu meitu;
Vanagam viens launags,
Man visai mūžiņai.

143. Šķir, Die's, celiņu,
Dod labu laimiņu:
Mūs brālītis
Medīt gāja;
Nomedis brukstalās
Sudrabotu vāverīti.

Lai negadītos pēkšņs pārsteigums, daiļās mātes meitas
precības gados bij slēpjamas un glabājamas ne tikai die-
nā, bet visvairāk naktīs.

144. Kaut es būtu to zināj'se,
Kuŗu nakti tautas jās, —
Es būt' savu vainadziņu
Ar eglīti apbērusi;
Es būt' savus garus matus
Pār vainagu pārlaiduse.

145. Opapā, trallalā,
Mūs' māsiņai zābaciņi!
Atnāks tautās, novedīs,
Paliks mums zābaciņi.

Ari vēlāk, ligavas zagšanas laikam sen beidzoties, mei-
tas vēl it kā instinkti vi tika glabātas, gan arī pašas glabā-
jās sevišķi no uzmācīgiem preciniekiem. Pati glabāšanās
no nepieciešamības kļuva par parašu.

146. Aiz kalniņa suņi rēja,
Zviedza bērī kumeliņi;
Es ieteku istabe
Pie māmiņas raudādām'.
„Lec, meitiņa, dārziņe,
Slēpies rožu lapiņās.“
Līdz ielēcu dārziņe,
Tautas jāja pa vārtiem.
— Tās rozītes grezni zied,
Rau, ku' rožu ravētāja!

147. Lūgšus lūdzu brālišam:
Sēj' pie loga kaņepītes;
Tautas nāca pa dorēm,
Es pa logu kaņepēs.
Es tautām atsacīju
Kaņepēs stāvēdama;
Man balseiņš vien dziedams,
Augumiš neredzams.

Precībām vienmēr pa priekšu gāja lūki. Precības tikai tad varēja labi sekmēties, kad jau bija izzināta, nolūkota mātes meita pēc līgavaiņa gaumes un prasībām, skatoties arī pēc paša stāvokļa un iespējas. Sētas, kur dzīvoja meitas, puīši jau zināja no meitu dziesmām. Pārnovadā jāja uz labu laimi.

Pate lūkošana notika vairāk slepus kā atklāti. Precinieks-lūkotājs mēģināja noskatīties meitas darbā, iemest acis kambarī — novērot čaklumu, tīrību.

148. Es uzkāpu kalniņē,
Paše kalna galiņē;
Nolūkoju līgaviņu
Uz kalniņa stāvēdams.

149. Tišām gāju mellu kreklu,
Nopelēj'šu vaiņadziņu;
Lai tie mani nenovede
Tai neliešu novade.

Starp puīšiem un meitām, kā tas citādi nevarēja būt, allaž notika savstarpēja kaitināšanās. Bieži tā izpaudās dziesmās, kas līdz ar trauksmainu meldiju skanēja no novada arī pārnovadā. Dažreiz tās izteicās intimā aicinājumā:

150. Tu, meitiņa, nezināji,
Kādu domu es domāju:
Es domāju miežus sēt,
Brūvēt saldu alutiņu;
Brūvēt saldu alutiņu,
Nojemt tavu vaiņadziņu.

151. Tu, puisīti, nezināji,
Kādu domu es domāju:
Es domāju rikus šūt,
Iejūgt tevi ecēšās;
Iejūgt tevi ecēšās,
Ecēt savu rožu dārzu.
152. Meitiņām, māsiņām
Balta maize azote;
Ne tās ēda, ne pārdeva,
Puišus vien kaitināja.
153. Kuŗš puisītis mani grib,
Lai ūj kaula kaŗociņu;
Mane pūra dubene
Dzelzu kalta pātedziņa.
154. Es mātei viena meita,
Kā Vādzemes magonīte:
Staigā puišus brāķēdama,
Kā kaņepes lauzīdama.
155. Es meitiņa maza, maza,
Es par puisī nebēdāju:
Plāne liku cūku sili,
Pāri puisī lecināju.
156. Kŗupi, kŗupi, tu puisīti,
Tu jau manis nedabosi:
Tu kā kŗupis zemi līdi,
Es kā liepa līgojos.
157. Bajārs mani nabadziņu
Ar kājiņu sveicināja;
Neba tev, bajāram,
Mūŗa kreklis mugure.
158. Es par puisī nebēdāju
Ne par lielu, ne par mazu:
Lielājam pliķi cirtu,
Mazājam pāri lēcu.

159. Skrej elle, tautu dēls,
Ar to savu skaistumiņu,
Man izkrita piena bļoda
Uz tevīm skatoties.
160. Tēva dēls lielijās,
Kroge dzert neejot;
Kad nav naudas, tad neiet,
Uz parāda tam nedod.
161. Ejit projām, eit projām,
Pārnovada zili buki:
Kazdandznieku baltas kazas
Negrib tādus zilus bukus.
162. Kā drebēja apses lapa
Rāmāje vējiņe,
Tā dreb puisiu dvēselītes
Pēc jaunām meitiņām.
163. Košs, sarkans āboltiņš,
Tārpiņš sērdi rubināja;
Košs, ražens tēva dēls,
Kas vells tavu sirdi zin.
164. Manis dēļ Lēnu puisi
Vai bijuši, nebijuši:
Es aiziešu par novadu
Kā ieviņa ziedēdama.

Vēl tautas dziesmas brīnišķi daudzina brīvos un brašos tautas dēlus, kas apjozušies zobeniem draiski jāļ sev līgavu lūkot; daudzina arī līgavas daiļumu un pašapzinīgumu.

165. Še atjāja div' bajāri:
Ē, ēt div' bajāri!
Zīda pušķi zemi slauka,
Ē, zemi slauka!
- Tie izjāja dažu sētu,
Ciema suņus kaitināja.

„Vai jūs jājat, vai nejājat,
Jūs jau mani nedabūsāt.

Es negribu naudu, mantu,
Gribu jaunu arājiņu.

Nauda, manta šim brīžam,
Arājiņis visu mūžu.“

Stūru, stūru — zaru, zaru,
Manu ziļu vaiņadzīņš:

Tie stūrīši, tie zariņi
Piekrāpj dažu tēva dēlu.

Vēlākos laikos sāka raudzīties, lai precības nenotiktu
augstāko un zemāko starpā.

166. Jājat šādi, jājat tādi,
Kalpa puiši nejājat,
Man kauniņu nedarat
Dižbajāra meitiņai.

167. Jājat pieci, jājat seši,
Saiminieki vien nejājat:
— Man kauniņu nedarat,
Es nabaga sērdienīte.

168. Pa nelaimi es iesēdu,
Kalpa vīra kamanās;
Plati mani brūni svārki,
Šauras kalpa kamaniņas.

174. Labāk mani sirmi mati
Apakš ziļa vaiņadzīņ',
Nekā sniedzu sav' rociņu
Kalpa tēva dēliņam.

Nāca grūtīe dzīves apstākļi un nebrīvie dzimtslaiki.
Tautietis savas dzīves satura veidošanā zaudējis patstāvību,
apņēma sev par sievu citu izraudzītu un mājās pārvestu
tautu meitu.

Šos laikus vēl atmin vecļaužu nostāstos. Par tiem stāsta arī tautas dziesmas:

170. Dod, brālīti, lūkiem vainu,
Bet nedodi vedējam:
Kādu lūki nolūkoja,
Tādu veda sētiņē.
171. Precēj' (precināja) mani māmuliņa,
Nezināju kam precēja;
Vai prec ziergu zaglišam,
Vai krampīša lauzējam.
172. Es pārvedu brālam sievu,
Kā lielo lāča māti;
Istabe ienākdama,
Izgāž dorvju stenderīti.
173. Tē's dēlam ziergu pērk,
Ne paldies nesacīja;
Kad pārved ligaviņu,
Tad paldies uz paldies.
174. Velc, brālīti, brūnus svārkus,
Maucies baltus pierkstainīšus, —
Šodien tave pārvedīs
Visu mūžu milamo.

Dēlam sievas izraudzītāji bija vecāki — tēvs, māte, krusttēvs, vecākais brālis vai cits tuvs radnieks, kas pats precējies. Bet visbiežāk, kā liekas, tā bija pati māte.

175. Mute niez, mute niez,
Kas kukuli atnesīs:
Dēlu māte atlungāja,
Raušu kule mugure.
176. Dēlu māte mani sauca,
Meitiņ, manu jauņuvīt!
— Ne tu sauci, ne es būšu
Tava dēla ligaviņa.

177. Dēlu māte mani sauca,
Puķīt, manu vedēkliņu!
— Es jo mīli atsaucos:
Puķīt, manu elles kruķi.
178. Dēla māte lieljāsi,
Ka es viņas dēlu gribu;
Manis dēļ sav' dēliņu
Sien par bungu mugure.
179. Es priekš savas dēlu mātes
Kā uguns dzirkstelīte:
Lai dēliņu man neliedza,
Lai citai nevēlēja.
180. Ak tu muļķe dēla māte,
To no tevis negaidiju!
Tu izdevi sav' dēliņu
Pa veciem lupatiem.
181. No tālienes es pazinu,
Kuŗa dēlu māmuliņte:
Lauka piere, zvīļas acis
Kā tētiņa kumeļam.
182. Dēlu māte, vilku māte
Abas vienu ceļu teke;
Vilku māte jēru ķēra,
Dēlu māte jaunuvīti.

Ievērību pelna pieminēt parašu par līgavas pārvešanu vai līgavaiņa aiziešanu uz līgavas sētu dzīvot, kas dažreiz notikusi jau laikus pirms kāzām. Bieži vien pavasaros bijusi aiziešana, kur rudenī tikai notikušas vedību godības, kad līgava vai līgavainis uz dažām dienām aizgājis uz savu agrāko dzīves vietu.

Šāda veida precībām nepārprotami ir pamatā bijusi saimnieciskā dzīve — darba roku vajadzība. Dzīvi vēl tautā ir nostāsti, kur saderēts tautietis pavasarī pārgājis uz dzīvi pie tautu meitas, kura vēl nav bijusi iesvētīta. Tautietis nodzīvojis neprecējies, kamēr līdz rudenim mei-

ta pieaugusi un varējušas notikt ir svētības, ir laulības. Tas rāda ainu par priekšlaicīgām derībām, kur viena puse gaida otru pieaugam.

183. Es nomaucu gredzentiņu
Tai maģe meitiņe:
Audz', meitiņa, loki pūru,
Nāc pakal gredzenam.
184. Sen uzaudzis tēvadēlis
Gaida mani uzaugam:
Dzeļ ūdeni, grauž akmeni,
Tad tu mani sagaidīsi.
185. Tautiets liels, es bij maģa,
Dzīrās mani sagaidīt:
Dzeļ ūdeni, grauž akmeni,
Tad tu mani sagaidīsi.
186. Šogad tautas nejājiet,
Šogad tukši apcirknīši;
Citu gadu, tad jājiet,
Tad būs pilni apcirknīši.

Mātes — precinieces lomu drīzi pārņēma precinie-
ce sieva, vienkārši preciniece.

187. Dam-dam, dam-dam,
Precinieku sieviņa;
Vizītes kāje,
Paladziš mugure.

(Alsungā.)

Preciniece dažkārt nebija no radu vidus, bet veikla runātāja, kas savu precības darbību piekopa kā amatu, par ko saņēma maksu. Bieži vien tā nāca no abām pusēm.

Gadījumā, ja tautietim tuvumā nebija piemērotas ligavas, tad preciniece tika sūtīta uzmeklēt ligavu tālākā apkārtnē. Sameklējusi ligavu, viņa bildināja tautieša vārdā.

No precinieku sievas vēl vairāk meitas laicijās kā no pašiem preciniekiem. Līdz ko to pamanīja nākam, meitas tūlīņ saposās: veda istabā tīrību un kārtību, gan arī pašas pienācīgi uzkopās.

Reiz kādās mājās preciniece uznākusi virsū meitai, ka tā vairs nepaguvusi noberzt galdu; vidus gan bijis balts, bet uz galda malām palikuši steigā nenomazgātie pelni. Preciniece tad teikusi:

— Ko līdz meitiņai ģimis balts, kad lūpiņas melnas!

Meita gan slaucījusi savas lūpas, bet preciniece vēl arvien atkārtojusi par lūpiņu netīrību. Tikai vēlāk, kad preciniece bijusi projām, meita pamanījusi, ka galdam ir netīras malas.

No tautieša precinieci tika līdzī dots sudraba rublis, kas bija iesiets zīda lakata — zīdenes stūrī. Ja precētājs bija kalpu cilvēks, tad pietika arī ar pusrubli, iesietu slēša drānā. Kad preciniece bija meitu bildinājusi — savu nodomu izstāstījusi, — tad pretim sēdošai meitai viņa meta lakatu. Meita lakatu saķēra un svieda atpakaļ precinieci. Bet kad otru reizi atnestu lakatu meita paturēja, tad precību bildinājums bija pieņemts, vai pretējā gadījumā noraidīts. (Valtaiķi.)

Preciniece parasti līdzī nesa dēla mātes ciema kulkuli — karašu, sieru. To tad lika galdā. No savas pušes kaut ko labu galdā cēla arī meitas māte. Šādās godībās skandēja attiecīgas precību dziesmas. Nākošā dienā preciniece devās pie tautieša pastāstīt iznākumu.

Bez līgavas bildināšanas precinieces darbība gāja arī pretējā virzienā — „ietaisīja“ mātes meitām piemērotus vīrus, izstaigājot tuvus un tālus pārnovadus.

Vispārēja norise bija padota dziļākām tradīcijām.

Precību parastais laiks bija rudenī, kad mājas lielie darbi padarīti, kad klētis pilnas bagātību, kad vaļa un rocība uzņemti viesus un dzīrot. Precību dienas bija pāru dienas; sevišķi iecienīta bija ceturtdiena. Sētās, kur precību gados bija meitas, allaž šais dienās gaidīja preciniekus. Mājas iedzīve tika pienācīgi uzposta, lai tām viss, ko tās redz, liktos labs.

Bija paraša, ka vakaros, kad dienas darbi pabeigti, pēc saules rieta māju meitas izgāja uz sētas pakalnes un dziedāja vairākas dziesmas, gan arī ziņģes — un ka tālu pār kalniem, lejām un birzīm tās aizskanēja. Pa dziesmu starpām tika arī gaviļēts, gan saukts. Vakaros visa apkārtnē bija vienās dziesmās. Šī paraša vēl diezgan ilgi turpinājās. Tā aprāvās tikai drūmajos 1906.—07. sodekspedīciju gados.

Puiši tur parasti precībās jāja, kur dzirdēja meitas skaisti dziedam.

188. Pirmo reizi es izgāju
Uz novadu padziedāt;
Būt' izgāj'se otru reizi,
Paspēlētu vainadziņu;
Būt' izgāj'se trešo reizi,
Vairs es pate nepārnāktu.

189. Dancā bēri kumeliņi
Uz novada robežām:
Gribēj' mani ielustēt,
Lai es sēdu mugure.
— Es bij gudra, nesēdēšu
Uz novada kumeliņa;
Es neiešu pārnovadu
Smilkšu kāpas putināt;
Kas kait man šai zeme
Līdzene vietīne.

190. Es neiešu pār upīti
Pelcē smelt ūdentiņu;
Es neiešu pār novadu —
Pašu puišus niecināt.

191. Jātin jāja novadnieki,
Zviegstin zviedza kumeliņi, —
Šķīrat ceļu pašu puiši,
Kam raženi neaugat.

192. Kur tās mellas vārnas skrēja,
Tur tās raibas žagatiņas;
Kur tās meitas pulke dzied,
Tur tās puīšu dvēselītes.
193. Rāmi, rāmi es dziedāju
Aiz vējiņa stāvēdama;
Vējiš manu balsu nesa
Rāmu tautu sētiņē.
(Apakš vēja klausijās
Rāma dēla māmuliņa.)
194. Žēl man bij vakare
Greznu dziesmu padziedāt:
Sliņķis guļ nātriene,
Manu dziesmu klausijās.
195. Kālab manas sīkas rozes
Caur riķiem izaugušas,
Vai būs man jāaziet
Pārnovadu tautiņās?
196. Mans maizītes arājiš
Aŗ sudraba kalniņē;
Laid, Dieviņi, zelta trepes,
Es nesišu launadziņu.
197. Vai tautās tāda dzīve,
Kā savose brālišos;
Vai alksnim tāda lapa
Kā jaunam bērziņam.
198. Nav neviena ozoliņa
Rūtainām lapiņām;
Nav neviena tēva dēla
Pēc manam prātiņam.
199. Kupla liepa uzauguse
Uz novadu robežām;
Tai pašai zari lika
Apriķnieku novade.

200. Ik vakarus dziedāt gāju
 Apaļai kalnīņai;
 Izdziedāju savu pūru,
 Savu zīļu vaiņadziņu.
201. Tā dziedāju, tā runāju,
 Kā es biju ieraduse:
 Es nebiju lakstīgala
 Grozīt savu valodiņu.
202. Ai, Dieva zemīte,
 Tavu jaukumiņu!
 Smildziņās ziedēja,
 Zeltīti graudi.

Līgavaiņa — tautieša izprecināšana bija krusttēva pienākums, ko jau tas bija uzņēmies tikdams par dižo pādi. Kad nu dzimtā bija nolemts, ka dēlam vai brālim jāņem sieva, tad kādā precības dienā, pievakara pusē, tautietis līdz ar krusttēvu, labi uzkopuši zirgus, sakārtojuši goda ratus, kā arī paši apvilkuši labākās drēbes, devās precībās. Parasti krusttēvam vai tautietim bija kāda meita padomā — jau agrāk nolūkots; bet nereti brauca pilnīgi svešos ļaudīs, kur vien tik zināja, ka meita ir precama.

Precībās ciemkukulim krusttēvs ņēma līdzī pudeli degvīna, sieru, gan arī baltmaizi. Ja krusttēva vairs nebija, līdzbraucējs bija kāds cits precējies vīrs no radu vidus.

Iebraukuši meitu mātes sētā, viņi tūlīt neteica atbraukšanas iemeslu, bet runāja par ko citu. Sarunu sākšanai arvien tika kaut kas izdomāts. Dažreiz krusttēvs jautāja: „Vai jums nav kāda gotene pārdodama?“ Vai atkal: „Mums ir balodis izmucis, šai sētā sadzinām pēdas.“ Citreiz prasīja ceļu uz kādām blakusmājām, it kā būtu nomaldījušies.

Mājinieki jau nojauta, kas par viesiem iebraukuši, tomēr sarunā nopietni atbildēja: stāstīja ceļu vai noliedza, ka balodis būtu mājās ieskrējis; šajā sarunas laikā

parasti preciniekus novēroja: kāds tiem zirgs, rati, aizjūgi, kā paši ģērbusies, kāda valoda. Ja izrādījās nepiemērots precinieks, tad sarunas drīz izbeidzās un precinieki, neievēsti istabā, brauca uz citām nodomātām mājām.

Ja precinieki izrādījās piemēroti, tad mājas saimnieks, saimniece, arī ligavas brāļi ielaidās laipnākās valodās un aicināja preciniekus kā ceļabraucējus istabā atpūsties, vai arī apsoliya parādīt meklējamo balodi. Tādā reizē arī zirgi tika nojūgti un pabaroti auzām, jo labi precinieki skaitījās mājas gods, par ko apkārtējos ļaudis gāja valodas. Preciniekiem no savas puses bija ratos uz maisa jāatstāj cimdu pāris, līdz ar apsietu jaunu pātagu, citādi māju puiši ratos ievēla malkas klučus, citus vecus krāmus.

Precinieki apsveicinājās arī ar dziesmu vārdiem:

203. Labvakar, diža sēta,
Vai dosat naktes mājas,
Man pašam vakariņas,
Kumeļami stalla dangu?
204. Dies, dod man sašatikti,
Ko jaunam man vajdzēja:
Dies, dod meitu ar pūriņu,
Bit' ar vaska skrituliņu.

Meitas, pamanījušas preciniekus, maltuvē vai namā sāka risināt dziesmas. Palīdzot dziedāja arī sievas.

205. Es mātei viena meita,
Kā zilīte žagaros;
Uz manim puiši krita,
Kā uz ogu vācelīti.
(Pie manim puiši nāca,
Kā pie naudas kalējiņa.)
206. Es nezinu kālabāde
Šogad puiši mani mīl?
Tik es varu paslēpties
Kā pelītes caurume.

207. Tēvs, māmiņa, trešs tautietis
Ko klētī runājās?
Tēvs solija, māte liedza,
Tautiets lūdza raudādams.
208. Tautiets manu tēvu lūdza
Cepurīti nosajēmis;
Vēl tu bikses nolaidīsi,
Līdz pielūgsi māmuliņu.
209. Pabērzīti kaziņ' grauza
Abu kāju pieminusi:
Puiši lūdza meitu māti
Abas rokas bučodami.
210. Zinu, zinu, redzu, redzu,
Es pie mātes nepalikšu:
Sajāj tautas pilla sēta,
Sajem brāļi kumeliņus,
Laiž ābeļu dārziņei.
Es tecēju pie māmiņas,
Raudādama istabe:
„Ai, māmiņa, miļa, balta,
Vai es tave apnikusi?“
— „Vai, meitiņa, miļa, zelta,
Vai es tevi dāvināj?
To dar tavi diži brāļi,
Tavs raženis augumiš.“
211. Es piedzimu māmiņai
Baltaj' rudzu rugāje;
Kuŗš puisītis mani grib,
Lai nāk rudzu rugāje.
212. Raidi, māte, kur raidij'se,
Tāļume vien neraidi:
Tāļume sīvi ļaudis,
Netikuši tēva dēli.

Precībās braucēju raksturīgā manta bija precības kule. Tā bija nepieciešama lieta, tur glabājās ciemkukulis. Tur bija baltmaize, gaļa, siers un brandvīns.

Kad mājas ļaudis jau redzēja raksturīgo kuli ar prievīti sasietu, tad tiem tika skaidrs, ka tiešām precinieki ir atbraukuši. (Alsungā, Jūrkalnē.)

Precības kuli nesa krusttēvs. Istabā ienācis, viņš to centās likt uz galda. Nevēlamam preciniekam mājas māte to stūma nost no galda. Vēlamiem preciniekiem, kas tika nosēdināti dižā istabā aiz galda, veda priekšā mājas meitas, lai it kā meklē teikto pazudušo. Daiļākā — domātā istā, tika paturēta vispēdējā. Dažreiz kā pirmo veda priekšā pavisam vecu sievu, tad kādu pusaudzi. Uz visām tika saņemta noraidošā atbilde, līdz beidzot atveda īsto. Tā nāca kaunīgi acis nolaidusi, saģērbusies goda drēbēs — izrakstītā kreklā, jaunā, tīrā lindrakā.

Kad preciniekiem meita patika, krusttēvs raisīja vaļā kuli, ņēma brandvīnu un uzkožamos. Tāpat no savas pušes preciniekus godēja saimniece. Godības bija satraukta prieka pilnas, kur valodas mainījās ar dziesmām.

213. Tautiets manu māmuli
Vin' ar medu vien dzierdija;
Dzer, māmiņa, nebēdā,
Soli mani, es neiešu.

214. Sen būt māte devējiņa,
Kad es būtu gājējiņa, —
Sen būt savas villainītes
Par maizīti apēdusi;
Sen būt mani balti vaigi
Asarām nomirkuši.

215. Tā cerēja tautu dēls,
Kā ierauga, tā dabot;
Ej mājās, sētiņe,
Dodi godu māmiņai;
Dodi godu māmiņai,
Soli arī dāvaniņas:
Māmiņai šūtas korpes,
Par meitiņas lolojumu;
Tēvam caunu cepurīti,
Par šūpuļa kārumiņu.

216. Smuka bija mātes meita
Sarkaniem vaidziņiem;
Mans brālītis mutes deva,
Kā saldām ābolam.

Visu laiku precinieki vēroja mājas iedzīvi, gan arī pašu meitu. Atjautīga valoda, tīriba, čaklība bija vērtības, kas arvien stāvēja pirmā vietā.

Pie galda abus jauniešus nosēdināja blakus. Precinieks ievadīja sarunas par meitas pūru, mantu, kas tai tiks līdzī dota. Līgavas tēvs un māte, savukārt, izjautāja par tautieša dzīvi.

Pēc pamielošanas līgava un līgavainis apmainījās dāvanām. Tautietis parasti deva zīda lakatu, meita — rakstītus cimdus. Tomēr tieši vēl līgava apsolīta netika. Līgavas tēvs vai arī vecākais brālis izprasīja laiku visu vēl pārlikt.

Kad vēlā vakarā viss bija norunāts, preciniekus aicināja gulēt, līgavas klātā, baltā linu palaga gultā vai arī klētī, vai peludē, kur guļas vieta bija klāta salmos.

No rīta precinieki aizbrauca pēc paturētām brokastīm. Zirgu iejūgam līgava piesprauda ziedu vai dzīparu pušķus, kas jau bija skaitama par piekritības zīmi.

B. Derības.

217. Saderēju ar tautieti,
Noskanēja gredzentiņi,
Nevar vairs kungi šķirt,
Ne baltie bāleliņi.

Senāk bija paradums, ka pēc precībām līgavas tēvs sūtīja uz tautieša mājām vietraudzus. Tie apskatīja tautiešu sētu, uzzināja dzīves apstākļus — turību, gan tikumu. Ja visu atrada par pietiekoši labu, tad kādā tuvākā svētdienā notika derības.

Precības pēc savas būtības varēja notikt vairākas, bet tas nenožīmēja, ka tām tūlī sekos arī vedības. Ar biežām precībām pat lepojās.

218. Ik rudeni mani prec
Trīsdeviņi precinieki:
Ne pie viena es negāju,
Līdz es savu sagaidiju;
Līdz es savu sagaidiju
Patikamu tēva dēlu.

219. Kuŗa bija grezna dziesma,
To div reizas padziedāju;
Kas tikusi mātes meita,
To div reizas bildināja.

Savlaicīgos dzīves apstākļos derībās noslēgta, nomak-sāta līgavas izpirkšanas nauda, kā atlīdzība bāliņu dzim-tai par līgavas pūru, gan uzaudzējumu.

Derības arvien notika tautieŗa mājās, kā vedību cere-monijas daļa. Tas bija sabiedriski-tiesisks akts, ko vēlāk atvietoja baznīca. Līgavas un līgavaiņa starpā svinīgi ap-mainīja gredzenus. Šī akta tieŗi dalībnieki bija kā vienas, tā otras puses vedību diŗie radi: diŗais vedējs, diŗā vedē-jiene, vakara brālis un vakara māsa, piedaloties vēl lieci-niekiem — līdziniekiem: vedēju puiŗiem un dziedātāju meitām.

Baznīcas laulības, kā zinams, sāka vispārēji nodibi-nāties diezgan vēlu.

Šķiet, ka līdztekus baznīcas laulībām vēl labu laiku ļaudis izveduŗi mājās paŗi savu derības ritualu. Baznīcas laulības tautai šķita sveŗas, neparastas un arī mazvērtīgas.

220. Baznīce salaulāja,
Kā diegiem piediegoja;
Līdzinieks līdzināja,
Kā kalējs piesakala!

Vēlākos laikos, kad ar bargiem sodiem baznīca bija ieguvusi jaunlaulājamo savienoŗanas tiesības, derības iz-vērtās kā zinama priekŗlaulību norisa. Derības tika dzer-tas kā precību seviŗķas godības. Tās tad rīkoja tautu meitas sētā.

Telpas pienācīgi izpušķoja. Cēpa miežu karašas, raušus vai pūru baltmaizi un darija alu. Godībās no līgavas puses piedalījās dažas draudzenes un paši tuvākie radi. Tautietis ieradās līdz ar savu krusttēvu un krustmāti vai arī tēva māsu, kas bija saimniece — gudra, piedzīvojusi sieviete.

Pie klāta galda, kad tika ēsts, dzerts — visu sīki pārrunāja: ko sievastēvs dos meitai pūrā, kad rīkos kāzas, ko dos kāzu godam, kā arī dažu ko citu par jaunā pāra turpmāko dzīvi. Kad viss tas bija norunāts, notika derības. Nodziedot kādu piederošu garīga satura dziesmu, krusttēvs turēja derības runu, pēc kam pārmainīja gredzenus, ko jau agrāk tautietis bija pircis, un kopā sadeva jaunā pāra rokas. Tā bija notikusi saderība.

221. Gauži raud bierztaliņa,
Dzierdēj' mani saderam;
Neraud' gauži, bierztaliņa,
Būs tev citas ganītāj's,
Būs tev citas ganītāj's,
Nebūs tādas dziedātāj's;
Nebūs tādas dziedātāj's,
Ar ļaudīm runātāj's.

Pēc gredzena apmaiņas notika apdāvināšanās. Tautietim līgava pasniedza izrakstītu kreklu vai cimdu pāri, bet tautietis savukārt līgavai deva zīda nēzdaugu un naudas dāvanu, ko nopirkties kāzu rotas, kas vēlākos laikos saucās par štāti. Šajā dienā cieši norunāja, kad notiks vedības — kāzas. Dienas vakarā derības godības beidzās.

222. Gaismu, gaismu, bālelīn,
Seglo savu kumeliņ:
Īsa diena, garš celiš,
Saderēta tautu meita.

223. Es ap savu vaiņadziņu
Trīskārt zelta lenti liku,
Trīs gadījumus tautu dēlu
Asarāse raudināju.
224. Gaļām gāju rudzu lauku,
Pūru lauku meklēdama;
Gaļām gāju kalpa puišu,
Ar saimnieku saderēju.
225. Tautu meita, zeltenīte,
Mitosim gredzentiņus:
Tev bij vaļā, man sudraba,
Nāc tu pati piedevām.
226. Zinu, zinu, redzu, redzu,
Šovakar laime būs:
Div pelēki vanadziji
Ielidina pelude.
227. Es savam mīļākam
Sila ziedu vietu taisu,
Lai viņš mani tā mīlēja,
Kā bitīte ziedus mīl.
228. Es savam mīļākam
Ābolainus cimdus adu,
Lai viņš mani tā mīlēja,
Kā bitīte āboliņu.
229. Sīku kārklu žogu pinu,
Lai nelīda suvēniņi;
Dižu radu sievu jēmu,
Lai nenīka dzīvošana.
230. Saderēju, atderēju
Ar netiklu tēva dēlu:
Labo roku saderēju,
Ar kreiso atderēju;
Atderoti salauziju
Sav sudraba gredzentiņu.

Pēc derībām tuvākā piektdienā jaunais pāris brauca pie draudzes mācītāja pierakstīties. To teica arī ar vārdiem — rādīties vai braukt pie pātariem.

Jaunlaulājamās mācītājs pārklaušināja, kā prot pātarus, tēvreizi, ticības gabalus. Lai vieglāki tiktu cauri, dažās vietās mācītājam veda kukuli. Pēc pierakstīšanās mācītājs jauno pāri uzsauc — no kanceles paziņoja draudzei, ka tādi precas. Tas notika trīs svētdienas no vietas.

231. Sodi, Dievs, mācītāju,
Kuŗu dienu gribēdams,
Kam tas manu augumiņu
Trīs svētdienas daudzinaja.

C. Vedības.

Vedības resp. kāzas, tāpat ka citas senās godības, ir mainījušās pēc dzīves apstākļiem. Kāzu svinības notiek te līgavaiņa, te līgavas sētā, vai atkal tās daļēji svin kā pie viena, tā pie otra vecākiem. Kamēr vienās vedībās līgava uz baznīcu vesta ratos, citās tas noticis vēl jāšus. Vienā vietā divieļi kārti baznīcas krogū pēc laulāšanas, bet citā vietā pūru dalot, naudu metot. Vēl citās vedībās uz baznīcu braukuši no abām sētām, bet citās — no viena gala, svētdienas priekšvakarā sabraucot abiem pāriem kopā. Arī dziesmu dziedāšana starp dažādām norisēm sajaukta un pēc satura īstenības vairs pilnīgi neatbilst domātiem apstākļiem, tā apgrūtinot izsekot vedību vienkopus ainai. Tomēr visam cauri jaužama viena un tā pati raksturīgā iezīme, kas līdzī nāk no sirmī senajiem laikiem: līgavas laupīšanas un atkarošanas — aizvešanas un panākšanas rotaļa. Tāpat saprotama ir līgavas pūra niecināšana, — lai par to mazāk prasītu un, no otras puses — līgavas pūra daudzinašana, lai par to vairāk iegūtu.

Paraša kāzu pirmo pusi, ko sauca par izdoteņēm, izdēbēm, dzīrot sievas tēva mājās, ar visām tai raksturīgām darbībām, šķiet, dažviet beigusies pagājušā g.

s. trešā ceturksnī. Vēlākās vedību godības notika vai līgavaiņa, vai līgavas sētā.

232. Audz, miezīti, jem krūmiņu,
Šoruden daudz vaj'dzēs:
Brālam kāzas, man izdēbes
Tai viene rudene.

Lai gan vispār kuršu senām godībām vairāk vai mazāk ir bijis dzīves priecīgs raksturs, tomēr kāzas bija izcila prieka godības, kur bramanībai un jautrībai nebija robežu; risinājās divu dzimtu demonstratīva spēku parāde, kur gražības sacensībā savstarpēji piedalījās pat atsevišķas ģimenes un arī ļaudis.

Uz kāzām — vedībām lūgtie radi un draugi, kas dažreiz pārsniedza pusotra simta, gatavojās ar lielu skubu; jo sagatavošanās nebija ilga, — parasti trīs nedēļas. Apmēram tāds laiks pagāja no pierakstišanās pie mācītāja līdz laulības dienai. Kāzu prieks iznāca samērā dārgs, bet katrs, kas tur bija ielūgts, centās arī būt.

Kā pirmais no tautieša puses tika aicināts dižais vedējs, bet no līgavas vakarainis (vakara brālis), ko dažos novados sauca par mazovēdēju. Kā viens, tā otrs bija precējies saimnieks; vedību norisē līdz darbojās viņu sievas kā dižā vedējine un vakaraine (vakara māsa). Parasti dižais vedējs bija tautieša krusttēvs — dižais pāde un vakaraine — līgavas krustmāte. Ja nu no šiem vedējiem kāds nebija precējies, tad sievas vietu varēja aizvietot viņa precējusies māsa.

Katrās vedībās pretstatā atradās divas dzimtas. Tautieša radu puse saucās vedēji, bet līgavas puse — pannačnieki.

Kāzās gatavojoties tūlīt pirmo vērību veltīja zirgu uzbarošanai, gan arī aizjūgu salabošanai un uzspodrināšanai. Zirgus nosēja segām, lai tie taptu gludi, spīdīgi. Tāpat steidzās šūdināt jaunas drēbes un apavus, jo kāzās bija paraša visu tērpt jaunu un skaistu.

Daudz lielākas gatavošanās notika abu kāzu ģimeņu mājās; lielās kāzās patērēja 1—2 pusaudžu bulļus, vai

gotenes, 2—3 cūkas un aitas. Ap 15 pūru miežu pārvērtā iesalā, pēc kam darija alu. Kādus 8 pūrus pūru un 4 pūrus rudzu sabīdēja — baltmaizei. Vēl sēja sierus, iekrāja sviestu, paraudzīja medu. Arī katra māja, kas bija ielūgta, kāzu dienā līdz atveda maizi, sviestu, šķiņķi. Daudzas rokas stājās pie darba — darija gaļas, gan putrainu desas, no šķeltām cūku, govju kājām, nierēm, sirdīm un aknām ievārija galertu, ko dažviet sauca — gulšu galu vai drebeni. Vīri, puīši nesa brandvīnu. Vispār, katru godību viesi nesa līdz ēdamlietas.

Uz baznīcu tautietis un līgava brauca katrs no savām mājām. Laulības svētdienas rītā ap brokastlaiku tautieša sētā ieradās krusttēvs, kas allaž bija arī dižais vedējs. Viņš atbrauca līdz ar savu sievu, kas bija dižās vedējienes godā. Mājas sievas viņus sagaidīja ar dziesmām.

233. Kalniņe treji vārti,
Visi treji atvērti:
Pa vieniem Dieviš brauca,
Pa otriem mīļa Māra,
Pa trešiem pāde brauca —
Pādi vest baznīce.

Dižais vedējs, visapkārt apsveicinājies, devās pie tautieša, uzmundrinādams ģērbties, lai laikā var nokļūt baznīcā. Tautietis tad sāka ģērbties: vilka līgavas dāvināto balto lina kreklu ar augstu izšūtu, izrakstītu apkakli, kas sasienama ar sarkanu lentu un saspraužama ar saktu. Kājās vilka baltas vilnas bikses un melnus stulpja zābakus. Tad apģērba baltus, arī vilnas, b r u s l a k u s, ap kuriem apņēma s l e ņ ģ e n e s jostu — melnas ādas, ar misiņa rotājumiem. Ceļā kā virsdrēbes vēl apvilka baltus vilnas svārkus, ko sajoza ar krāsainu vilnas pītu jostu. Galvā lika k a p ū c e n i, kas bija cilindram līdzīga galvas sega.

Kamēr tautietis ģērbās, meitas dziedāja:

234. Taisās kāzas, taisās kāzas,
Nu būs kāzas, nu būs kāzas:
Visa brāļa sēta mirdz
Spožiem, zaļiem iemauktiem.

235. Nu ir kāzas, nu ir kāzas
 Ķoniņieku bajāriem:
 Pillas bļodas biezas putas,
 Sviesta ķepa vidīne.
236. Velc, brālīti, trejus svārkus,
 Tav trejādas audējiņas:
 Auž māmiņa, auž māsiņa,
 Audīs tava līgaviņa.
237. Kur tu iesi, bālēliņi,
 Kā tik daiļi apģērbies?
 — Nu es iešu uz baznīcu
 Tautumeitai roku dot.

Šajā laikā saradās arī vedējpuiši, kas bija tautieša lūgti radinieki, gan arī precējušies, un jāja tautietim līdzī uz baznīcu. Arī visas sievietes, precētas, neprecētas, kas sastādīja kori — saucās dziedātāju meitas. Tās uz baznīcu nebrauca; viņas bija sagaidītājas, kad kāzinieki atgriezās no baznīcas.

Pirms došanās ceļā kāzu viesi turēja azaidu. Lielajā istabā bija garš, balti klāts galds, visapkārt sēdams. Galdā bija žāvētas cūku galvas puses, gulšu gaļa, sviests, baltmaize, saldskābā rudzu maize, alus, brandvīns — kannas un biķeri; nažus pa lielākai tiesai viesi lietāja savus.

Pēc maltītes, kad bija noturēta īsa lūgšana, tautietis atsveicinājās no tēva, mātes un citiem radiniekiem, kas nebrauca līdzī baznīcā, un sēdās savā kumelā. Viņš jāja pirmais. Aiz viņa vedējpuiši, arī jāšus. Iemaukti zirgiem bija pušķoti krāsainiem dzižu pavedieniem. Muzikanti spēlēja. Meitas izvadot dziedāja:

238. Jāj, manu brālīti,
 Žēligu Dievu,
 Lai skauģi raugās
 Caur žoga posmu.

Tautietis baznīcā brauca sava krusttēva ratos. Tūlīņ aiz viņiem sekoja vedēju puiši, kas bija tautieša pavadoņi, un tad citi radi.

Līdzīga kārtība bija ligavas sētā. Tāpat rīta pusē ieradās krustmāte ar savu vīru, kas skaitījās vakaraīņa godā. Ieradās panāksnieku puiši un panāksnieku meitas, kas savukārt bija aicināti līgavas radi.

239. Taisies, māsiņ,
Iesim projām,
Aun savas kājiņas,
Sedz villainītes;
Sedz villainītes,
Jem vaiņadziņu.

240. Projām upīte
Gaigalas meta;
Projām brālīši
Māsiņu vada.

241. Izipurini, māmuliņa,
Man sedzamas villainītes:
Lai izklīda vējiņe
Visas ļaužu valodiņas.

242. Es apāvu baltas kājas
Save tēva istabe,
Dievs to zin, mīļa Māra,
Kur noiešu vakare:
Vai noaušu, nenoaušu,
Ar visām pārgulēšu.

243. Saver man, māmulīte,
Ar diedziņu villainīti:
Ja bagāts tautudēls,
Lai kaldina sudrabiņu.

244. Es ieāvu baltas zeķes
Rakstītās korpītēs;
Rāmi, rāmi es aiziešu
Pie tās dēla māmulītes.

245. Nākat, laudis, skatīties,
Kur ģērbāsi sērdienīte,
Ko tā sedza, ko tā ģērba,
Tai nav māte — taisītāja.

246. Kur tu iesi, man māsiņa,
Kā tik daiļi apģērbies?
— Nu es iešu uz baznīcu
Tautietim roku dot.

Kamēr sievas dziedāja, līgava ģērbās. Viņa apvilka rauceņa kreklu, kas bija lina, ar rakstītām, krāsainām aprocēm un greznām, krāsainām smeldzēm apšūtu apkakli. Kreklu sasprauda ar saktu. Tad apvilka sarkanu lindruku, ko gurnos apņēma ar platu prieveti. Kājās mauca baltas vilnas zeķes un melnas kurpes. Galvā lika vainagu, pārsienot ar tautieša dāvinātu zīda lakatu, kam pārsēja vēl citu lakatu. Ap pleciem ņēma četras baltas villaines, ar trīsrindu saktām pie krūtīm. Ceļā vēl līgavai pārsedza baltus vilnas cimodus. Bet ceļā dodoties, vēl apsedza baltu, smalku linu palaga pārklāju.

Pati ģērbšanās gausa un rūpīga, it kā nogaidot, kā kavējoties.

Tautu meitu vainagi bija dažādi: zaru vai stūru vainags — sudrabots (cūku sudraba); smeldzu vainags — apšūts ar dažādu krāsu stikla pērlēm, dažādā rakstā; spangu vainags — veidots no stīpiņām.

Pirms gadiem 70 Kuldīgā pasūtīts vidēja greznuma tautumeitas kāzu vainags maksājis 1 rubli 30 kapeikas.

Līgava apvilka sarkanu lindraku — sarkanos kokvilnas metos ieaustus sarkanus vilnas audus, šūtu no 4 gabaliem, platu, kuplu, ap gurniem ar daudz sīkām krokām. Jaka — vamzis melns, mugurā cieši pieguļošs, priekšā izgriezts, rokas garas. Krekls balts — plata apkakle, izšūta rakstā ar baltu diegu, garas rokas ar mežģinēm; zeķes baltas; kurpes — zemas, melnas; šakša — balta, abos galos krāsainu dzīparu bārkstis, sasprausta ar saktu; matos — bizē dzeltena lente; vainags zeltīts ar krāsainām lentēm. (Ēdole.)

Kad līgava bija saģērbusies, kāzu viesi sēdās pie azaida. Ēsts, dzerts tika pa krietnam, kā jau tas dzīrās piederējās. Visi bija pacilātības pilni, izņemot pašu līgavu, kas sēdēja domās nogrimusi.

Brokastīm beidzoties, vakaraine — līgavas krustmāte, steidzināja doties ceļā uz baznīcu. Līgava līdz ar māti aizgāja klētī, kur no pūra mantām paņēma paredzamās ceļa veltes: prievetes, cimdus. Tās sasēja lakatā, ko līgava zem sakšām paņēma uz rokas. Tad saskūpstoties līgava atvadījās no saviem vecākiem — pa priekšu no mātes, tad tēva. Tāpat sirsnīgi atvadījās no citiem mājiniekiem. Savu brāļu pavadīta, viņa sēdās krustmātes ratos. Panāksnieku puīši un meitas kāpa savos zirgos. Viņi aiz līgavas jāja pāros. Zirgi un aizjūgi bija pušķoti krāsainiem dzīpariem un prievetēm.

Kāzas svinēja jautras, lai prieks ietekmētu laimīgu jaunā pāra turpmāko dzīvi. Līgavas pavadoni visi turējās iespējami jautri, nebēdīgi. Arī mājās palicēji — māte, tēvs, nedrīkstēja skumt, raudāt, lai līgavai negadītos bēdīga, asaraina dzīve. Ja diena bija saulaina, tad visa dzīve būs gaiša, bet ja lija lietūs, tad asaraina.

Kāzinieku apstāšanās vieta bija baznīcas krogus. Tur pārgērbās, tur sakārtojās gājienam pie laulības; tur satikās abu kāzinieku dzimtas vienkopus. Pa priekšu gājēji bija dižais vedējs ar līgavaini. Viņiem sekoja vakaraine ar līgavu; tad dižā vedējiene ar vakaraini; aiz tiem vedēji un panāksnieki. Pie altāra līgava ar līgavaini nostājās blakus.

Parasts bija ticējums, ka turpmākā ģimenes dzīvē tas bija noteicējs, kas pirmais no jaunsavienojamiem laulāšanas brīdī piemina drēbes, vai arī uzkāpa uz kājas.

Pēc jaunā pāra salaulāšanas, vīrieši baznīcu atstāja izkaisīti, bet sievietes iznāca rindā, savos greznajos tērpos kā lepodamās, kā sevi rādīdamas. Vīrieši gāja gatavot zirgus; sievietes uz baznīckrogu, kur līgava saģērbās atpakaļceļam. Dažās vietās līgava pēc laulībām vedējiem un panāksniekiem uzkāra krusteniski pār pleciem

dvieļus, lai kāzu brauciens — jājiens iznāktu košāks. (Ēdole.)

Kad ligava ar savām pavadonēm atnāca pie zirgiem, viņai pretim steidzās dižais vedējs. Notika pārmaiņa — viņš ligavu sēdināja savos ratos un brauca kāzinieku priekšgalā. Dažviet gan bija tā: ligavaiņa lūgtais dižais vedējs bija ligavas vedējs, jau no paša rīta ierazdamies ligavas sētā. Un otrkārt — ligavas lūgtais mazais vedējs ieradās vest ligavaini. Kā otrie brauca vakarainis ar līgavaini. Pēc tam pāros ierindojās jājēji — vedēju puīši, aiz tiem panāksnieku puīši un meitas un tad pārējie kāzeni, braucēji.

Atpakaļceļš vēl vairāk bija jautrs un nebēdīgs. Tika dziedāts, taurēts, kliegts un šauts. Bija pat gadījumi, kur aiz neuzmanības sašāva pašu ligavu. Vēlākos gados šaušanu noliedza. Skanēja kāzinieku pulksteņi — zvani, kas bija piesieti pie ilksīm, vai citur. Priecīgajam troksnim bija jaunsavienoto dzīvei jāatbaida viss ļaunais un nelabais, kas viņu jaunajai dzīvei varēja uzmākties.

Pie ligavas mājas vārtiem notika sagaidīšana. Izdēbu godībās aicinātās sievas dziedāja, bet vīri bez zieda un laipniem vārdiem necēla vārtus vaļā.

247. Meži skan, zeme dimd,
Nu brauc māsas vedējiņi:
Piesējuši zvārgulišus
Tira skaidra sudrabiņa,
Apkaluši kumeliņus
Tira skaidra tēraudiņa.

248. Gausi brauca vedējiņi
Pa to smilgu atmatiņu:
Cimdu pāri noadiju
Pie vārtiem stāvēdama.

249. Šķīraties, ievu krūmi,
Cauri brauca kāzinieki!
Ātris manis kumeliņš,
Daiļa mana ligaviņa,
Straujupīte lejiņe.

250. Ko zinu gaidīt,
Ko negaidīt;
Nepūta taure,
Nesūta vēstis.
251. Gaidīt mums to māsiņu,
Ko šorīt raidījām:
Ar bērīm kumeļim,
Ar mellim iemauktim.
252. Nākat ļaudis, skatīties,
Kur brauc māsas vedējiņi!
Sudraboti kumeliņi,
Zīda pušķi zemi slauka.

Iebraucot pa vārtiem līgava meta vārtu cēlējam cimdu pāri. Muzikanti spēlēja. No mazā vedēja ratiem pirmais izlēca tautietis un steidzās pie līgavas palīdzēt izkāpt. Tad vakarainietes pavadībā līgava gāja uz klēti pārgērbties. Tautietis atkal vakaraiņa pavadībā devās uz istabu, kur istabas priekšā sasveicinājās ar sievasmāti un sievastēvu. Pret tautieti samērā izturējās vēsi. Viss gods un uzmanība bija veltīta līgavai.

Kad bija nokārtoti zirgi, arī pārējie godību viesi nāca uz istabu. Visus sēdināja pie mielasta galda. Tautietis ar līgavu sēdās blakus. Kamēr visi ēda, dzēra — īpaši sastādījies sievu koris godību viesus apdziedāja.

Tautieša vecākais brālis un daži citi tuvi radinieki no baznīcas tūlīt devās uz tautieša mājām. Tur viņi iekoda, iedzēra, pabaroja zirgus, sakārtoja ratus un tad pa citu ceļu brauca un jāja uz līgavas māju. Tie bija vedēji, kas brauca pēc līgavas, gan līgavas pūra. Viņu atbraukšanu gaidīja līgavas mājās. Lai tie pēkšņi neiebrauktu sētā, vārtus aizcēla un nosēja. Kad vedējus manīja braucam, sētā izgāja dziedātājas dziedāt.

253. Tā brauc, tā jā
Pa viņu kalnu,
Liekim ziergim,
Tukšim ratim;

Tukšim ratim —
Grib vezumiņu,
Liekim ziergim —
Grib jājējiņu.

Pie vārtiem, kas šādos gadījumos bija nosieti, nobultēti, izgāja mājas saimnieks — līgavas tēvs. Bargā balsī viņš vedējiem noprasīja: kas tie par ļaudīm, kurp brauc, ko meklē. Vedēji uz tādiem jautājumiem jau bija sagatavojušies. Parasti sacīja, ka tie ir nomaldījušies. Lūdza laist sētā atpūsties. Pēc laba brīža tielēšanās līgavas brāļi atcēla vārtus.

Kamēr vedēji vēl stāvēja pie vārtiem, sievas jau risināja apdziedāšanas dziesmas:

254. Gaidīja vedējus
Pa kalna vārtiem;
Vedēji saskrēja
Pa cūku takiem.

255. Ne jau visi vedējiņi
Atjāj bērus kumeliņus:
Cits jāj cūku, cits jāj kazu,
Cits jāj sievas ērkulīti;
Brūtgaņiņa īstais brālis
Atjāj vecas mīstikliņas.

Sētā vedēji palika bramanīgāki. Dažs arī bija ielauzies pa mazajiem vārtiem, kur pretim nebija aizstāts. Negribēdami vieni saņemt sievu palājošās dziesmas, viņi savas dziesmas teica pretī:

256. Nāc āre, tautu meita,
No tās dūmu istabiņas;
Nu mēs tevi vedīsim
Glāžu dores virināt.

Istabā arī atbraukušos vedējus aicināja pie galda. Ēšanas brīdī, kad kāzu viesi sēdēja ap galdu, pasteidzās izmantot dziedātājas, apdziedot pa kārtai visus galvenos godību dalībniekus. Bešā nepalika arī pats līgavainis.

257. Tautiets mani precēdams
Izteic savu bagātību:
Pieci zārdi rutku lapas,
Trīs kambari kartupeļi.

258. Paldies saku tautiešam,
Garus matus audzinot:
Tie būs labi māsiņai
Gar rociņu vitināt.

259. Ak, tu mani veci tēvi,
Kā tie ēda stenēdami;
Ak, tu manas vecas mātes,
Kā tās ēda pukstēdamas.

260. Ēdat, rijat
Jūs, bada ļaudis,
Ne mums tik vien,
Kā jums priekšē!
Vēl mums klēte,
Kambareje;
Vēl mums midze
Bukainīši,
Vēl mums goļe
Klēgainīši,
Vēl mums stalle
Baurotājs.

261. Vedējiņi bada kāši,
Kuņū kāra kārkliene:
Vēl nav kuņa puspuvuse,
Sāk kauliņus kripšķināt.

262. Ai, dižāji vedējiņ,
Tev nebija še sēdēt:
Tev sēdēt pie baznīcas
Pa nabagu virsenieku.

263. Ai, mani, ai, mani,
Balgāļu bullēni!
Ragi vien noklaudzēja
Vedējiņa vedere.

264. Ūja, velli, vedējiņi,
Ko tie bija iesākuši?
Apēd tēva rudzu kaudzi
Ar visiem pakariem. (Vārme.)

Pēc apdziedāšanas dziesmām sāka spēlēt muzikanti, kur bija — vijole, dūda vai base, kāds rags un nereti šķindeklis.

Dažreiz ligavu dancot veda kā pirmais ligavas brālis, dažreiz atkal, kad brāļa nebija, dižais vedējs. Pēc tam dejoja ar ligavaini.

265. Īsto brālīti,
Ved māsu dancot;
Trīs reizas apgriezī,
Dod tautas rokās.

266. Pats savu draudziņu
Dancāt vedu;
Nedošu citam
Rociņas spaidīt.

Ja ligavaiņa sēta bija netālu kaimiņos, tad uz vakara pusi brauca turp, bet ja atradās attālāki, tad uz turieni brauca tikai otrās dienas pēcpusdienā. Dižais vedējs skubināja ligavu sagērbties ceļam, ko tā atkal darīja gausi, kā negribēdama. Godībās radās cits noskaņojums. Sievas sāka dziedāt atvadišanās dziesmas. Mātei pieauga rūpes.

267. Kad es sedzu villainītes,
Raudāj' manas māsenītes;
Pa dorem izejot
Raudāj' mani bāleliņi.

268. Nieki, nieki, māmuliņe,
Vai tu raudi, vai neraudi;
Es gājēja, man jāiet
Ar visām villainēm.

Sava brāļa pavadībā no klēts ligava atnesa pūra diviņus, ko kāra vedējiem, pie kam dižais vedējs saņēma di-

vus — par abiem pleciem krustus kārtus dvieļus. Ik dvieļa gali bija savērti ar krāsainu dzīparu rakstītu cimdu pāri.

Ja pūra mantība nebija aizvesta jau agrāki uz tautieša mājām, tad reizē notika visa pūra vešana. Līgavas māte gāja kūti atšķirt nodomātos lopus. Viņai sekoja dižais vedējs ar tautieša brāli un citiem vedēju puisiem. Ik uz sliekšņa dižajam vedējam vai tautieša brālim bija jānoliek zieds naudā. Citādi līgavas māte vai tās brāļi lopus un pūru neizdeva.

Tāpat arī klētī bija jāizpērk pūra lāde. Līgavas māte vai kāds no brāļiem aizstāja pūra priekšā.

269. Krupītis tupēja
Uz māsas lādi,
Līdz tautas sameta
Pa dāldeņam.

Kraujot norādītās mantas, vedēji centās arī paņemt nevēlētās mantas līdzī, jo tās nesot visvairāk svētību. Atstāsta gadījumu, kur pūram līdz aizvesta krējuma ķērne ar visu krējumu. Vedēju darbību pavadīja dziesmas.

270. Glabājat suseklus,
Glabājat ilēnus:
Nu mēs brauksim,
Nu mēs zagsim.

(Durbe.)

271. Likstin lika vara tilts
Man ejot tautiņās:
Dzen gosniņas, ved pūriņu,
Jāj deviņi bāleliņi;
Vēl māmiņa pakaļ dzen
Vilni baltas avetiņas.

272. Es ar savu māmuliņu
Kopā metu audekliņu;
Nu atnāca tā dienīņa,
Kad mēs pušu dalījām.

273. Sola māte tālu dot,
Sola žēli neraudāt:
Ne kājiņas neapavu,
Jau māmiņa žēli raud;
Kad es kāpu kumeļā,
Raud villaini turēdama. (Skrunda.)

274. Vedat viegli, vedējiņi,
Lielis pūris māsiņai:
Priekše lāde, vide tīne,
Pakaļe šūpulits.

275. Dod, māmiņa, man gosniņu,
Dod ar baltu muguriņu;
Tautām melnas, tautām raibas,
Man ar baltu muguriņu.

276. Sprungulainu kazu veda,
Sprogainām cisciņām;
Pliku veda tautu meitu
Lepnam tēva dēliņam.

277. Pluskutainu kazu veda
Sprogainam buciņam;
Piegulētu meitu veda
Jaunājam puisielim.

Aiziešana no dzimtās sētas līgavai bija skumja. Te viss bija pierasts un iemīlots. Te mājas lopi, te pagalms, te pavadis. Senāk bijis paradums, izejot apraust uguns-kuru.

278. Ej, māsiņa, iziedama
Saraus tēva uguntiņ':
Gan atnāks citu dien
Pie tētiņa sildīties. (Vārme.)

No tautieša līgavai bija sūtīts īpašs zirgs, ko savā pavadā ņēma dižais vedējs. Vēl senāki līgavai aizplivurota seja, lai tā it kā neredzētu vairs atpakaļceļa.

279. Tautiets man atsūtija
Kā zvirbuli kumeliņu:
Kur es pate uzsēdēšu,
Kur cirtišu pātedziņu.

280. Nesēdi, māsiņa,
Zile zierge:
Zilam ziergam
Daudz sierdēstiņu.

Lopus parasti aizsūtija pa priekšu, lai līgavas vešana notiktu ātrākā gaitā. Beidzot līgavas brāļi palīdzēja mā-sai uzkāpt seglotā zirgā un vedēji devās uz tautieša mā-jām. Sētā palika pavadītāji. Kamēr vien vēl redzēja, dzir-dēja braucam, sieviešu bars sētsvidū skandināja izvadī-šanas dziesmas.

281. Pa vārtiem izjādot
Raud rozītes dārziņē;
Neraudat jūs, rozītes,
Es atnākšu aplaistīt.

282. Būt zemīte tāda viegla,
Kā tās manas villainītes,
Es būt savu rožu dārzu
Līdz tautās aizvedusi.

283. Māmiņ, tavu muļķa prātu
Vecājās dienīnās:
Pate savas vieglas dienas
Uzceļ tautu kumeļē.

284. Šķīraties, lēpu lapas,
Laiž gulbīti ezere;
Šķīraties, bālēliņi,
Laiž māsiņu tautiņās.

285. Vista savus cāļus šķīra,
Mani šķīra māmuliņa;
Cāļi tek pulciņē,
Kur, māmiņa, es tecēšu.

286. Neraudi, māsiņa,
Neesi viena;
Tu eji šogad,
Es citu gadu.
287. Bitīt, tavu šujumiņu
Baznīcei dedzinās;
Māmiņ, tavu auklējumu
Svešas tautas nicinās.
288. Nāc, māmiņ, dod rociņu,
Nu cels tautas kumeļi:
Lai bierst manas asariņas
Uz tavām rociņām.
289. Ai, māmiņa, mīļa zelta,
Kā es tevi aizmiersišu!
Div svētdienas gaŗām laisšu,
Trešā iešu apmeklēt.

Vedēju straujai gaitai dažviet iznāca pārtraukties. Uz ceļa, kādas sētas tuvumā bija pārstumta sklanda, darināts aizsprostojums un uzcelti goda vārti. Klātu stāvēja aizsprosta cēlēji un bez izpirkšanas maksas cauri nelaida. Dažreiz tika cauri ar līgavas veltītu cimdu pāri, dažreiz ar vedību dzērienu un uzkožamiem, vai tieši izpirkās ar naudu.

Vedēju atgriešanos ar nepacietību gaidīja tautieša mājās. Sētā izgāja dziedātājas. Līdz ko vedēji bija pie vārtiem, sākās peļoša apdziedāšana.

290. Pārveda Lejnieku
Ūdeņa bringi.
Nestavas palika
Smeltuves male.
291. Ko tur veda, ko tur veda, —
Mižu veda, mižu veda!
Piemizuse brāļa ratus,
Savas baltas villainītes.

292. Ko tur veda, ko tur veda, —
Piertes sili, piertes sili!
Ved piertei, gāž piertei,
Ne pie mana bāleliņa.
293. Pin žogu, brālīti,
Gar uguntiņu:
Nu tave pārveda
Snaudulā sievu.
294. Steidz, manu brālīti,
Tabaku malte:
Nu tave pārveda
Šņaucēju sievu.
295. Sunīts rēja tupēdams,
Redz vedeklu atvedam;
Vai būs maizes devējiņa,
Vai ar kāju spērējiņa.
296. Sēdi, sēdi tu, Līzīte,
Savu snuķi izcēlusi:
Nu mēs drīzi redzēsim,
Kas tave pūriņe.
297. Ej iekše, tautumeita,
Vai tu dores neredzēj?
Nu tu dores gan redzēsi
Pie brālīša dzīvodama.

Dažreiz līgavainis brauca līdz ar vedējiem, bet dažreiz jau bija atbraucis agrāki mājās un steidzās līgavai pie vārtiem pretim. Līgava zirgam nomaucā iemauktus par zīmi, ka nav vairs tālāk jāiet, un ziedam atstāja uz sēdekļa cimdu pāri. Dižās vedējienes pavadībā līgavu vispirms ieveda klētiņā. Tur viņa pārgērbās un ievietoja atvesto pūru. Tīkmēr dziedātājas apdziedāja arī pūru. Arī līgava klētī ieejot teica savu dziesmu.

298. Zemas tautu klētes dores,
Zarots manis vaiņadziš;

Zaru laužu ieiedama,
Pazarīti iziedama.

299. Es jau zinu, tautu meita,
Kas tave pūriņe:
Zierga rīki, rata rungi,
Tēva vecas bikšu lences.

300. Gudra māte, gudra meita,
Gudri pūru pielocija:
Salasijšas zaļas skuļas,
Ar villaini apsegušas.

301. Kaci, kaci, tautu meita,
Paše pūra dibene!
Kādu vēju sakacēsi,
Ka navaide ielikuse.

Līdz ko līgava bija pārgērbusies, nōseguse balto ceļā autu, uzlikusi vainagu un paņēmusi vajadzīgās veltes, dižais vedējs viņu veda uz istabu. Ejot par istabas sliekšni līgava meta jostu vai prieveti. Dižais vedējs savukārt ar zobenu, vēlāk pātagas kātu, cirta virs durvīm krustu. Pie durvīm līgavu sagaidīja vīra māte un vīra tēvs ar sālsmaizi. Līgava viņam veltīja zeķes, cimdus.

Istabā līgavu nosēdināja aiz mielasta galda. Tad blakus līgavai dižais vedējs nosēdināja līgavaini, pēc kam ap galdu apsēdās arī citi kāzu viesi.

No sētas dziedātājas ienāca istabā un turpināja līgas apdziedāšanu.

302. Nedomā, tu Babiņa,
Še pārvesta saimeniece!
Še būs veca māmuliņa,
Atslēdziņas valdiniece.

303. Liec, māmiņa, jaunas kājas
Pie tās vecas pakaiņas:
Nu pārveda dēliņam
Maztikušu līgaviņu.

304. Būs man laba jaunuvīte,
Es būs' laba vīra māte:
Ik rītiņus govīs slaukšu
Ir ganiņus izraidīšu,
Uzkūrusi uguntiņu
Izslaucīšu istabiņu;
I no laba, mīla prāta
Pašūpošu šūpulīti.

305. Brālīt, tava ligaviņa
Vienas dienas saiminiece:
Ik rītiņu silta maize
Iet pa kalnu kūpēdama.

306. Raud, raud, mans brālīti,
Man vairs tevis žēl navaid;
Kam padomu prasīdams,
Tai tu savu roku devi,
Tai tu savu roku devi,
Savu zelta gredzentiņu?
Es ar tādu nerunātu,
Ne vēl savu roku dotu.

307. Brālīt, tava ligaviņa
Nebūs vietas taisītāja:
Pate darbu nemācēja,
Ar saimīti nesatika.

Pēc kāda brīža, kad vedēji bija aizbraukuši, ligavas radi it kā attapās: kņāši sāka jūgt, gan seglot zirgus. Atdzīvojās seno panāksnieku drosme un apjēmības gars. Līgavas brāļi un vakarainis stājās panāksnieku priekšgalā. Ceļā devās visi, kas jau rītā bija baznīcā devušies. Līdzi aizjāja arī panāksnieku meitas, kam tautās bija jāiztur dziesmu kauja.

Ceļā panāksnieki skatījās pēdas, tramdīja savus uzbarotos kumeļus un prasīja ceļa gājējiem, vai neredzēts, uz kuru pusi līgava aizvesta. Tādas vērtīgas ziņas tik varēja dot pret labu samaksu, ja deva kāzu brandvīnu un baltmaizi nogaršot.

Kad panāksnieki novakarē tika pie tautieša sētas, viņi atrada visus vārtus aizsietus, no iekšpuses nostiprinātus. Vārtu priekšā viņi sacēla troksni. Izaicinoši vicināja zobenus, pātagas, šāva gaisā, līdz pie vārtiem iznāca vedēju puisi ar mājas saimnieku. Arī tie no savas puses bija bramanīgi.

Vedēji noliedza, ka šē atvesta līgava. Beidzot tomēr atļāva panāksniekiem pārmeklēt māju. (Valtaiķi.) Kamēr vēl panāksnieki bija aiz vārtiem, dziedātāju meitas tos sāka sīvi apdziedāt:

308. Sajāja panāksnieki,
Nošļuka bikses;
Nezināja bikses siet,
Ne kumeļu kabināt.

309. Simtu cēlu zīļu krēslus,
Simtu gaidu panāksniekus;
Aili, manu lielu kaunu —
Viens atjāja nozarītis.

Tikuši sētā, panāksnieki uzsāka savas dziesmas, tāpat nicinādami tautieša sētu. Dziedātājas bija panāksnieku meitas.

310. Muiže augusi
Mūs māsiņa,
Nu tā atvesta
Žagaru būde.

311. Caurš tautu namiš,
Caur istabiņa:
Te mūs māsiņu
Vilks apēdis.

Istabā panāksnieki sāka meklēt līgavu: skatījās kambaros, kaktos. Tikām panāksnieku meitas aizsēdās aiz galda un turpināja savu dziedāšanu.

312. Sveši ļauži, bendes kalpi,
 Kur likat mūs' māsiņu?
 Vai klēte ieslēdzat,
 Vai druve raidijāt?
 — Ja klēte ieslēdzat,
 Dodat klēts atslēdziņu,
 Ja druve raidijāt,
 Parādat druvas taku!

Brāļi, beidzot, atrada māsu noslēptu aizkrāsnē. Viņi to atveda pie galda, kur tā saskūpstijās ar brāļiem un panāksnieku meitām, un pēc tam nosēdināja aiz galda.

313. Še vedēji, panāksnieki,
 Kur tā pate vedamā?
 Vedamā aizkrāsne
 Lāpa ceļa lindraciņu. (Krote.)

314. Labvakar, man māsiņa,
 Kam sēdēji raudādama, —
 Vai tautiņas tevi rāja
 Par kumeļa jājumiņu?
 Ja tautiņas tevi rāja
 Mēs rāsim tautu dēlu.

315. Sak' taisnību, tautu dēls,
 Vai māsiņa tevi lūdza?
 Tu jau lūdzi mūsmāsiņu
 Abus vaigus glāstīdams.

316. Tikam sišu tautu galdu,
 Līdz sasišu šķēpelēs;
 Tikam rāšu tautu dēlu,
 Līdz es viņu uzvaļāšu;
 — Tautām sava galda žēl,
 Tā man savas māsas žēl.

Tad panāksnieces apdziedāja vīramāti, kas vispār skaitījās vedeklas lielākā ļaundare.

317. Dēla māte, zilzobīte
Tikko mani nenorēja;
Es iemuku kaņupēs,
Viņa zobus klabināja;
Viņa zobus klabināja
Kaņupīšu maliņe.

318. Dēla māte, dēla māte,
Es tev galu padarišu:
Šķību koku tiltu taisu,
Tur tu kaklu nolauzīsi.

319. Vai te ir, vai te navaid
Šim dēlam māmuliņ?
Ne tā mani sēdināja,
Ne nosedza villainīti.

320. Nebēdā, vīra māte,
Būšu laba vedeklite:
Mazgāš' tevim baltu kreklu,
Griezīš' tavas dzirnaviņas.

Ilgāki vairs nenocietās arī vedēju dziedātājas. Ar savām āsajām dziesmām, kuru allaž tām netrūka, uzbruka panāksniecēm.

321. Dižu veda mūsbrālīts,
Iekūlās čurlakos;
Gan sijāja, kretulēja,
Kur tu grūžus izsijāsi.

322. Kas tās tādas dziedātājas,
Pārplisuši lindraciņ'!
Ej't mājā, vērpijat dzivi,
Sašuj't savus lindraciņus.

323. Trīs dienas panāksnieces
Izšlāukus gulēja, —
Tās dižus panākstus
Gaidīdamas.

324. Ēdat gaļu, panāksnieki,
Lejat zupu zābakos:
Lai skrej zupa ziņgēdama
Gar vēderu zābakos.
325. Nav nevienas labas meitas
Panāksnieku pulciņē,
Tikai tādas sveču ķernas
Nosistām ķimenēm.
326. Panāksnieku meitiņām
Diegu zeķes kājiņē:
Vilnas zeķes atdevušas
Pa vēdera braucišanu.

Kad dziedātājām līkās, ka panāksniecēm uz laiku pietiek, tās ņēma nicināt vakaraiņu pāri. Tieši vakarainis bija tas — vairāk kā citi, pie kā vedēju dziedātājas atgriezās ar savu zobojošo dziedāšanu.

Vakarainis (vakara brālis) skaitījās amata persona. Bez pātariem, ko viņš dažkārt turēja pirms un pēc ēšanas, viņa pienākums bija pieskatīt bērnus, rūpēties par pieaugušiem, lai tie būtu krietni paēduši un padzēruši. Viņa amata zīme bija — kāzās nokautas gotenes sažuvis astes gals, ko ar visu pušķi tas turēja rokā.

(Jūrkalne, Vārme, Alsunga u. c.)

327. Kāds šē nebija,
Tāds šē rādās:
Spalvains, ragains,
Šķeltiem nagiem.
328. Atjāja židelis —
Vakara brālis:
Tam vaj'dzēja saldu pienu,
Spelte ceptu kartupeli.
329. Diža, resna
Vakara māsa —
Vedam name,

Šķeļam pušu,
Būs mūsu brāļam
Trīs cūku siles.

330. Vakara brāli,
Izskaiti bērnus,
Es citus pagāzu
Pār cūku sili;
Vilks citus timbāja
Avotu leje.

331. Vakara brāļam
Teļaste roke,
Tas citus pickāja,
Lai labi ēda.

Dziedātājas risināja savas dziesmas, kamēr aizsākās muzika. Tad tās sēdās pie galda, lai ēstu. Kāzu viesi iesāka dejošanu, kur raibā virknē tika dejotas senās dejas: krusta dancis, kamoldancis, akanspics, dvieļu dancis u. c. Kad tuvojās pusnaktij, tad dižā vedējiene līdz ar vīramāti sāka rūpēties par līgavas mičošānu.

Istabā ienesa divus zaļumiem appušķotus krēslus. Līdz to pamanīja kāzu viesi, tie tūlīt ielenca jauno pāri: meitas līgavu, puisi līgavaini. Tas notika aizstāvības nolūkā — meitas it kā neļāva līgavu padarīt par sievu un puisi līgavaini par vīru. Beidzot dižajam vedējam izdevās atgūt līgavaini un vakarainei līgavu. Abus nosēdināja uz pušķotiem krēsliem blakus. Puiši un meitas aizdedzināja tam gadījumam izlietas sveces un, turot tās rokā, apstāja aplī jaunajam pārim apkārt. Vidū vēl palika līgavaiņa vecāki, dižie un mazie vedēji.

Aplī stāvošie iesāka mičošanas dziesmas; līgavainis nopēma līgavai vainagu un ielika viņai klēpī.

332. Dedzin, brāli, gaišuguni,
Nu māsiņu mičosim,
Nu māsiņu mičosim,
Nu nojems vainadziņ'.

333. Laimiņa, Laimiņa,
Nāc sētiņei:
Nu ģērba meitiņu
Sieviņas drānās.

Līdz ko līgavai bij noņemts vainags, viņa savukārt noņēma līgavainim piesprausto pušku un piesprauda kādam puisim, bet līgavainis atkal līgavas ziedu pušku kādai meitai; tā bij zīme, ka šiem abiem drīz jāprecas. Vakaraine tūlīt līgavai lika a u b i galvā, kas bij baltas drēbes ar krāsainām lentēm izšūta galvas sega.

Līdz ko vakaraine līgavai lika aubi galvā, apli stāvošie dziedāja:

334. Nepiestāv, nepiestāv
Jaunājai sieviņai!
Jaunājai sieviņai
Vecas vistas cekulīt's.

Līgava, kā paklausīdama dziesmas vārdiem, noņēma uzlikto aubi. Tad vakaraine to lika galvā pa otram lāgam. Aplis atkal dziedāja to pašu dziesmu; līgava atkal noņēma aubi. Bet kad vakaraine uzlika līgavai aubi trešo reizi, tad aplis dziedāja piekrītoši.

335. Nu piestāv, nu piestāv
Jaunājai sieviņai!
Jaunājai sieviņai
Jaunas vistas cekulīt's.

Dižais vedējs savukārt līgavainim uzlika galvā un lai-ciņu paturēja savu cepuri. Vīramāte pasniedza vedeklai pavārnīcu kā zīmi par saimniecības nodošanu. Aplis izklīda, bet panāksnieku dziedātājas vēl dziedāja dažas dziesmas. Līgava bij noskumusi, dažreiz raudāja. (Raņķi, Skrunda, Snēpele.)

336. Vainags, manis vainadzīš,
Vienu roku uzliekams;
Tautu dēlu rakstu mice
Abu roku taupojama.

337. Jauns cālītis ietecēja
Vecu vistu pulciņe,
Vecas vistas izplūkāšas
Cālītim cekulīt.

338. Pērc, tautieti, Rīge autu
Rakstītām maliņām,
Es nejemšu nerakstītu
Pretī savu vaiņadziņu.

339. Es nopirku tautu dēlu
Par misiņa vaiņadziņu,
Nu es vairs nepārdotu
Ne par zelta gabaliņu.

Vedēju meitas vēl palika naidā uz jauno saimnieci.

340. Ūja, māršiņa,
Tavu cietu sierdi,
Nevienu asaru
Par vaiņadziņu!

341. Grūž pore, grūž elle
Tautumeitas vaiņadziņu:
Tādu godu viņa gāja,
Tādu viņas vaiņadzīš.

Pēc mičošanas vainagu aiznesa klēti, kur to pakāra
vadzī vai uz sienā iesprausta zobena. Kāzu viesi sēdās pie
galda, ēda un dzīroja uz jaunā pāra veselību. Sievas dziedāja, kā priecādamās, ilgi lokot un velkot:

342. Dziedam, sieviņas,
Mums viena vairāk;
Raudat, meitiņas,
Jums viena mazāk.

Līgavai sēdot aiz dzīru galda, kāda no tautieša radu
sievām paņēma rokās bērnu, ko ar kailām kājām pacēla
un lecināja līgavai priekšā.

343. Mācies, Billite,
Bērniņu vākt:
Šogad citai,
Citu gadu pašai.

344. Jaunā vista ietupās
Vecas vistas pereklē,
Gan redzēsi, jaunā vista,
Kā tu cāļus izperēsi!

(Rudbārži.)

Līgava to redzēdama, kaunīgi svieda ziedu — cimdus
vai zeķu pāri.

Pēc paturētās maltītes jauno pāri vadija uz klētiņu,
kur tiem bija klāta k ā z u g u l t a. Aizvadītāji bij dižais
vedējs ar vakarmāsu. Viņiem sekoja visi kāzinieki spēlē-
dami un gaviļēdami.

Drīz pēc tam pie miera devās arī pārējie kāzu ļaudis,
lai no rīta varētu laikā jauno pāri modināt. Tas notika
ar lielu troksni. Bungāja tukšus traukus, šāva gaisā, spē-
lēja. Dziedāja panāksnieces, gan vedējenes.

345. Šorīt sarkana
Saulīte lēca,
Šorīt mūsmāsa
Sieviņa cēlās.

346. Nav mūsu māsiņa
Vairs vakarēja:
Jau nakti gulēja
Pie tautu dēla.

Pie klēts durvīm nolika liepas un ozola lapas. Ja li-
gava pirmo soli sperot uzkāpa uz liepas lapām, tad pirm-
dzimtā būs meita, bet uz ozola — dēls. Pie klēts dalīja
sieru un guldamo brandvīnu.

347. Man ar, man ar
Guldamo brandvīnu,
Kad mani guldīja (arī guldīs)
Es arī devu!

Pēc aizaida vīramāte veda jaunuvi pa sētu, pa pagalmu, iepazīstināt ar mājas iedzīvi. Viņām sekoja tautieša vecākā māsa un citi kāzu viesi. Ik uz takas ligava meta pa ziedam — prieveti, jostu, cimdus, ko pacēla tautieša māsa. Pirmais gājiens bij uz pirti, tad pa kārtai uz visām pārējām mājas ēkām. Pakaļ gāja arī dziedātājas — vedēju sievas.

348. Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi pieres taku:
Tur tu pērsi dēlus, meitas,
Visu mūžu dzīvojot.

349. Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi stalla taku:
Tur tev augse goves, aitas,
Gaļu mūžu dzīvojot.

350. Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi rijas taku:
Tur tu kulsi rudzus, miežus,
Savu mūžu dzīvojot.

351. Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi klētes taku:
Tur tu iesi tecēdama,
Gaļu mūžu dzīvodama.

352. Ziedo, mārša, ko ziedo,
Ziedo labi akas taku:
Tur tu smelsi ūdentiņu,
Ilgu mūžu dzīvodam'.

(Rudbārži, Alsunga.)

Pēc kāda brīža, kad jaunā sieva bij atgriezusies istabā, notika vainaga dancināšana. Uz klēti pēc vainaga aizgāja ligava līdz ar dižo vedējieni un vakaraini. Vainagu noņēma, iesēja zīda lakatā un lakatu uzmauca uz rokas. Nākot uz istabu viņas dziedāja:

353. Sprunguļi, runguļi,
Pašķīrat ceļu, —
Lai vietas liepām
Grozīties.

354. Mīlā Māra man vaicāja,
Ko nes zīda nezdaugā?
Nesu savu vaiņadziņu,
Ar godiņu valkājusi.

355. Ko tas bija ļaundarijis
Manis zīla vaiņadziņis:
Visu nakti karināja
Zobentiņa galiņā?

(Rudbārži.)

Tai brīdī, kad vainaga nesējas ienāca istabā, tautieša māsa vai tuvāka radnieka meita devās uz klēti, kur nopemtā vainaga vietā uzmeta cimdu pāri.

Istabā vainagu iztina no lakata, ko tad izmauca vainagam cauri. Vienu galu labā rokā satvēra vakaraine, otru līgava. Viņām pa priekšu iesāka iet dižā vedējiene un sauca vainaga danča vārdus, ko tad locīja un vilka panāksnieces.

Tūlīn līgava un vakaraine sāka vainagu šūpot un, iesāpus turoties, dziesmas rakstā sikiem soļiem dziedādamas, virzīties pa plānu lielā aplī. (Raņķi, Snēpele.)

Apkārt stāvēja un skatījās visi kāzu ļaudis.

356. Stādiņu rozīti
Augstu kalne,
Par gadu aizgāju
Rozīti raudzīt:
Vai auga diža,
Vai zied grezna.
— Aug gan diža,
Aug gan grezna.
Norāvu ziediņu,
Pin' vaiņadziņu,
Svētrītu tecēju

Baznīcei.

— Satiku tautieti

Kumeļu jūdzam;

Tautietis prasīja:

Dod vaiņadziņu.

Nedošu, nedošu,

Vajaga pašai.

— Ko gribi, māsiņa,

Par vaiņadziņu?

Vai gribi, es došu

Miežiem sēklu?

Negribu, negribu,

Tā manim pašai.

— Ko gribi, māsiņa,

Par vaiņadziņu?

Vai gribi, došu

Pūriem sēklu?

Negribu, negribu,

Tā man pašai.

— Ko gribi, māsiņa,

Par vaiņadziņu?

Vai gribi, došu

Raibāju govi?

Negribu, negribu,

Tā man pašai.

— Ko gribi, māsiņa,

Par vaiņadziņu?

Vai gribi, došu

Linarājiņu?

To gribu, to gribu,

Tas man nava.

Pēc tam aplī ienāca cimdu metēja, ko līgava apkampa.
Panāksnieces tūlīt iesāka citu dziesmu.

357. Nāc iekšē, vīra māsa,

Še māsiņas vaiņadziš!

Valkā gudri, vīra māsa,

Mūs māsiņas vaiņadziņu:

Nērūsini, nepelini,

Nekar mellu vadzīte.

Dziesmu dziedot, līgava iztina vainagu un uzlika vīramāsas galvā, vēl pāri pārsienot zīda lakatu. Bet vīramāsa līgavai uzsēja zīdeni vai cēberi (vilnas lakatu).

Pēc vaiņaga danča kāzinieki sēdās pie pusdienas galda. Bet kad tās bij paturētas, sākās līgavas pūra veltes. Dažā vietā šīs pūra veltes dalīja līgavai vainagu noņemot, bet pa lielākai daļai pēc vainaga danča.

Pūra mantas, kas bij — dvieļi, cimdi, zeķes, villaines, prievetes, jostas, krekli, — no klēts līgavas vadībā atnesa viņas brāļi. Aizsākās atkal apdziedāšanās. Līgavas dziedātajās pūru cildināja, bet tautieša — pēla.

358. Die's, nesodi tēva runčus,

Ka tie peles nemedi!

Sagrauzuši pūra lādi,

Izvilkusi dāvaniņas.

359. Kā lubas, kā dēles

Mūsmāsas dvieļi!

Situse, auduse

Mūs māsiņa.

360. Cilpaini, blakaiņi

Tautmeitas dvieļi:

Snauduse, gulēj'se

Taisīdama.

Vīramāti un vīratēvu nosēdināja blakus uz krēsliem. Tiem deva dāvanas vispirms.

361. Teic taisnību, tautu dēls, —

Vai bij māte, vai pamāte?

Ja bij māte — sakšu segšu,

Ja pamāte — pussakšiņu.

Kad vīramātei bija veltīta villaine, zeķes, cimdi un vīratēvam krekls, sākās dvieļu kāršana panāksnieku pui-

šiem, ar vakaraini sākot, gan arī citiem, kam nebija baznīcas krogū vai ligavas mājā tikušas veltes.

Tūlīņ pēc apdāvināšanas notika pūra naudas mešana. To vadīja dižais vedējs. Uz galda uzlika — vienu iekš otra — divus šķīvjus, kur virsējā meta, pēc kam dižais vedējs iemesto naudu ielika apakšējā šķīvī. Katrs metējs saņēma šnaba vai vīna glāzi un gabalu siera vai baltmaizes.

Naudas metējus atkal apdziedāja, pēc kam devīgos slavēja, bet niecināja skopos. Jāmet bij visiem, kas tikai bij veltes saņēmumi, izņemot mājas ļaudis.

362. Rubuļi, dālderī
Panāksnieku nauda,
Kapeiķi, vērđiņi
Vedēju nauda.

363. Es gan redzēju,
Ko Jānis meta, —
Uzmeta pimberi,
Caurums vide.

364. Met jel, Pēteri,
Vēl vienu dukātu,
Vai tevi jods raus
Pa vienu dukātu!

365. Skaitat naudu, skaitītāji,
Bet ritīgi izskaitiet:
Mūs māsiņa sav' pūriņu
Gan ritīgi izdalīja.

Arī dzīrās gadījās savi jokdāri — atjautīgi cilvēki, kas prata uzturēt vispārēju jautribu. Parasti ņēmās kaut ko attēlot no dzīves. Noskatījās kādu piedienīgu tipu un uztiepa, ka tas vēl nav kristīts. Tad saradās nepieciešamās personas: mācītājs, ķesteris, krusttēvs, krustmāte u. t. t., kas izveda vajadzīgo darbību, uzsverot raksturīgi komiskās īpatnības. Vispopulārākā bija dakteru spēle, kur visus pēc kārtas jēmās izmeklēt it kā pēkšņi būtu kāda sli-

mība izplatījusies. Dažreiz dzīrās gadījās kāda dūšīga sieva, kas uzņēmās ārstes lomu un pa kārtai ķēra puisus un ar citu sieviešu palīdzību izmeklēja.

Alus pasniegšanai godībās bija nodibināts sevišķs amats *alus vīrs*, arī alus puisis, vai alus meita. Šī darbinieka pienākums bija rūpēties, lai visi būtu pienācīgi dzēruši un netrūktu omulības. Viņi parasti bija labi runātāji, kas prata iestāstīt alus atsevišķa laiduma labās īpašības, lai neviens neatteiktos dzert.

Par dzēriena pasniedzējiem godību viesi dziedāja dziesmas.

366. Kur palika alusmeita,
Neredz vairse rotājam,
Vai būs žurki norējuši,
Ievilkuši midzene?

367. Alus vīrs, alus vīrs,
Sargi savu muguriņ:
Es redzēju alus vīru
Mise āzi mazgājam.
[Es atradu kaniņe
Maz rūgušu apentiņ.]

Bez parastām vedību ceremonijām notika arī sabiedriskā dzīve: gāja rotaļas (riņķu dančus), dejoja, dziedāja garākas dziesmas-ziņģes:

Irbes gul' ceļmalā, baida manu kumeliņu; Priekš sev' vien' jauku dārziņu sen dienas taisiju; Metat naudu, novadnieki, caunotām cepurēm; Es nezinu, kālabad man sirsnīga gaužam sāp; Es visu nedēļ' domāju, ko dara mana mīlākā; Tautu dēlis man nomaucā, mazai zelta gredzeniņ; Kad es biju jauna, tad es biju smuka; Es mācēju vietu taisīt tam jaunam puisēnam; Meitas gule ābolā, puīš' ābola malīnā; Cik jauks, cik jauks šis rožu lauks ar rozēm daiļojas; Es bļieķu dārzā biju un diegļus laistiju; No bēdām esmu pārpemta un it noskumuse; No savas pašas jaunības es mīlēju tās meitiņas; Ar baltām smilktīm ceļu kais', ar zaļām skujiņām; Ciema puīši man vaicāja, kura

bija muižu meita; Še palejā ejam, kur puķītes zied; Sar-
kanbaltas rozes zied dižā ceļa malīnā; Projām jāiet, ceļš
pa kājām, es nevaru šeit palikt; Seši jauni bandenieki jā
pa ceļu dziedādam'; Kur jūs jāsiet, bandenieki, riņķotiem
kažokiem; Man tumšā naktī jāiet un vienam jāmaldas;
Visi kakti pieguluši, kur gulēšu šo naksnī'; Kur tu jāsi
kalpa puisi tik sebā vakarā; Novītuse tā rozīte, kas aiz
manas cepurītes; Tumsa, tumsa, kas par tumsu, es par
tumsu nebēdāj'; Cik zaļš, cik zaļš tas mežiņš ir, tik zaļi
gribu gērbties; Jo tās kājas smagi kāp un tā sirds ir bēdu
pil'; Ardieu, laid man šķirties no tevis, mīlākā; It neviens
tā nebrauca kā brauc brālis ar māsiņ'; Ko es teicu, tas
notika lielam alus dzērājam; Man pazuda kumelīpis līdu-
maje ecējot; Ar laiviņu ielaidose irbes šaute jūrīnā; Ses-
kis dara saldu alu, caur zemīti dūmi kūp.

Vedības parasti dzīvoja trīs dienas. Beigu dienas pus-
dienas ēdiens bija kāposti. Kad tos pasniedza galdā, tad
viesi zināja, ka godības nu galā. Dažreiz puisi kavēja kā-
postu izvārīšanu, lai dzīras vēl turpinātos.

368. Nu ēda svešlauži
Pēdējo maltīti;
Nu ēda nabagi
Raudādami.

Projām iedami viesi centās ko paņemt līdzī no kāzu
nama. — Tas bij pamatots ar zinamu ticējumu. Visiem
aizejot tos allaž uzmanīja.

369. Projām, projām,
Tuteņu zagli, —
Gar ceļa malu
Naģenus badīt!

370. Projām, projām,
Nelūgti viesi,
Suns jūs gaidīja,
Kaķe pavadīja!

371. Šķil projām, buč projām,
Novadnieku buceniņi,
Atnākuši, nograuzuši
Mūsu māju ābelītes!

Grūti nācās ar dažiem kāzu viesiem tikt galā. Zirgi jau bij sajūgti, bet viesi arvien vēl sadzēra ar draugiem un radiem.

372. Pagaid, manu kumeliņ,
Līdz es alus nodzēršos!
Kā es tevi pagaidiju
Piecus gadus izaugam.

373. Ko gaidat, sveši laudis,
Kad projām neejat,
Vai gaidat mucas tapu
Uz galdiņa uzliekam?
[Mucu kāru mugure,
Tapu doršu vēdere.]

374. Projām upīte
Gaigalas nesa,
Projām māsiņa
Brālīšus raida.

375. Vadam, vadam
Mīlamus viesus, —
Ar alus kannām,
Ar biķeriem.

D. Pūra vešana.

Līgavas sētā pūra vešanu svinēja kā priekškāzu godības, kur darīts bij alus, gādāta svaiga gaļa, pirkti brandvīns un pušķotas, greznotas telpas.

Godības notika ceturtdienas vakarā, pirms kāzu svētdienas. Lūgti še tika gan līgavas tuvākie radi, gan kaimiņi. No līgavaiņa puses bij pats līgavainis, krusttēvs un līgavaiņa brāļi. Kopā dažreiz saradās pāri divdesmit dzīrotāju.

Atkarībā no pūra lieluma vedēji atbrauca ar 2—3 blakusjūga ratiem. Atbraukšanas brīdi vienmēr uzmanīja. Sētā pretim izgāja dziedātājas, nereti sivi apdziedot.

376. Tautas brauca vienu zirgu,
Šķita mani bez pūriņa:
Braucat, tautas, piecus bērus,
Visiem būs vezumīš.

(Rudbārži.)

377. Kā krupītis tautudēls,
Kā sisenis kumeliš:
Ne, krupīti, tu uzcelsi,
Ne sisenis pavedīs.

378. Kā krupītis tautudēls,
Kā kaķītis kumeliš,
Es nedošu sav' pūriņu
Ne no vietas kustināt.

379. Es pūriņu piedariju
Šķeterētu villainišu,
Stāvus lēca, nevar vilkt
Tautudēla kumeliš.

Vedējiem pretim pie vārtiem izgāja mājas saimnieks — līgavas tēvs un noprasīja, kā pats nezinātu: kurp tie brauc, ko vēlas un kas par ļaudīm. Beidzot taču tas atdārija vārtus, laipni sasveicinājās un aicināja uz istabu.

Tāpat kā preciniekiem, arī pūra vedējiem savos ratos jāatstāj ar jaunu pātagu pārsiets cimdu pāris. To savāca puisis, kas nokopa zirgus.

Sēdot pie dzīru galda vedējus vēl pašus apdziedāja. Pēc tam gāja rotaļās, gan spēlēja kokles, pavadot garās dziesmas-ziņģes, ko vairāk dziedāja vīrieši.

380. Pūrveži, pūrveži,
Kur jumta rati?
Lai manu pūriņu
Nerasināja.

381. Vedat, tautas, manu pūru,
Par ūdeni nevadat:
Daudz pūre siku rakstu,
Grimst ūdeņa dibene.

382. Gudra māte, gudra meita,
Gudri pūru piedarija:
Vierse raibas, apakše,
Vide baltas villainītes.

Meitas pūra lielums bij atkarībā no meitas tēva turības, gan arī no pašas meitas rokdarbu prasmes un čakluma. Vidējā pūrā skaitījās: 3—4 govis, 1—2 zirgi ar ratiem un aizjūgu, vairākas aitas un cūkas, viens skapis un 1—2 lādes, kur atradās drēbes, veļa — 24 villaines, 12 pagali, 12 izrakstīti linu krekli, ap 100 dvieļu, ap 100 pāru cimdu, 24 pāru zeķu un vairāki saišķi prievetu. Bez tam vēl linu un pakulu audekli, vadmalu un pusvadmalu baķi.

Kalpu un sērdienu meitām pūrs nebija liels. Viņām, kalpojot pie saimnieka, bij jāpalīdz pielocīt mātē meitu pūri. Par viņām dziedāja:

383. Mātes meitas ada rakstu,
Ko sērdiene es rakstišu?
Vai no koka vilnu cierpšu,
Vai ūdene apmērcēšu?

384. Visas tautu ceļmalītes
Zied sudraba lapiņām;
Šodien ved sērdienīti,
Pie maizītes arājiņa.

(Skrunda, Airīte.)

385. Grūtdienīte, sērdienīte,
Grūti pelna villainīti:
Tecēdama sviedrus slauka,
Stāvēdama asariņas.

386. Kas pūriņu pielocija
Bajāriņa meitiņām?
Tēvu maizes gabaliņi,
Pupu, zierņu vācelītes.

Pūru veda no rīta, vēl agrienā. Pūra lāde atradās klēti. Tā tika apklāta ar baltu lina palagu un pārsieta prievetām. Līgava ar māti, brāli un līgavainis ar saviem brāļiem devās uz klēti. Līgava rādīja tautietim jemt pūru, bet līgavas brālis vai arī māte, uzsēdās uz lādes, it kā to nelautu jemt. Sievas, kas arī bija atnākušas pie klēts, dziedāja:

387. Uzlēca krupītis
 Uz pūra vāka,
 Lec, krupīt, zemē,
 Še dālderītis!

Dziedāšanas laikā tautietis jēma no maka kādu lielāku naudas gabalu un deva to līgavas brālim, kas tad arī no pūra atstāja. Nu tautietis ar savējiem lika pūra mantas ratos.

Pie kūts durvīm atkal māte aizstāja priekšā, nelaida agrāki pēc pūra lopiem, iekams nebija nolikts dālderis uz kūts sliekšņa.

Kamēr vedēji sakrāva vezumus, piesēja pie ratiem lopus — sievas sētvidū dziedāja:

388. Ko es esmu nodarijse
 Savai mīļai māmiņai,
 Atver vārtus līdz galam,
 Rāda ceļu uz tautām?

389. Šķir, Dieviņ, lietus gaisu
 Deviņiem gabaliem,
 Kā šķir mani tautu dēls
 No deviņi bāliņiem.

390. Atpakaļ mans pūriņis,
 Atpakaļ bāliņos:
 Pusceļā sazināju,
 Slinks maizītes arājiš,
 Slinks maizītes arājiš,
 Sīva dēla māmuliņa.

Pūra vedējiem jau aizbraucot pa ceļu, līgavas sētā vēl atskanēja pavadītāju dziesmas. Tāpat ar dziesmām, bet peļošām, pūra vedējus sagaidīja līgavaiņa sētā. Sevišķas godības rīkotas še nebija, bet kā izcils svinīgs brīdis mājas dzīvē tas tika skaitīts. Tautietis pasniedza savai mātei līgavas dāvanu, ko tā bija iedevusi nodot — baltu cimdu pāri. Jau pa gabalam ieraugot pūra vedējus, sievas iznāca sētsvidū, sastāja barā un dziedāja. To skaitīja pūra apdziedāšanu. Tā bija parasts.

391. Diža rasa, maza zāle
Ozoliņa ēniņe;
Dīža slava, mazs pūriņis
Bajāriņa meitiņām.

392. Tautu meitas pūra lāde
Ar vicēm savicēta;
Mūs brālīša klētes dores
Sudrabiņa engītēm.

393. Tebu, tebu, tav, brālīti,
Šīs vasaras lūkojums:
Pārnes pūru paduse,
Snauž pirms vakare.

394. Cerēju māršai
Div' graznas lādes:
Pipura tīniņa
Klētiņas dange.

395. Gulēj'se māte,
Snauduse meita:
Dzīva villa, juku raksts
Paše pūru dibene.

Tautas dziesmas allaž dziedāja bars, pie kam tās bija sievietes. Šī bara, vai kora vadītāja bija dziesmu zinātāja. Dziesmu vešanā viņai piekrita saucējais loma. Otra svarīga persona ar labu, veiklu balsi bija locītāja. Ja dziedātāju bija kupls skaits, tad reizē varēja būt arī pa divi saucējām un locītājām. Pārējās dziedātā-

jas skaitījās vilcēja s. Bez šīm trim galvenām nošķirām vēl min arī piedziedātāja s, kas veidoja vispārējo saskaņu.

Dziedāšanas kārtība bija šāda:

Tiklīdz saucēja izdziedāja dziesmas pirmo pusi — panta pirmās divi rindas, vilcējas sāka vilkt gari stieptu ē. Tūdaļ sekoja arī locītāja, kas saucējas teiktos vārdus atkārtoja visus un arī tikai daļējus, drīz balsi uzsverot, drīz nolaižot. Locītājai sākot locīt panta pirmo pusi, saucēja jau dziedāja panta otro pusi, — tā ka reizē bija dzirdams: panta pirmās puses locījums, otrās puses sākums un vilkšana, gan piedziedāšana. Tiklīdz saucēja beigusi panta otro pusi, viņa paliek klusu, bet locītāja tūdaļ sāk otro pusi locīt. Dziesmas beidzēja ir locītāja; pietiekoši izlocijusi, viņa piebiedrojas vilcējām, vilkšanu noraujot ar īsu —ev, vai arī, kā Alsungas apkārtnē, nobeidzot ar — ō!

Pēc tam saucēja aizsāka atkal citu dziesmu, kur viss norisa tāpat. Savu vārdu nozīmību viņa arī padziļināja roku mājieniem, ķermeņa kustībām, gan sejas izteiksmi. Sevišķi apdziedāšanas dziesmas tika dziedātas ar uzviņu, ar titišanu, ar pārākuma apziņu.

Pūra asai apdziedāšanai dažreiz preti tautu meita it kā atbildēja ar jautru zobgalību.

396. Es pūriņu nelociju,
Pate vien barojos:
Pieci bērī mani veda,
Līka ķēve pūru vilka.

397. Mātes meitas pūru veda,
Gaili jūdza vezume,
Sasit spārnus, padziedāja:
Redz, kur vieglis vezumīš.

(Durbe).

Reti, bet tomēr gadījās, ka tautieša sētā par atvesto pūru dziedāja labu.

398. Pārveda mūsbrālis
Dzintara sievu;
Viss viņas pūriņš
Dzintara vien.

(Saka.)

E. Vedības tautieša sētā.

Vedības tautieša sētā daļēji atšķirās no senākām vedībām. Še pūra vešana ir sevišķa, bez vedību pirmās daļas norisas sievastēva mājās.

Kā ligava, tā ligavainis uz baznīcu devās katrs no savas sētas. Izvadišana notika ar dziesmām un tā bij sviņģa. Tāpat kā tautietis arī tautu meita uz baznīcu jāja vai brauca. Brāļi māsiņu uzcēla sedlotā zirgā, kam iemaukti bij izpušķoti krāsainiem dzīpariem, bet vasarā — puķēm. Šis zirgs bija ligavaiņa sūtīts. Ceļā uz baznīcu to vadīja ligavas krusttēvs vai krustmātes vīrs, — saimnieks, kas bija vedībās aicināts vakara brālis.

399. Bieza, bieza birztalīte,
Neredz sauli uzlecām;
Māsai platas villainītes,
Neredz tautu kumelīp.

Vēl ligavu pavadīja panāksnieku puīši un panāksnieku meitas, kas arī jāja aiz ligavas pāros. Tiem sekoja daži pajūgi, kur brauca citi kāzinieki, vezdami līdzī ēdamo un dzeramo.

Baznīcas krogū vai dažviet ķestera mājā bij kāzinieku apstāšanās vieta. Tur ligava nosēdza ceļa apmetni, kas bija balta, smalka linu drēbe. Pār vainagu viņa vēl pārsēja linkaini, kas arī bij smalkas, baltas drēbes īpašs ligavas galvas tērps, līdz mūsu dienām uzglabājies Alsungas novadā.

Ja vedībās uz baznīcu abas puses devās reizā, tad ligava ar ligavaini jāja blakus. Aiz viņiem dižo vedēju pāris un tad vakaraiņu pāris un citi vedēji un panāksnieki. Vēl bija paraša, ka ligava pa ceļam mēģina tautietim iz-

bēgt. To it kā sekmēja panāksnieki, bet dižais vedējs ar vedējieni steidzās to noķert. Te viss bija atkarīgs no labi uzkoptiem zirgiem. Baznīcas krogū, beidzot, visi atkal saradās. Dižajam vedējam divieļi kārti krustim, pārējiem pa vienam. Jautrs, nebēdīgs kāzinieku gājiens devies atkal atpakaļ ceļā. (Virga.)

Tūlīt pēc pabeigta dievvārda notika laulības. Baznīcā pa priekšu gāja dižvedējiene, tad līgava, vakara māsa un panāksnieces. Viņām sekoja otra rinda — dižvedējs, tautietis, vakarbrālis, vedēju un panāksnieku puiši.

Pirms laulāšanas vakaraine nojēma līgavai linkaini, ko atkal aplika, līdz laulāšana beidzās. Iepriekšējā kārtībā baznīcu atstāja abas rindas reizē, pie kam tautietis ar līgavu gāja pārkrustus saķertās rokās. Ja atpakaļejot pirmā apgriezās līgava, ticēja, ka tad dzīvē viņa aiz sevis vedīs tautieti, bet ja pirmais apgriezās tautietis, tad viņš būs sievai noteicējs. Noteikšanai dzīvē, laulājot, līgavai bij jācenšas piemīt tautieša kāju, vai arī tas pats bij darams tautietim.

Pēc iznākšanas no baznīcas abas rindas izšķīrās, līgavai aizejot baznīcas krogū vai ķestera mājā pārgērbties. Līgava ar vakara māsas palīdzību saģērbās kā jau iepriekš, pārgērbšanās vietā atstādama cimdu pāri.

Tautietis līgavu sagaidīja pie zirgiem, to uzceldams sedlos; tad uzkāpis arī savā zirgā, pajēma līgavas pavadu, kā agrāk vakara brālis, un, abiem blakusjājot, devās uz tautieša mājām. Viņiem sekoja dižais vedējs un vakara brālis ar savām sievām braukšus. Tad pa pāriem sekoja jājēji un beigās citi braucēji. Uz tiltiem, krustceļiem līgava meta ziedam pa prievetam. Upē viņa svieda saspraužamo adatu, lai turpmākā dzīvē nebūtu „dūrējs“, kā tika saukta kāda kaite. Pavadoņi — kāzinieki izturējās draiski, bramanīgi: kļiedza, šāva, taurēja, ka tālu ribēja un skanēja visa apkārtnē. Dižā vedēja braucampajūgam bija piesiets zvans, ko sauca par pulstienu. Tas tālu vēstīja kāziniekus.

Pa ceļam gadījās celti godavārti ar aizliktu šķērsli, kur bij sapulcējušies apkārtnes ļaudis un sievas

dziedāja. Tur dižajam vedējam vajadzēja atpirkt brīvu ceļu — godavārtu cēlējiem dodot dzert šnabi, ēst baltmaizi. Tādās vietās radās sevišķs troksnis — gaviļes un šaušana. Uz ciemu ceļmalu žogiem līgava meta prievetus.

Kāzu braucienu ceļam tuvējie ļaudis allaž gāja lūkot. Jaunie par to jūsmoja, vecie atminējās savas jaunības dienas, un dažkārt tiem acīs iezagās asaras. Kāziniekiem garām braucot, viņi dziedāja pa dziesmai:

400. Šķīraties, siki krūmi,
Lai es redzu vedamos;
Vai zeltīti vedējiņi,
Vai sudraba panāksnieki?

401. Redz, kā koši noziedēja
Vējā lauza ābelīte;
Redz, kā koši tautās veda
Izvainotu sērdienīti.

402. Nākat, ļaudis, skatīties,
Šodien veda sērdienīti!
Kā ieviņa ziedēdama,
Kā saulīte mirdzēdama.

403. Kas tie tādi braucējiņi,
Daiļi teke kumeliņi?
Saimenieka dēli brauca,
Kalpa puiša kumeliņi.

Kāzu gājienam tuvojoties kāzu mājai, daži vedēju puiši aizaulekšoja pa priekšu, lai vēstītu mājiniekiem kāzinieku tuvošanos. Iejājuši sētā, tie trīs reizes notaurēja. Tad atkal šaudami un saukdami viņi steidzās atpakaļ pie pārējiem kāziniekiem, tramdīdami savus uzbarotos kumeļus, kas gaisos lēkdami dažreiz izsvieda pašus jājējus no sedliem.

Līdz kāzinieku tuvošanās vēstis bij dzirdētas, tūlīn sētā steidzās dziedātāju meitas un arī sievas. Viņu galvenais uzdevums bij mazināt kā līgavas, tā viņas radu it kā

labāku stāvokli. To varēja panākt sevi ceļot, bet pretējo pusi peļot.

404. Tālu, tālu es dzirdēju
Bālēliņus taurējam:
Nu tiem būs tautu meita
Eglienei pamukusi.

405. Kas tās smilkteis putināja
Aiz tās zaļas bierztaliņas?
Tie brāliša kumeliņi
Tek kājiņas kapādami.

406. No tālienes es pazinu,
Kuŗš brāliša kumeliš:
Pilla mute sīku dzelžu,
Skrej galviņu grozīdams;
Skrej galviņu grozīdams,
Baltas putas mētādams.

Kāzinieku sagaidīšana, kas vienmēr bij pacilāta, notika pie vārtiem. Še sanāca visi tie sabraukušie kāzu viesi, kas nebij braukuši līdz uz baznīcu.

Kāzinieku kustības bij parasti straujas, kā no kā bēgot, kā baidoties. Caur vārtiem jānot ligava meta ziedu — cēlājam cimdu pāri. Tāpat ziedu meta jānot vai ceļoties pāri kādai upei vai strautam.

407. Pārbrauca brālītis
No dievnama,
Ar tautas meitiņu
Saderināts.

408. Nu noķēra mans brālītis
Lakstigalu ābele;
Ciema puisi līdz gāja
Kā bitītes dziedādami.

409. Gaidījām to brālīti,
Ko šorit vadījām:
Ar bērēm kumeļiem,
Ar baltiem iemauktiem.

410. Diezin, tautu meita,
Kas tevi gaidis —
Suns tevi gaidīja,
Kaķe pavadija.

411. Mūs brālītis kā kundziņš
Dzelteniem matiņiem;
Tautu meita kā židene
Ar melliem uzačiem.

Pēc ligavas apdziedāšanas apdziedāja arī kāzu brauciena atsevišķus saimniekus.

412. Še atbrauca Dižarājs
Nopinkotu kumeliņu:
Ik pie vārta kur uguni,
Lai nosvila pinkuliši.

413. Kā nav kauna Brūveram,
Kad piekusa kumeliņis!
Kam tu krāji maciņe,
Nebaņoji kumeliņu?
Gana tevi jods paraus
Ar visiem dāldejiem.

Pie klēts durvīm ligavainis pirmais nolēca no zirga un steidzās nocelt ligavu, kas zirga nokopējam sedlos atstāja cimdu pāri. Bij arī paraša pirms nokāpšanas trīs reizes apjāt ap pagalmu. (Rudbārži.)

414. Šelveris, delveris
Mans kumeliņis:
Izspēra tautieša
Dubulta dores.

415. Jūdzi pate, tautu meita,
Savu jātu kumeliņ':
Ja nojūgs mūsbrālītis,
Tas gribēs ziedojam.

Vēl ligava zirgam nomauca iemauktus, kā šķietamu zīmi, ka tālāk vairs nava kur jāt un tepat mūžs jānodzīvo.

Pēc tam tautietis ar līgavu gāja klēti, kur viņiem sekoja dižvedēju pāris, vakara brālis ar vakara māsu un panāksnieces.

Ejot dižā vedējiene sauca:

416. Nākat, laudis, skatīties,
Kāda mana vedēklīte —
Kā zīlite, kā žubīte,
Kā Vāczemes magonīte.

Vakara māsa saukumu locija un panāksnieces vilka. Arī uz tautieti zīmēdama, dižā vedējiene sauca dziesmas vārdus:

417. Klausies, manu bāleliņ,
Ko es tev pasaciš':
Mili savu līgaviņu,
Kā bitīte liepu ziedus.

Dziedātāju meitas negāja klēti. Tās nostājušās klēts durvju priekšā dziedāja. Viņas vēl nebija redzējušas aizsegto līgavas seju.

418. Izdurat ilenu
Caur klētes sienu,
Lai var māršiņas
Actiņas redzēt.

419. Rādi acis, tautumeita,
Vai bij rudas, vai pelēkas:
Ja bij rudas — kalpa sieva,
Ja pelēkas — saiminiece.

420. Ko dara tautu meita
Tik ilgi klēte?
Nu vērp, nu auž
Ejamas sagšas;
Sviež, mulķe, dange,
Nav vairs laika!

421. Es šķitu prievetu
Sen sagraizītu;
Nu tik graizīja
Mūs brāļa klēte.

422. Kac, kac, tautumeita,
Paše pūra dibene!
Ko tā vēja izkacēs,
Ka nebija ielikusi.

Kad līgava bija sakārtojusies, uz rokas salikusi veltei domātos cimodus, zeķes, prievetus, tad sākās gājiens uz istabu. Pa priekšu gāja dižais vedējs ar līgavu. Otrā pāri viņiem sekoja tautietis ar vakara brāli. Tad dižā vedējiene ar vakara māsu. Panāksnieces palika klētī.

Ejot gar dziedātāju meitām, līgava tām meta dažus prievetus. Dziedātājas atbildēja ar dziesmu:

423. Man ar, man ar
Kaziņas saiti!
Man ar, man ar
Kaziņas saiti.

424. Mārša man iedeva
Kaziņas saiti;
Kaziņu piesēju,
Buciš vaļum.

425. Velcies, pampaža,
Par nama sliksni,
Ja gribi tā nama
Saimniece būt!

Kāpjot pār nama sliksni, dižais vedējs ar pātagas kātu virs durvīm cirta krustu; līgava nometa ziedu prievetu senču gariem, lai ar to iemantotu viņu labvēlību.

Klēts priekšā stāvot, panāksnieces dziedāja, bet citi kāzinieki, it kā līgavai par godu, kļiedza, gan šāva gaisā. (Skrundā, Alsungā.)

426. Cērt jel, dieveri,
Tērauda krustu
Par mūsu māsiņas
Kājiņām.

427. Dedzin, Laime, vaska sveci,
Ej pa priekšu istabe:
Lai kājiņu neiespēru
Asariņu pelcīte.

Arī nama, ugunskura vietā līgava nometa prievetu.
Tāpat ievesta istabā, līgava ziedoja.

428. Vadzītis čīkstēja
Dvielīti gaidot;
Lukturis čīkstēja
Prievetu gaidot.

Pēc vadža un luktura apziedošanas, līgavu veda tālāki — mazā kambarī, kur bija vīramāte. Notika ap-
sveicināšanās.

429. Te būs tavas vieglas dienas:
Tev putriņas vārītāja,
Tev teliņu dzierdītāja,
Tev suvēnu kopējīņa.

Līgava saskūpstijās ar vīramāti un ielika viņas gultā zeķes. Tad sasveicinājās ar vīratēvu un iedeva tam cim-
dus. Kad tas bija noticis, vīramāte veda vedeklu pie kā-
zu galda, kur nosēdināja aiz galda — goda vietā. Spē-
lēja muzikanti. Pie galda sēdēja arī pārējie kāzu viesi.
Līgavainis ieņēma vietu blakus līgavai.

Līdz ko kāzu ļaudis sasēda ap galdu, dziedātāju mei-
tas, barā stāvēdamas istabas plānā, sāka skandināt sa-
vas apdziedāšanas dziesmas.

430. Taisies, tautumeita,
Aiz galda sēdēt,
Taisies mūs brāja
Aizkrāsne.

431. Sēd, brālīt, kur tav tika,
Save tēva istabe;
Sēd krēsle, sēd beņķe,
Sēd galdiņa galiņe.
432. Sēd, manu brālīti,
Saules puse;
Tā tautu dūmaļa
Tave ēne.
433. Sēd, manu brālīti,
Piesēdi sakšas!
Ja tu sakšas piesēdēsi,
Tad tu viņu uzvarēsi;
Ja tu sakšas nesēdēsi,
Tad tu viņu nevaļāsi.
434. Slēpies, manu bālelīp,
Ozoliņu lapiņās,
Kam tu jēmi ligaviņu,
Ko māmiņa nevēlēj'.
435. Ko daboji tu, bāliņ,
Mātes vārdus pārkāpdams?
Tu pajēmi ligaviņu,
Kas pašam nepatika.
436. Kā varēji tu, bāliņ,
Tādu ķēmu iemīlēt?
Es ar tādu nevarēju
Ne godīgi parunāt.
437. Kulīte māte,
Ķesele meita, —
Tās manu brālīti
Pieķeselēja.
438. Turies, mana māmuliņ,
Ar uguni pagalīti;
Nu atveda dēliņam
Piktu, asu ligaviņ'.

Panāksnieces aicināt istabā uz klēti gāja muzikanti, līdz ar dziedātāju meitām un vēl citiem kāziniekiem, kas nesēdēja pie galda. Atkal sētā notika šaušana un vispārējs jautrības troksnis. Dziedātājas dziedāja:

439. Ejat, tūlas, iekše,
Ko valstaties?
Ciempuiši valstis
Pa peludem.

Panāksnieces nosegušas savas krāsaini rūtainās ceļa villaines, ar panāksnieku sievu priekšā, devās uz istabu. Sētā viņas iesāka dziedāt. Dziedātāju meitas klusēdamas sekoja.

440. Tautas veda mūs māsiņu
Pa ērcienu ērcieniem;
Gudra bija mūs māsiņa,
Skuju nesa rociņei:
Mēs māsiņas pakal gājām
Pa skujiņas birumiņu.

441. Velkam bērzu sētiņē
Ar visim zariņim;
Ejam tautas istabe
Ar visim bāliņim.

442. Minam nātras,
Lai aug maura,
Lai mūsmāsiņa
Pa mauru staigā.

443. Caurš tautu namiš,
Caur' istabiņa:
Te mūs māsiņu
Vilks apēdis.

444. Šaurš tautu namiš,
Šaur' istabiņa:
Še nav māsiņas svārkiem rūmes,
Kur vēl pati grozīsies?

Ieejot istabā, panāksnieces slepus iemeta maizes krāsns speltē akmeni, aizbāza savām pretiniečēm balsi, lai a-p-dziedāšanās karā paliktu uzvarētājas. Ja dziedātāju meitas jau bija savu akmeni tur ielikušas, tad to izpēma. Tikušas istabā, panāksnieces atkal dziedāja.

445. Kā smildziņa mūs māsiņa,
Kā rasiņa villainīte;
Kad iegāja istabe,
Izbijās dēla māte.
— Nebīsties, dēla māte,
Vēl trīs tādas pakal nāks;
Vēl deviņi bāleliņi,
Daždažādi ģērbusies:
Citam bija smilgu svārki,
Citam rāsas cepurīte,
Citam dzied lakstīgala
Zobentiņa galiņe.

Pēc tam panāksnieces aizsēdās aiz galda. Līdzās līgavai nosēdās panāksnieku sieva. Viņas saskūpstījās. Līgava sēdēja bez kustībām, it kā dziļās bēdās noskumusi. Panāksnieku sieva, kas savā korī bija saucēja, tūlīt aiz galda sauca dziesmu:

446. Lūdzami, svešļauži,
Neskaistatiesi:
Mums tiesa turama
Par savu māsu,
Jums tiesa klausama
Par savu brāli.
447. Veŗu dores, speŗu kāju,
Metu acis dubene;
Metu acis dubene,
Kur tā diŗa dēlu māte?
Kur tā diŗa dēlu māte,
Ka neredz staigājam?
Ne tā mani sēdināja,
Ne nosedza villainīti.

448. Sit, tautieti, vistu laktu
Istabiņas dubene,
Labāk mani gailis cēla
Nekā tava māmuliņa.

449. Nebēdā, vīramāte,
Gan es tevi aptecēšu:
Iet iedama, kur iedama,
Došu dulni mugure.

Dziedādamas panāksnieces nosedza savas baltās vil-
laines un pasniedza vīramātei, kas tikām bija pienākusi
pie galda. Nu kļuva redzamas panāksnieču apņemtas
mēleņu sakšas, kas bija tumši zilā krāsā, kur apakšējā
mala izrotāta misiņa kalumiem, gan podziņām, kas soli
sperot šķindēja. Tā panāksnieces stipri atšķīrās no dzie-
dātāju meitām, kam apvilkti bija v a m ž i, vai koši rau-
ceņu krekli. (Alsunga, Gudenieki, Jūrkalne.)

Atsēdušās aiz galda, panāksnieces palika vēl graži-
gākas. Apdziedāja tautas istabu, tautieša māsas. Viņas
cēla tieši dumpi. Likās daudzam ar takts pušku — t r i-
d a k s n i galdu un solus. Kāpa ar kājām uz soliem un cen-
tās tos salauzīt.

450. Tikam situ tautu galdu,
Kamēr lēca šķēpelītes,
Lai atmina mūs māsiņa
Svētu rītu mazgājam.

451. Es gribēju beņķi lauzt,
Nevarēju beņķi lauzt;
Kā varēju beņķi lauzt, —
Pērnīe mēsli apakše?

452. Māsai gāju panākstos,
Kušķi bāzu azote:
Galdam bija četri stūri,
Visi četri nemazgāti.

453. Galdiņam četri stūri,
Visi četri nemazgāti.
Ūdeņa mārciņa
Vērdiņu maksā!

454. Teic taisnību, tautudēls,
Kur tu mani nolūkoj':
Vai riје, vai druve,
Vai pie lina audekliņ'?
Ne riје, ne druve,
Bet pie lina audekliņ.

455. Smuku māsu tautās veda,
Vēl smukāku paturēja;
Vēl smukāku paturēja
Citus puišus kaitināt.

Vedēju dziedātājas nelikās ilgi gaidamas. Tās iesāka
savas dziesmas risināt, lai mazinātu panāksnieču ie-
tekmi.

456. Panāksnieču vecas meitas
Staigā auses nolaidušas;
Ieraudzīja vedējiņus,
Izceļ ausis kā lemešus.

457. Izvāriju kunkulišus
No smalkiem miltiņiem:
Sastrēbās panāksnieces,
Nevar stāvus nostāvēt.

Kamēr dziedātājas dziedāja, dižvedējiene paņēma no
galda baltmaizes klaipu un gaļu, ko pasniedza tautietim.
Tā bija dāvana no kāzu galda nabagiem, kas kāzu dienā
allaž piemita namā — virtuvē.

458. Dodam, dodam
Brālišam tiesu,
Lai ilgi nesēd
Kaikaru pulke;
Kaikari iedos
Sav' padomiņu.

459. — Kur iesi, brālīti,
Ar gabaliņu?
Vai dosi ganam,
Vai malējame?
Man gan domāt,
Ka nabagame.

Tautietis atstāja galdu, kur tas bija kopā sēdējis ar līgavas radiem, un aizgāja uz virtuvi — namā pie nabagiem.

Kaikarus — niecināšanas veidā dziedātāju meitas ziņēja uz panāksniekiem vispār.

Kamēr notika apdziedāšana, līgava parasti bija bēdīga, kā apvainota, dažreiz arī raudāja. Pie galda bieži vien viņa neēda, kādēļ jaunajam pārim bija atsevišķi klāts galds klētiņā.

Vakara brālis un vakara māsa skaitījās par līgavas radu barvežiem. Uz viņiem vairāk kā uz citiem kāzu viesiem skanēja apdziedātāju sauktie nievājošie vārdi.

460. Vakara brālim
Pliks pakausītis:
Mūs bērni raugās
Kā mēneseje.

461. Skurstenis atjāja —
Vakara brālis:
Kur viņš sēdēja,
Tur dūmi kūpēj'.

462. Sēdi, sēdi, vakarbrāli,
Ar to ķīla deguntiņ!
Visas sienas izknāpāji
Circenīšus meklēdams.

463. Kā vārna, kā vārna
Vakara māsa;
Redz, kur cielava,
Vedēju sieva!

Kāziniekiem līdz ar panāksniecēm ēdot pusdienas maltīti, vedēju dziedātāju meitas tomēr palika savā barā plānvidū un turpināja apdziedāt ligavas radus. Apdziedāšanas dziesmu krājums bija vienmēr liels; dziesmas varēja piemērot gan dažādiem apstākļiem, gan atsevišķiem kāziniekiem.

464. Ko pūta, ko krāca
Ziemeļu vēji?
Sapūta, sakrāca
Tos bada ļaudis.

465. Ēdat, svešļauži,
Mūs barībiņi!
Dillota, zālota
Mūs barībiņa:
Cits grūda dillītes,
Cits sinepītes;
Deviņas ubadzēs
Ālandes grūda.

466. Lūdzama, māmiņa,
Uzpildi bļodas:
Svešļauži kaļotes
Vien klabināja.

467. Cerējās panāksnieki
Labu gaļu apēduši:
Tie jūs pašu kumeliņi,
Ko jūs šorpu atjājāt.

Atejojot kāzu viesiem no galda, tos sāka cienāt alusvīrs. Rokā viņš nesa spaini ar alu, smēla koka kannā vai māla krūzītē un pa kārtai dzirdīja viesus.

468. Paēda svešļaudis,
Dzērt bubināja:
Jemam iemauktus,
Skrejam jūre!
Tur viņi nedzēra —

Sūrs ūdentīš;
Skrejam pore, rāviene, —
Tur viņi dzēra,
Tik nepārsprāga. (Saka.)

Kad bija atiets no galda, dižais vedējs rikoja muzikantus spēlēt pa š p ā r u danci.

469. Spēlmani, brālīt,
Pūt stabulīti!
Jau manas kājiņas
Dižāt — dižā.

470. Pašu pāris dancāt gāja,
Smukus bērnus gribēdami.

471. Jaunais pāris dancāt gāja,
Smalkus miltus gribēdami.

472. Māte manim noauduse
Dancājamu lindraciņu:
Zīd' ar zeltu apmetuse,
Sudrabiņu ieauduse.

Sākumā deju veda pa kārtai: dižais vedējs ar savu sievu, tad vakara brālis ar savu un tad jaunais pāris. Katrs viņi plānā apgrieza tikai nedaudz apļus. Tad dižais vedējs ar krītu uz plāna uzvilka lietuvēna krustu. Vēl krustus viņš uzvilka uz istabas durvīm un istabas vidū uz dziedra. Tā bija piesardzība pret n e l a b o. (Jūrkalne, Alsunga, Rudbārži.) Ar to vispārīgi deja bija atklāta. Panāksnieku puiši tad sākumā ņēma paši savas meitas. Viņus pasteidzās apdziedāt dziedātāju meitas.

473. Rokāt grāvi
Plāniņa vide,
Panāksnieki savas meitas
Mīžlādami dancināja.

474. Vedat paši, panāksnieki,
Savas meitas mīzināt;
Liekat caunu cepurītes,
Lai kājiņas neapmīza.

Kad savu kārtu bija nodejojušas panāksnieces, tad aizgāja uz klētiņu atvēršoties.

Pēc panāksniekiem savstarpēji dejoja vedēju puiši un meitas.

Aizgājušas klētī, panāksnieces atkal pārgērbās — nosedza mēleņu sakšas un noraisīja lakatus, ka redzami kļuva vainagi un ap gurniem platie prieveti ar garajiem pušķiem. Tad viņas atgriezās istabā un aizsēdās aiz galda. Iesākās pa otram reizei vedēju apdziedāšana.

475. Kas tā tāda skuju būda
Liele ceļa maliņe?
Tu, māsiņa, nepazīni
Savu jaunu dzīvošanu.

476. Tautiets mani precēdams
Izteic savu smukumiņ':
Kalne sīkas rozes zied,
Leje vīnu upe tek.
— Nu atnācu, nu atradu
Tautu dēlu meluģīti:
Kalne sīki dadži auga,
Leje rāva upe tek.

477. Piesaku jaunam,
Piesaku vecam:
Nebūs māsai
Nodaļu dot.
— Ar savu tučiņu
Pie visa klaipa,
Ar savu skutulu
Pie visa katla.

478. Paklausies, tu, tautiet,
Nu es tavu darbu teikšu:
Kad māsiņa drānas mērca,
Tev pārnēst ūdentiņ';
Kad māsiņa maizi cepa,
Tev būs krāsni kurināt.

Pretim galdam, kā izaicinājumu pieņemdamas, barā
nostājās dziedātāju meitas. Pirmā izdevīgā brīdī viņas
aizsāka savas dziesmas ar lielāku uzviju:

479. Panāksnieku vecas meitas
Te atnāca rādities;
Vedējiņu jauni puiši
Ne vierseij neskatās.

480. Panāksnieki savas meitas
Upīte samērkuši:
Pāri jāja vedējiņi,
Priežu tiltu dēvēdami.

481. Panāksnieku meitiņām
Bērni brēca pabeņķe:
Ar kājiņu kušināja,
Lai ļautiņi nedzirdēja.

Panāksnieces arī ilgi nenocietās. Neļaudamas dziedātāju meitām dziesmu pilnīgi nobeigt, viņas sauca savu.

482. Turaties, turaties,
Manas mīļas dziedātājas!
Jums viss turams
Par savu brāli,
Mums viss turams
Par savu māsu.

483. Div ir, div ir
Dziedātāju meitas:
Abas divas sadūru
Bīstākļa gale;
Abas divas pārsviedu
Pār nama jumtu.

484. Dīvainas, dīvainas
Dziedātāju meitas:
Abi gali resni,
Vide tievas.

485. Vedējiņi savas meitas
Pa tabaku izdevuši;
Panāksnieki neizdotu
Ne par zelta gabaliņu.

Pēc kāda brīža atkal atspēkojās dziedātāju meitas,
daudz nesaudzīgāki niecinādamas savas pretinieces.

486. Turaties, turaties,
Manas mīlas panāksnieces,
Atsperat savus gurnus
Jaunas dores stenderos!

487. Panāksnieku meitiņām
Ceļareizes notikušas:
Uz akmeni bērnu pēra,
Pelce slotu slapināj'.

488. Panāksnieku meitiņām
Triju taku vēderiņi:
Pa to vienu žīdi brauca,
Pa to otru čigāniši;
Pa trešāju ganeliši
Žagariņus šļūcināju.

Panāksnieces, neizturējušas kauju, demonstratīvi
aizbēga uz klēti.

489. Trūkst jums dziesmas, panāksnieces,
Es jums varu tapināt!
Citu gadu atdodat, —
Dodat piecas piedevām.

Pēc dziesmu kaujas atdzīvojās deja. Spēlēja, dejoja
— četrpāru danci, sešpāru danci, kamoldanci,
frankseju, vadžu danci u. c. Gāja rotaļās ar sesku
sukāšanu, lapsas asti, avju ganišanu, debesīs lekšanu, ķī-
ša šaušanu, vērdiņos u. c.

Pa starpām dzēra alu, gan uzkoda; ēdiens uz galda
stāvēja nepārtraukti — maize, sviests, gaļa, siers, galerts.
Ēdienu laikos galdā lika zupas, gan biezputras. Tā kā pie

viena galda visiem reizā nebija vietas, tad ēda arī kambārī un klētī.

Kad kāzinieki sasēdās pie vakariņām, sākās atkal apdziedāšana. Nu apdziedāja kāziniekus, kur pa dziesmai saņēma gan mazs, gan liels. Dziesmu saucējas parasti iepazīnās un novēroja katru kāzinieku, lai viņu kaislības, gan palaidnības, gan arī raksturīgās īpašības izceltu dziesmā.

Dziedātāju meitas arvien apdziedāja panāksniekus, bet panāksnieces vedējus.

490. Es raugu raugamies,
Kur maize paliek —
Vakara brālim
Trīs kules dange:
Viene gaļa, otre zupa,
Treše tīra rudzu maize.

491. Ožu, ožu, kas par smaku
Vedējiņu istabe?
Dižājam vedējam
Suņu adas zābacīņ'.

Pirmos apdziedāja saimniekus, saimnieces, bet tad pārējos. Saucēja turēja rokā trīdaksni, kas bija taisīts no eglīšu auguma, ar pieliektiem, piestiprinātiem zariem, kur tika piekārti mazi zvaniņi un dzīparu pušķi. Ar to pamāja uz katru apdziedamo, ar to arī dziesmas ritumā turēja takti. Tā visu kāzinieku uzmanība bija pievērsta apdziedamai personai. (Alsunga, Skrunda, Raņķi, Durbe.)

492. Čukstene audzina tītara mātīti,
Rivgaris audzina tītara tēviņu:
Atnāks rudenis, laidīs kope,
Tad viņi darīs brīnumu darbus;
Tad gan redzēs, kas tur pajuks,
Vai būs cāliši, vai vanckariši.

493. Tu, Putel, gudris vīrs,
Kalab sievu līdzē jēmi, —
Kā mēs koši spēlētum
Smalke siena pelude?
494. Kaibutene kāzās,
Kur tavs vīrs?
Virīš sēte
Pakulas mērcā:
Tie muļķa bērniņi
Azsvilinās.
495. Lūdzu radus, lūdzu draugus,
Jaunrājeni vien nelūdzu:
Jaunrājene lepna sieva,
Tā sēd galda galiņē,
Tā sēd galda galiņē,
Bez kukuļa kāzās nāk.
496. Ķīžu, ķīžu, dižo Ķīsi,
Tava sieva baltvēdere:
Ik dieniņas mazgājās,
Godos vien taisījās.
497. Lipsnenei viena meita,
Bet tā pate nevesela:
Ar vāgiem pierie veda,
Ar duceli istabe:
Pie ugunā smērējās,
Aizkrāsne žāvējās.
498. Kas Raibūtu nezināja,
Šķita lielu bajāriņu:
Kad atvēra klētes dores,
Vējš pelavas putināja.
- Kad dziesmu krustu ugunīs bija apstrādāti saimnieki, tad dziedātājas piegriezās puisiem, meitām.
499. Kas taku nomina
Uz Eglieniem?

Krišītis nomina
Līziti lenkdams.

500. Jemat, puisi, šo meitiņu,
Šī būs laba saiminiece:
No pakaļas aitu cerpa,
Kunkuļotu pūtru vāra. (Medze.)
501. Vilkam kauns, lāčam kauns,
Jozīšam tam nav kauns!
Vai tu kāda rada bijī,
Ka tu nāci kāziņās?
502. Grietiņai, māsiņai
Dadzis auga vēdere.
Nesmejies, tu, Anniņa,
Ka tev arī neieauga.
503. Kalab Andreju
Auniņu sauca?
Galviņa sprogaina
Kā auniņame.
504. Jāņam, brāļam
Ieleja piere, —
Tur likšu šķīvišus,
Tur karotītes;
Tur savus kucēnus
Palacināšu.
505. Anniņai, māsiņai
Desu kreklis mugure:
Ik pussvētku Kuldīge
Slakterim desas post.
506. Tu, Billite, veca meita,
Simtu gadu darbos gāji;
Vēl tu iesi otru simtu,
Vēl tu vīru nedabūsi.

507. Ēd, ēd, Grietiņa,
Noslauki muti;
Ja nav šnubdrāna,
Še mana sietava.
508. Lūcite skutuli
Vandīt vanda,
Kuilēnu pautiņus
Meklēdama.
509. Ēd, Jānīti, rij, Jānīti,
Nedod tev azrīties;
Še navaid egļu mežu,
Kur mēs kruķi dabūsim.
510. Kam tā meita, kam tā meita,
Es to meitu nepazinu?
Tā Žibenu ēriņģīte,
Salāpītu vēderiņu.
511. Tā ēda Marija
Kā vāverīte:
Ne zobus rādīja,
Ne muti plātīja.
512. Smejies, Ķērstiņa,
Tev labi piestāv:
Tev plānas lūpiņas
Kā papīrītis.

Pēc apdziedāšanas risinājās parastā godību dzīve, līdz pienāca mīļošanās brīdis. Ja vainagu nenopēma pirms rīta pusē iedziedājās gailis, tad notikušās laulības skaitījās par atceltām un kauču arī baznīcā laulāts, bet labi nedzīvoja, vai pat izšķīrās. (Vārme.)

Vainaga nopemšana notika vai nu istabā, vai arī klētiņā, kur mājās tas ērtāki bija izdarams.

513. Sit, brālīti, oša vadzi
Niedoliņa klētiņē:
Kur tu liksi, kad nojemsi,
Tautu meitas vainadziņ?

514. Elle, elle bezdubene
Tautu dēlu klētiņa!
Kā iegāja, tā palika
Mūs māsiņas vainadzīš.

Vainagu noņemšana bija kāzu godības vissvarīgākais brīdis. Uz to sapulcējās visi kāzinieki. Līgavainis ar balti cimdotu roku noņēma līgavas vainagu, pēc kam vakara māsa tai uzmauca aubi, vai uzsēja lakatu. Kāzinieki stāvēja visapkārt un dziedāja. Līgava arvien raudāja.

515. Vainadziņu noraudāju
Kā pēc tēva, māmuliņas:
Vainagāji vieglas dienas,
Vieglī soļi staigājot.

516. Skaista pļava, kad neplauta,
Vēl skaistāka, kad nopļauta;
Skaista meita vainage,
Vēl skaistāka aubīte.

Dziedātāju meitas arī šobrīd neiztika bez apdziedāšanas.

517. Ūja, Ieviņa,
Tavu cietu sierdi:
Neviena asara
Pēc jaunu dienu!

518. Tieva, gaŗa tautu meita,
Strupa, kumpa mičotāja:
Veļam baļļas, ceļam klučus,
Lai var gālu aizkacēt.

519. Nesniga sniedzīš,
Neputināja;
Liela kupene
Brālīša klēte.

520. Pūt jel, vējiņ,
Putini spalvas, —
Klēte plēģe
Pelēku zosi.

Kad līgava bija saticīgas, piemilīgas dabas un no cie-
nijamas ģimenes, tad asās dziesmas izpalika.

521. Neba kādas vainas dēļ
Nojem mā sai vainadziņu,
A' tautieti mazu brīdi
Baznīce pastāvēja.

Kāda no dziedātāju sievām vēl pacēla līgavai bērnu
priekšā, kam meta cimdu pāri. Dažā vietā šo bērna le-
cināšanu izdarija pēc pārbraukšanas no baznīcas, pus-
dienu ēdot.

522. Mācies, māršiņa,
Bērniņu auklēt:
Šogad citam,
Citugad' sev.

523. Nesēdēsi tu, Anniņa,
Citu gadu rakstīdama,
Sēdēs bērnu šūpodama,
Vīram bikses lāpīdama.

Pēc mičošanas līgava tika uzņemta sievu barā un lī-
gavainis savukārt vīru barā. Dzēra mičošanas brandvīnu
un ēda sieru vai labāko baltmaizi. Viss noritēja liksmi.

Kad bija paturēts naktslaunags, jauno pāri skubinā-
ja gulēt iet. Guļamā vieta bija klāta klētī.

524. Ej, manu brālīti,
Sasildi vietu,
Tā tautu dūmaļa
Gulēt grib.

525. Ja, Anniņa, dēlu gribi,
Lieci cirvi pagulte;
Ja, Anniņa, meitu gribi,
Tad liec villas ērkulīti.

Pati izvadīšana notika ar parasto troksni, uz ko
tika dzerts guldamais brandvīns un ēsts siers.

Drīz pēc tam arī citi kāzinieki devās pie miera. Daļa
aizgāja pārgulēt tuvo ražu vai kaimiņu mājās. Citiem

guļas vietas uz cisām istabā, peludē, gan klētsaugšā. Puiši parasti gāja kaut kur sienā izgulēties.

Kad vecāko ļaužu vairums bija apgulies, jaunie kā pēdējo deju vēl lika muzikantiem nospēlēt ž ī d a d a n c i. Tas bija kā marša taktī staigājami dejojams dancis. Kāzās gadījās, ka puisiem atradās arī iecerētās, vai arī kādā meitā turpat bija ieskatījušies. Vienu puisi viņi izvēlēja sev par pastiņu. Tas pa kārtai ņēma dancināt meitas: apgrieza likumu plānā un ārā pa durvīm. Tur puisi, plecos uzklājuši kažokus vai paltrakus, gaidīja. Katrs sevim domāto paņēma un veda pa redeli uz kūtsaugšu.

Daža meita, kam puisis nepatika, negribēja kāpt pa redeli augšā. Tad puisis darija tā: caur meitas kājām ar vienu roku paņēma meitas lindraku pakalējās daļas apakšu un kāpa pa redeli uz lūku. Meita, negribēdama rādīt savus kailos lielus, jo bikses tanī laikā meitas vēl nevalkāja, kaunīgi kāpa puisim līdzi.

Vedības arvien bija aukstā laikā — rudenī, kad naktis vēsas. Meitas bija plāni ģērbusās, labprāt tās dalījās zem puīšu kažoka. Ja tomēr meita ķīvējās un nelīda zem puīša kažoka, tad puisis piegulēja meitas platos lindrakus, ka tā netika prom, un beidzot, sasaldējusies, pati palīda zem kažoka — pieglaudās puisim. (Alsunga.)

Rītā gadījās, ka daži kāzinieki bija piecēlušies agrāki par citiem. Tie parasti bija jokdari, kas gribēja citus izāzēt. Viņi nomauca, gan salasīja kāzinieku kurpes, zābakus, ko tad sabāztus maisā paslēpa vai arī apmainīja. Dažreiz aizmigušajiem sasēja kājas, piešuva pie segas, sagulušos pārus laulāja u. t. t.

Kad kāzinieki bija uzcēlušies, tad visi gāja uz klētiņu modināt arī jauno pāri. Sākumā spēlēja muzikanti. Pēc gavilēja un dziedāja.

526. Šorīt saule klēti leca,
Mēnestiņš paklētē;

Tautu meita gultā guļ,
Tautu dēls pagultē.

527. Piermo nakti nerunāju
Ar tautieti gulēdama:
Dēkla manim laimes vēle
Pagāle gulēdama. (Sieksāte.)

528. Es gulēju maigu miegu
Uz tautieša rociņām:
Tur aizmirsu visas bēdas,
Visas ļaužu valodiņas.

529. Visu nakti tautu dēls
Dūdelēti dūdelēja:
Dižu radu mūs māšiņa,
Augstu nesa deguntiņ'.

530. Celies, mana jauņuvīte,
Mana dēla līgaviņa:
Ies tavas gosniņas
Neslauktas ganos;
Virs tavi kāposti
Bez putraimiem.

Kad klētsdurvīs parādījās jaunais pāris, tad atkal sacēlās lielas gaviles. Līgavainim rokā bija brandvīns un līgavai siers. Kāzu sieram tika pierakstīts sevišķs spēks.

531. Dod, māmiņa, kāzu sieru
Jele vienu gabaliņ,
Lai puisīši pakaļ skrēja,
Kā āziši brēkādami. (Skrunda.)

Pēc brokastīm istabā notika vaiņaga d a n c i n ā š a -
n a. Vainagu noņēma tautieša māsa, kas bija vainaga vie-
tā ziedojusti cimdū pāri.

532. Nu es iešu apraudzīt
Vakarējo likumiņu:
Vakar liku vaiņadzīņu,
Šodien rodu cimdū pāri.

Pēc vaiņaga danča līgava atkal dalīja vaiņaga sieru
un līgavainis vaiņaga brandvīnu. Cits caur citu atkal

skanēja kāzinieku sauktie vārdi, kas tika vilkti, gan locīti.

533. Man ar, man ar
Vaiņaga brandvīnu (sieru)!
Es ar līdzēju
Brālīti šūpot.

Nobeidzot šo parašas daļu, kas sekoja vaiņaga dan-
cim, vīramāte veda vedeklu izrādīt mājas iedzīvi un li-
gava uz visiem mājas takiem meta pa ziedam.

Ar to kāzu otrās dienas rīta cēliens beidzās. Kad bi-
ja paturēta pusdienas maltīte, kur daži kāzuviesi bija at-
kal no dziedātājām apstrādāti, gatavojās uz dāvanu da-
līšanu. Klētī sakārtoja pūru, istabā novāca galdu, pār ku-
ru ligava klāja savu galdautu. Ja tautu meitas pūrs bija
liels, tad panāksnieces lepojās. Ar uzviju tās dziedāja:

534. Vāķ zem, māmiņa,
Sav' ziergu deķi, —
Nu klās māsiņa
Lin' paladziņu.

Pūra atnešana atkal radija jaunas gaviles. Sētā spē-
lēja muzikanti. Iesietas divi vai trīs palagos, pūra dāva-
nu mantas nesa ligavas brālis vai citi tuvinieki. Vakara
māsa nesa īpaši mazāku saini, kas bija dāvanas tautieša
tuviniekiem. Lielos saiņus, apnesot apkārt istabai, nolika
uz galda, bet vakara māsa savu paturēja rokās. Dziedā-
tāju meitas tomēr turpināja savu apdziedāšanu.

535. Es jau saku, es jau saku,
Suņu smaka istabe:
Ienesa tautmeitas
Pelēj'šu pūru.

Panāksnieces tūlīņ viņām atbildēja:

536. Es jau saku, es jau saku,
Rožu smarža istabe:
Ienesa mūsmāsas
Rožotu pūru.

No vakarmāšas rokām ņemdama, ligava iesāka apdāvināšanu, vispirms ligavainim pasniedzot izrakstītus krāsainus cimdus.

Vīratēvu, vīramāti nosēdināja istabas vidū uz krēsliem. Vīratēvam pasniedza kreklu, cimdus, zeķes; vīramātei plecos uzsedza villaini, pasniedza cimdu pāri, kreklu un zeķes, prievetus.

537. Zīdu vērpju, šķetināju,
Tad noaudu villainīti.
Ja būs laba vīramāte,
Segšu viņai villainīti;
Ja būs kāda sīva, dzedra,
Ne rādīt nerādīšu.

538. Es nopirku tautudēlu
Vilku pinku villainīti;
Piecus gadus ganos gāju,
Vilku pinkas lasīdama.

Tautieša māsām dāvināja pa villainei; brāļiem — kreklu un cimdus.

Dāvanu dališanas laikā gan panāksnieces, gan dziedātāju, vedēju meitas dziedāja te pūru celdamas, te peldamas.

539. Še būs pieci linu krekli,
Vai būs pieci bāleliņi?
Še būs piecas villainītes,
Vai būs piecas māsenītes?

540. — Māmiņ, tavu muļķumiņu
Uz vecām dienīņām:
Tu izdevi sav' dēliņu
Par pakulu villainīti.

Kad tuvinieku apdāvināšana beidzās, tūlīt notika dvieļu kāršana. No atraisītiem saiņiem ligava ņēma divus dvieļus. Ik dvieļa abi gali bija savērti kopā ar vienu izrakstītu cimdu pāri. Vispirms tika apkārts dižais

vedējs — krustim pāri par vienu un otru plecu. Nākošo apveltīja vakarbrāli un visus pārējos pieaugušos vīriešus, kā panāksniekus, tā vedējus.

Arī dvieļus karot, nerimās dziesmas:

541. Ko gaidat, lieki ļaudis,
No mūs māsas dāvanām?
Cik dieniņas mūs' māsiņa
Nesēdēja rakstīdama?
Dažu dienu nosēdēja
Mūs māsiņa raudādama.

542. Grib pūriņis purinams,
Ne tik lēti pielokams;
Grib pūriņis jautru miegu,
Grib gudrāju padomiņ'.

543. Pietrūka pūra,
Atlika tautas;
Atlika tautas
Pusotra simta.

544. Atlika pūra,
Pietrūka tautas;
Pietrūka tautas
Pusotra simta.

Beidzot ligava vēl apdāvināja panāksnieces, dodot cimdus, zeķes. Pūra atlikušo daļu nesa tautietis līdz ar ligavu atpakaļ uz klēti. Apdvieļotie puisi griezās dejā.

Jaunajam pārim atnākot atpakaļ no klēts, rokā bija divi tukši māla šķīvji. Vienu ieliktu otrā tos nolika uz galda, kur iepriekš atradās pūrs. Tūlīt dižais vedējs galdā lika brandvīnu un aicināja apdvieļotos sēdēt ap galdu. Kad visi bija nosēdušies, dižais vedējs raisīja savu maku: meta virsējā šķīvī naudu, kas parasti bija lielāks gabals. Mešanas norma par divi dvieļiem un 2 pāri cimdu bija divi dālderī, vai divi rubļi, bet kas lepojās, meta vairāk. Iemetis naudu, dižais vedējs to skaļi izskaitīja un palika apakšējā šķīvī. Tad ielēja sev šnabi un izdzēra. Tas bija

sākums. Mešana un līdz ar to iedzeršana gāja pēc kārtas, kam vien bija kārti dvieļi. Gadījās, ka daži meta ļoti bra-manīgi, ka pārplisa šķivis un dabūja apmainīt otru. Trauku saplēšanu skaitīja par labu zīmi.

Dziedātājas visu pavadīja savām dziesmām, gan no vienas, gan otras puses.

545. Vākatiesi, vākatiesi,
Mani mīli bāleliņi,
Vākatiesi, vākatiesi
Māsiņai naudu mest!
Kā jūs visi vākaties
Pie māsiņas dāvanām?

546. Vākatiesi, vākatiesi,
Cūku puīši, suņu puīši,
Vākatiesi, vākatiesi
Tautumeitai naudu mest!

547. Kas tie dvieļi, kas tie dvieļi?
Spaļi vien, spaļi vien.
Kas tā nauda, kas tā nauda?
Ledus vien, ledus vien.

548. Es gan redzēju,
Ko Jozis meta —
Uzmeta dālderī,
Caurums vide.

549. Met jele, Jānīti,
Vēl vienu māрку!
Vai tevi jods raus
Par vienu marku.

Mešanai beidzoties, tautietis ar līgavu aiznesa nau-du uz klēti. Pēc tam nāca dažādas sīkas mešanas: meta vierbiņus, gan pavāru naudu, kur meta varu.

550. Metat, metat,
Vierbiņu naudu,
Cik vierbu nezuda
Pūriņu lokot!

Pavāru naudu vāc pavārnīcā.

551. Metat mezdami
Pavāra naudu, —
Pavāra sievām
Trīs skādes notika:
Izlija zupa,
Nopluka nagi,
Sadega lūpiņas
Smeķējot.

Mešanām beidzoties bija ēdama maltīte. Še atkal aizsākās dziedātāju un panāksnieču apdziedāšanās, līdz panāksnieces ar visu neapmierinātas it kā pārgāja uz darbiem: apgāza solus, lauza vadžus un izsteidzās sētā, lai aizbēgtu.

Šo darbību panāksnieces izvadīja ar dziesmu:

552. Nekāpšu pret kalnu
Nevienu soli,
Nelūgšu svešļaudis
Nevienu vārdu.
553. Māte man pavēlēja
Šai zeme kaŗu celt,
Ēst un dzert, lielīties,
Sienas gāzt, vadžus lauzt.

(Gudenieki, Saka.)

Bēdzējām pakal sētā izsteidzās dziedātāju meitas. Viņas bija gatavas uz izlīgšanu.

554. Saderam, saderam,
Mēs ienaida neturam!
Jūs turat ienaidīgu,
Sav māsiņu pārdodami.
555. Nederēšu, nederēšu,
Jūs ienaidu uzcēluši,
Jūs ienaidu uzcēluši,
Jūs māsiņu paturēj'ši.

Par to dziedātāju meitas it kā saskaitās no jauna.

556. Nederēšu, nederēšu,
Jūs to dumpi uzcēlušas!
Jūs māsiņa vīru grib,
Tā to dumpi uzcēlusi.

Lai abas naida puses beidzot samierinātu, kāzu puisi, sadabūjuši skujas, apstāja meitas un dzina tās barā, līdz tās beidzot sāka saderēt, saskūpstīties un kopīgi dziedāt.

557. Paldies saku dieviņam,
Šī zemīte mieru der:
Krievi, leiši savas bruņas
Lemešos izkaluš.

558. Jūs labi ļautiņi,
Mēs arī labi,
Nu mēs mieru
Derēsim.

559. Ko, māsiņas, rāsimies,
Kādu zemi dalisim?
Viena maize mums ēdama,
Viens dzerams ūdentīš.

Kā vispārēji samierinātāji meitu savstarpējos skūpstos piedalījās arī puisi.

Atgriezušās istabā meitas padziedāja kopējas kāzās piederīgas dziesmas. Līgava kļuva vispārējā godā. Arī pie vakariņu galda vairs nenotika citu apdziedāšana.

560. Ziedēj ieva ar ābeli
Viene lazdu krūmiņe;
Es uzaugu ar tautieti
Viene kunga novade.

561. Žēl citām meitiņām,
Kad man daiļš arājiš;
Vai, meitiņas, es neļāvu,
Jums ar daiļi lūkoties.

562. Kas varēja priedi, egli
Ar ozolu šķeterēt;
Kas varēja man aizliegt
Patīkamu tēva dēlu.

563. Kādu vietu es gribēju,
Tāda vieta gadijās:
Visapkārt zaļa bierze,
Vide lauki, tīrumiņi.

Vecāki vīri, kas atsevišķām kāzu ceremonijām dzīvi nesevoja, savrup nodalījušies iedzēra, dziedāja, stāstīja piedzīvojumus; bēra galdā naudas zuti, kas glabājās apsiets ap vēderu, tādi parādīdami savu turību.

Kāzas parasti dzīvoja trīs dienas, bet nabadzīgākiem laudim pietika ar divām dienām. Kad kāpostu bļodas kūpēja uz galda, tad kāzinieki zināja, ka nu godības galā. Pie pēdējās maltītes kāds no dūšīgākiem kāziniekiem apstaigāja ēdējus ar tukšu pavārnīcu rokā un aicināja vēlreiz mest pavāra, resp. ēdienu vāritājām naudu.

Šo aicinājumu viņš izteica skaļā dziesmā:

564. Visu dienu dūmi kūp,
Pavariņa namiņe:
Pavaram, nabagam
Kabatiņa sadegus. (Durbe.)

565. Metat, metat
Pavara naudu,
Pavara sievām
Liela skāde notika:
Nopluka lūpas,
Sadega nagi.

Atvadoties vēl radus vadot dziedāja dažādas izvadu dziesmas.

566. Neiešu projām
Bez triju dienu,
Līdz māsa pierada
Pie jaunā vīra;
Gulēšu svainiņa
Otrā pusē.

III. Sēru godības.

A. Miršana.

Ka dzīvē mūžīgas pastāvības nav un viss ir padots nemitošai mainībai — iznīcībai un jaunradībai, — to, kā šķiet, ir sajēguši arī mūsu tālie senči. Mūžības priekšā viņu skats ir tīrs un drošs. Ar nesatricinamu mieru viņi skatas nākotnē. Nāve netiek domāta, ne izjusta kā at-rie-bī-ba, bet it kā pāreja citas — a i z s a u l e s dzīves ap-stākļos.

Tā arī senais kurss nāves nebijās, bet gan — cen-tās sevi izsargāt no n e l a i m e s. Kā visam citam dzīvē bija rasts savs sakars, tā arī nelaimei bija zinami vēst-ne-ši, kas darija iespēju vēl laikā pret to uzstāties. Šos vēstnešus tikai vajadzēja zināt un saprast, tad nelaime vēl bija novēršama. Dīkā stāvēšana taču nekā nevarēja līdzēt. Tā radās darbība ar dziļāku mistisku sakarību, kas ar laiku palika par parašu.

Ja veci ļaudis dzirdēja vistu dziedam kā gaili, tad tas bija nelaimes (miršanas) tuvības vēstījums. Bet lai to novērstu, tad noķēra vistu un meta pret durvīm; ja atsitās aste, tad nocirta asti, ja galva, tad galvu. Ar to šķita nelaيمي nomaītātu. (Visā Kursā.)

Šeit skaidri ir jaušams ticējums, ka līdzīga darbība spēj izsaukt līdzīgas sekas; ka zināma darbība nav velta, bet ir cēlonības un seku kopsakarība. Šī jēga arī attais-no seno ticējumu dažādo darbību.

Par nelaimes ziņnešiem bieži tika uzskatīti dažādi dzīvnieki. Ja mājas tuvumā dzenis kala krustu, tad mā-jās kāds drīz mirs. Tāpat miršanas zīme bija ja mājai pāri laidās krauklis, ja dzeguze nāk pie mājas kūkot, ja gaudo suns vai sienā tirkst vērpējs u. t. t.

Uz mūža beigām vecākie cilvēki jau laikus sev lika pagatavot zārku, ko sauca m ū ž a n a m u. To glabāja pa-

rasti bēniņos vai klētsaugšās. Arī miršanas drēbes bieži jau bija šūdinātas, ko dažreiz vēl ilgu gadu dabūja glabāt pa lādēm, gan skapjiem starp citām drēbēm. Tāpat paša tika izraudzīta un noteikta kapa vieta. Visa šī rīcība tomēr nenesa traģisku raksturu, bet gan bija pilna iekšēja, pašāvīga miera, ejot pretim mūžības nenovēršamai gaitai.

Bieži arī šā novada veciem ļaudīm piemita īpašība noteikt savu miršanas brīdi, uz kuru tad svinīgi sagatavojās: nomazgājās, apvilka tīru vēlu, pielūdza Dievu un tad mira. Pie gultas, īsu brīdi pirms nāves, mirējs vēl visu pārrunāja — izsacīja savu vēlēšanos, kādi radi un ciemiņi bedībās lūdzami, kas būtu pārtarņieks vai apstāvētājs, nosacīja par savas mantas dališanu dzimtsstarpā. Mirēja vēlēšanās tika turēta svēta, tāpēc arī to pēc labākā prāta izpildīja. Gan tāda tieša nāves paredzēšana visiem veciem cilvēkiem nepiemita, tomēr uz savu pēdējo stundu tie gatavojās jau labu laiku iepriekš.

Veci cilvēki arī savus noslēpumus agrāk neizpaua, kā tikai īsi pirms miršanas. Šie noslēpumi galvenokārt bija senas zintis, kur piederēja buramie, gan pūšamie vārdi. Agrāki tos neteica aiz iemesla, kā tad tie zaudētu savu piemītošo spēku. Ja neviens no pēcnācējiem negribēja pūšamos vārdus uzklausīties, tad mirējs visus vārdus uzrunāja uz gaļas gabala un deva sunim apēst. Bet bieži gadījās, ka mirstot tos vairs nepaguva izstāstīt, un tā, līdz ar nelaiķi, tie aizgāja aizsaulē.

Kad mirējam mirstot bija jāmokas, tad, lai tas drīzāki nomirtu, kāds no tuviniekiem gāja uz riju, kur aizcirta un lauza ārdus, kas bija īpašas paresnas kārtis iekšrijā, uz kurām lika labību žāvēt. Tuvinieki, kas atradās pie mirēja gultas, pa brižam uzklausījās, vai netiek piebungāts pie durvīm vai loga. Tā tad bija zīme, ka senču gari atnākuši mirējam pakāļ. Bieži arī pats mirējs redzēja, ka sētā, gan istabā ir sanākuši nelaiķu radi un tuvi draugi, lai to piepulcinātu sevīm.

Kad mirējs nomira, tad to sauca par nelaiķi; bet

viņa tuvinieki skaitījās pakalpalicēji. Nomirējam tūlīt aizspieda acis, lai tas nevarētu vairs skatīties uz pakalpalicējiem un kādu no tiem aizaicināt sev līdzi. Vēl mirstot mironim salika rokas uz krūtīm un ielika paturēt degošu sveci, gan arī katoļiem rožu kroni. Uguns bija domāts, lai aizejot aizsaulē nebūtu jāmaldas pa tumsu.

Līdz ko mirējs bija nomiris, valdija pārlicība, ka no tā iziet viņa dubultnieks — velis, dvēsele. Tāpēc klātesošie tūlīt atdaria durvis vai logu, kur astralai būtei aiziet. Ja miršana notika guļamā laikā, tad visus mājas ļaudis, arī bērnus, piecēla. Tas tika darīts ar ziņu, lai mirējs tos neapmirtu. Apmirts cilvēks bija miegains. (Alsunga.) Bija paraša tāpēc piecelt arī lopus. Krēslā, kur nelaiķis allaž sēdēja, iedzina naglu, kā zīmi, ka tas tur vairs nesēdēs, kā arī lai pienaglotu nāvi, lai tā tik drīzi nevarētu uzkrīst citam. Naglas iedzišana tika arī skaitīta kā slimībai — nāvei mests zieds. (Raņķi.)

Lai mirušais aizsaulē neaizietu netīrs, tūlīt pēc miršanas tam rikoja mazgāšanu. Vispirms uzsildīja ūdeni. Parastā mazgāšana bija baļļā, kur ielika krāgi, uz kura uzsēdināja nomirušo, pēc kam ar ziepēm nomazgāja. Ja mājas ļaudis šo darbu labprāt nedarija, tad aizvien tuvumā bija rodama vecāka sieva, kas to pret atalgojumu labprāt darija. Šādu darbu izpildītāju sauca par miroņu mazgātāju.

Ūdeni pēc miroņa nomazgāšanas nedrīkstēja izliet atklātā vietā. Bija ticējums, ka tas spēj nest dažādas nelaimes; tur bija nomazgāti mirēja nāvēssviedri. Ja kāds uzlaida pelci, kur bija izliets miroņa ūdens, tad ticēja, ka no tam rodas ciskās un elkoņu galos vātis. Ja tāda vaina bija iegūta, tad no tās glābās Lielās piektdienas rītā, saulei lecot mazgājoties strautā, kas tek pret sauli. Bija arī ticējums, ka miroņu ūdens lejams uz nozāgēta — nocirsta, veca koka celma. Bet vairāk šāds ūdens tika izliets paklētīs, kur ne cilvēkam, ne lopam vieta nebija pieejama. Izlejot še ūdeni, bija jānomet arī zieds — kāds prievets vai nauda.

Mirušā gultas cīsis, gan mirstamo kreklu iznesa uz lauka, kur sadedzināja, lai nevienam tas nevarētu nest nekādu ļaunumu. Ja kādu mocīja bailes, tad vajadzēja noskūpstīt mironim kājas papēdi, un tad bailes bija kā ar roku atņemtās.

Pašu nelaiķi iegērbta tīrā linu kreklā un jaunās vilnas drēbēs. Drēbes iepriekš tika apkvēpinātas ar svētītām zālēm: dillēm, mētrām, pilādžiem.

Kad mironis bija iegērbts, notika iezārkošana. Zārkā parasti lika ēveļu skaidas, ko pārklāja ar lina palagu. Pagalvī lika skaidām piebāztu spilvenu. Tad nelaiķi ieguldīja zārkā, neko tam pāri neklājot, it kā tas būtu tikai atpūtā atlaidies. Tomēr zārkā līdzī tika dotas dažādas lietas — šķiltavas, pīpe, tabaka, kas bija pīpmaņi, maize, nauda, gan arī darba rīki un brandvīna pudele, kas bija dzērājs. Sieviete tika dotas rotas lietas. Tas viss bija domāts, lai aizejot aizsaules dzīvē, būtu viss vajadzīgais. (Raņķi, Rudbārži.)

Klēts, vai arī dažreiz rija, bija vietas, kur nolika mirušo līdz apbedību dienai. Aiznešanu no istabas izdarija no rīta agri, pirms nebija lēkusi saule. Saulei noejot, zārka priekšā dedzināja sveces, vai senāk arī lākturī skalus. Sēdēja arī klāt vecāki cilvēki, kas skaitīja pātarus — aizlūdz par nomirušo Dievu. Tāda rīcība tika saukta par miroņa vāķēšanu. Bieži vien šo darbu veica nabagi, kas senāk pa laikam mīta novada mājās. Vāķētāju pienākums bija uzmanīt uguni, gan aizlūgt nelaiķa dvēseli. Pie zārka viņi klusām dziedāja arī bērnu dziesmas.

567. Kalēji, kalēji,

Grietiņas brāļi,

Nokaļat Grietei

Tērauda krustu;

Tērauda krustu,

Dzintera zārku.

568. Pūt, eņģeli, vara taures,
Lai skan visa pasaulīt,
Lai dzierd mani mīļi radi,
Lai nāk mani pavadīt.

569. Tu, Krišiti, ormanīti,
Vijies daiļu pātdziņu:
Grib māsiņa daiļi braukt
Balte smilkšu kalniņe.

570. Mazs, mazs zemes gabališs
Ar manim ienaide:
Solu naudu, to negrib,
Viš grib manu augumiņ.

B. Bedības.

Ja nomirējam bija liela radu ģints, tad bedību goda sarīkošana prasīja lielas pūles, jo apbedīšanas laiks bija īss, sevišķi vasarā, karstā laikā. Bieži tad mironi ar visu zārku novietoja uz baļļām, kurās ielēja vēsu akas ūdeni. Īsākais apbedīšanas laiks parasti bij trešā diena. Bet arī pirms tam tika jau rūpēts. Nelaiķim vēl atrodoties miršanas gultā, bij pagatavots iesals, kā tūlīt varēja darīt alu. Tāpat radiem bij ziņots gatavoties uz bērēm.

Allaž bēres, kā bedības arī sauca, tika skaitītas starp lieliem godiem, — tās dzēra divas dienas, kā to sacīja. Uz šo godu daudz tika gatavots: kauti lopi, cepta baltmaize, darīts alus, pirkti brandvīns; kā arī pušķotas telpas un kapsētā izrakts kaps. Ziemā vai vasarā telpas bedībās pušķoja ar mētrām un egļu skujām. Visās telpās liegi smaržoja plānā izkaisītas sakapātas skujas, vai arī veselas — aizbāztas aiz griestu dziedriem.

Bedībnieki sabrauca bedību priekšvakarā. Viņi veda līdzī arī savu kukuli: gaļu, maizi, degvīnu. Šajā vakarā sākās bedību godības. Iezārkoto nelaiķi vēl pirms saules pakāpēm pārnesa istabā vai priekšnamā, gan klētī, kur to novietoja pie sienas uz kāda zemāka galda.

Ap zārku pierikojā četrus balstus, virs kuriem uzklāja palagu; tāpat palagus noklāja gar abiem galiem, tā ap zārku tika izveidota maza telpa, ko sauca par mironoņu namu. Ja nelaiķe bij sieviete, tad bieži šī nama iekšpuse un arī sienu izsprauda ar zīda puķotiem lakatiem — mīrenēm gan dībitenēm. Zārka vāku nocēla un priekšā lukturos aizdedza sveces.

Šajā naktī, ko sauca par vāķēšanas nakti, bērnieki negulēja, bet dziedāja aizgājējam bērū dziesmas.

571. Kam, brālīti, tu pameti
Savus bērū kumeliņus?
— Māsiņāme, māsiņāme,
Lai piemine dzīvojot.

572. Kam, māsiņa, tu pameti
Savu lopu laidariņu?
— Māmiņai, māmiņai,
Lai tā žēli neraudāja.

573. Kam, māsiņa, tu atstāji
Savas baltas ajutiņas?
— Jaunājai māsiņai,
Lai piemine ziņģējot.

574. Kam, Pēteri, tu pameti
Savus bērū kumeliņus?
Pametišu brālīšam,
Lai piemine dzīvodams.

575. Manis dēļ vērsi kava,
Brūvē saldu alutiņu:
Paši ēda, paši dzēra, —
Mani veda kalniņe.

576. Lūgšus lūdzu kalējam:
Kal trīs āķu pakaviņu!
Lai varēju viegli braukt
Balte smilkšu kalniņe.

Nokaisat man celiņu
Smalkājām skujiņām,
Lai to manu augumiņu
Viegli, viegli vizināja.

577. Kūko, kūko, dzeguzīt,
Tu kūkoji, es raudāju:
Tev nocierta bērzu bierzi,
Man nomira māmuliņ'.

578. Putniņš rauda savu bērnu,
Es raud' savu māmuliņ':
Tev, putniņ, daudzi bērni,
Man tik viena māmuliņ'.

579. Žēli raud tie bērniņi,
Kam nomira tēvs, māmiņa;
Žēli raud tie kociņi,
Kas aug aparmaliņe.

580. Jem, dieviņ, ko jemdams,
Nejem manu mūža draugu:
Tukša mana vietas mala,
Aukstas manas villainītes.

581. Pie brāļiem sērste gāju,
Kamēr dzīva māmuliņ':
Kad nomira māmuliņ',
Āz vārtiem egle auga.

582. Žēlumā es nevaru
Uz zemīti raudzīties:
Kam zemīte man atjēma
Atslēdziņu glabātāju.

Zārka priekšā novietoja krāgi-solu vai mazu galdiņu,
pārklātu ar baltu autu. Uz tā uzlika sveces. Sveces lika
ik pa desmit nodzīvotiem gadiem vienu, piem. 60 gadu
— 6 sveces. Dažā vietā sveces nelika uz sola, bet gan ie-
sprauda īpatņos trīskāju lielos lukturos un novietoja gar
zārka malām (Lēnās). Starp svecēm lika arī mironim

bēru maltīti: divi kukulišus baltmaizes, bundulā sviestu, skutulī medu. Bez tam lika arī vārītu ēdienu un alu. Kad mironi aizveda uz kapiem, tad ēdienu, kā atvadām, deva apēst lopiem, suņiem. Tas darija veselīgus lopus. No svecēm izsargājās uguni ņemt. (Alsungā.)

Gala kambarī vai dižā istabā bij klāts galds, kur bēru dalībnieki — pa laikam ēda un dzēra. Bez tam vēl naktī vārija naktslaunagu — ķilķēnu, vēlāk nūdeļu zupu. Pirms braukšanas uz kapiem vārija miežu putraimu biežputru, ar sviesta piedevu. To ēda ne ar karotēm, bet koka izdrāztām lāpstīnām. (Alsunga). Uz galda bļodās stāvēja vārīti zirņi.

Bija paraša, ka bēru godībām nekāva cūkas, bet gan aitas vai bullēnus. Tas bij pamatots ar ticējumu, ka nelaiķa velis uz kapsētu jāļ ar nokautā lopa veli. Visi māju lopi ejot pa vārtiem, izņemot cūku, kas spraužoties caur žogu, kādēļ nostumj veli, to atstājot ārpus kapiem. (Raņķi.)

Pēc paturētām brokastīm gatavojās braucienam uz kapsētu. Pēc saules noiešanas nebrauca, jo ticēja, ka tad Velumāte noslēgusi vārtus, un mirušais — velis vairs netiek uz kapiem, bet tam jāstāv ārpusē pie kapu vārtiem līdz nākošai dienai.

583. Rokat mani priekš pusdienas,

Pēc pusdienas nerokat:

Pēcpusdienas velubērni

Kapu vārtus aizlaiduši (aiztaisījuši).

Kad bija nomirusi jaunava, tad bērniekiem pa daļai dalīja meitas pūru — deva veltes. (Embūte.)

Krusta nesējam kāra divieli, uz krusta prievetu un cimdu pāri; prievets palika pārkrustus apņemts ap krustu, bet cimdus pēc apglabāšanas krusta nesējs paņēma sev. Arī zārka nesējiem dažreiz kāra divieļus, kam bij iešūtas melnas bārkstis (Virga). Šis prievetu un cimdu veltes dažās vietās uzglabājušās līdz mūsu dienām. Skrudas apkārtņē vairākas vecas saimnieces glabā ve-

selu saini (buntu) cimdu, miršanas gadījumā izdalamus gan nesējiem, gan aplasītājam.

Aizgājēju izsargāja no satricinājumiem. To ņēma, nesa lēni, svinīgi. Uz kapiem veda ar ragavām, vasarā neapkaltām sliecēm. Bedību zirgi bij allaž tumšā krāsā; tos aizjūdza vienu aiz otra galā. Zirkus aplāja ar baltiem palagiem un dažkārt vēl pārklāja ar izrakstītu segu. Iemauktos iesēja krāsainus prievetus, cimdus. Ragavās krustus ielika divus cisumaisus, virs kuriem lika zārku. Īsi pirms vešanas istabā pie nelaiķa nāca atvadīties mā-jenieki, ciemiņi, kas nebrauca līdz uz kapiem. Atvadoties tie vaļējā zārka priekšā atstāja ziedu — cimdus, prievetus, naudu.

Zārka nesēji parasti bija seši vīri. Tiem izdalīja pa cimdu pārim. Vēl cimdu pāri sajēma krusta nesēji, kas allaž bija krustdēls un pāternieks, ko dažkārt sauca — a p s t ā v ē t ā j u. Zārkam rokturu nebija, nešanai jēma garus, baltus linu dvieļus. Jaunu meitu nesēji bija allaž puīši, kas dažreiz — godam, bij arī četri pāri. Nesot dvieļa galus jēma pāri pleciem.

Kad tuvinieki no nelaiķa bija atvadījušies, nesēji zārku aiztaisīja ciet un iznesa ragavās. Tūlīt arī vietu, kur atradās zārks — izjauca, lai vieta neprasītu sev jaunu vāķējamo. Pārējās sveces izdzēsa, bet vienu atstāja degot un to nodzēsa tikai pēc pārbraukšanas no kapsētas. Vīru, kas veda zārku, sauca par o r m a n i. Arī viņam tika dots rakstīts cimdu pāris, kas allaž tika siets pie cepures. Priekšējos ratos brauca krusta vedējs ar pāternieku, tad ragavas ar zārku, pēc kam ratos brauca citi pavadītāji. Krusts bija apsīti ar dvielī un cimdu pāri; dvielis bija dodams kapu racējam, bet cimdi palika krusta nesējam. (Raņķi, Skrunda.) Mājās vēl lukturī iededzināja sveci un jēma ceļā līdz uz kapiem. Kroņus senāk nepazīna, bet līdz veda izpušķotas eglītes ar papīra vai krāsotu skaidu ziediem. (Kazdanga, Saka.)

Uz kapiem ejot visi apvilka jaunas drēbes, apavus. Sievietes apsēja jaunus lakatus. Pastāvēja ticējums, ka tad vasarā tos neēda kodes un ka tie vispār labi valkā-

jās. Kādos ratos veda vērpeli alus, kurvi ar sagrieztu baltmaizi un vāritus zirņus, ko bēriniem dalija pa riekšavām, kam bij nozīmēt asaras. Parasti no raudāšanas atturējās. Ja kapi bija tuvu, tad pavadītāji gāja kājām. Ceļā dziedāja bedības dziesmas.

584. Māte, mana mīla māte,
Ne tā mana mūža māte:
Tā saulīte, tā zemīte
Tā bij mana mūža māte.

585. Visi sētas posmi raud
Pēc to jaunu cilvēciņ';
Neraudat, sētas posmi, —
Dzīvos tēvs, māmuļiņa.

586. Visi sētas posmi raud
Pēc tā veca cilvēciņa;
Neraudat, sētas posmi,
Dzīvos dēli, jauņuvītes,

587. Vedat mani dziedādami,
Nevedat raudādami, —
Gŗūt manai dvēselei
Liel' asaru pelci brist.

588. Vedat mani kalniņe
Ar bērīņu kumeliņu;
Bēri zirgi pārtecēs,
Es mūžam nepāriešu.

589. No dieviņa izlūdzos
Sav' zemītes gabaliņ':
Asi vien garume,
Olektiņu platumiņ'.

590. Ko tie mani brāļi dara
Visu dienu kalniņe?
Baltu smilkšu namu taisa,
Zaļu maura jumtu juma.

Bēru procesijai tuvojoties kapsētai, ļaudis ticēja, ka mironim pretim steidzas senču veļi, kas sametas uz zārka, ka zirgi tikko spēj ragavas pavilkt. Sagaidot jauno iemītnieku, zvanija arī kapsētas pulkstenis. Pretim no kapsētas skanēja vēl dziesma, ko dziedāja ļaudis, kas nebija lūgti bedību godībās, bet bij atnākuši uz kapiem, lai atvadītos no aizgājēja.

Ticēja, it kā bedību norisē kapos piedalas visi tie veļi, kas kapos apglabāti, jau kapu tuvumā nākdami pretim atvestajam mironim.

591. Veļu putni satupuši
Mane kapa maliņe:
Tie nebija veļu putni,
Tie bij dievu eņģeļi.

(Alsunga.)

592. Melni kraukļi satupuši
Trīnes kapa maliņe:
Tie nebija melli kraukļi,
Tie bij dieva eņģeļi.

593. Ko jūs nākat neraženi
Raženo pulciņe?
Jums kauliņi nestaipīti,
Jums actiņas negrozītas.

594. Kapu māte, kapu māte,
Iedod kapa atslēdziņu:
Lai iведу sav' māmiņu
Raženo pulciņe.

Vārtu priekšā ragavas ar zārku piestāja. Nesēji jēma zārku dvieļos un nesa pa lielajiem vārtiem kapsētā. Ejot pa vārtiem meta uz tiem prievetu. Zārku nolika pie vaļējas bedres, ko sauca arī par do bi. Tad zārku attaisīja vaļā. Kāds vēl no tuviniekiem sakārtoja aizgājēju. No krūtīm noņēma dvēseļu krustiņu, kas tur bija uzlikts brīdī, līdz ko nelaiķis mira. Dvēseļu krustiņš bija taisīts no diviem skalgaliem, vienu izdurot caur otru. To

iemeta kapā. (Valtaiķi, Raņķi.) Atvadišanās runu teica pārnīeks, raksturodams nelaika dzīvi, pieminēdams allaž labu. Pēc tam aiztaisija zārka vāku un nesēji ar dvieļiem to laida bedrē. Dziedot dziesmu aizbēra kapu. Kapa kājgalī ieraka krustu, kur pārkrustus iesēja prievetu. Uz kapa uzsprauda līdzatvestās, izpušķotās eglītes. Beigās uz kapa bedībnieki meta naudu, ko vēlāk pārnīeks izdaliņa nabagiem, lai tie vēl par aizgājēju aizlūgtu Dievu.

Pēc tam vēl dziedāja bedību dziesmas, arī apmeklēja citu aizgājušo tuvinieku kapus.

595. Aili, manu mūža namu,
Ne tam dores, ne tam logu;
Ne tam dores atveramas,
Ne lodziņi raudzities.

(Jūrkalne.)

596. Te guļ mana māmuliņa
Cietu miegu aizmigusi,
Nedzierdēja vēju pūšam,
Ne bērniņu gaudojam.

597. Kam tū lūzi, ozoliņi,
Vai nav koku lūzējiņu;
Kam tu miri, bāleliņi (mūs māsīņ),
Vai nav ļaužu mirējiņu.

598. Gulēt man, kur gulēt,
Visi kalni nogulēti;
Gulēt man šonaksniņ,
Kapsētītes maliņe.

599. Šai zeme gulēdams
Ik vakarus vietu taisa;
Tai viņe zemīte
Guļ ar vienu taisījumu.

600. Es zināju to kalniņu,
Kur guļ manis tē's, māmīņ', —
Es apsistu to kalniņu
Ar ozola dēlitēm.

601. Kaut zinātu to kalniņu,
Kur guļ mana māmuliņ', —
Es apsegtu to kalniņu
Ar baltām villainēm.
602. Trīs reiziņas aptecēju
Tēva kapu raudādama:
Te guļ mani mīļi vārdi,
Padomiņa devējiš.
603. Trīs reiziņas aptecēju
Mātes kapu raudādama:
Te guļ mani mīļi vārdi,
Villainītes audējiņa.
604. Māmiņ' sūta meitiņei
Dižus labus vakariņus.
— Paldies, mīļā māmuliņa,
Man gan laba gulēšana!
605. Kumeliš nozviedzās
Kapu kalna maliņē:
Te guļ mans baņotājs,
Te auziņu devējiš.

Pamazām atstājot kapsētu, ļaudis ārpusē pulcējās ap ratiem, kur daliņa līdzatvesto alu un baltmaizi. Šis mīlasts tika dots ļaudīm, kas uz kapiem bija atnākuši no apkārtējām mājām. Tāpat arī nabagi tika cienāti.

Bija veci ļaudis, kas ievēroja arī to, kas pēdējais atstās kapsētu; ja kapsētu kā pēdējais atstāja vīrietis, tad arī nākošais kapsētā tiks guldīts vīrietis, vai arī otrādi.

Braucot, ejot uz mājām bēriniēki pa ceļam salauza egļu zarus, ar ko mājeniekus, sevišķi jaunos, izpēra, — sakot: „Nemirstat, nemirstat, — kapos nav vietas!”

Mājās sacīja ar sveicienu, kas it kā sūtīts no aizgājēja, esot laba gulēšana. Sētā dziedāja dziesmas.

606. Nemirstiet citi radi,
Nav vairs rūmes kalniņe:
Nu apraka mūs brālīti,
Paše kalna maliņe.

607. Ko mēs labu pārnesam
No kapiem pārnākdami:
Pillas korpes baltu smilkšu,
Pillas sauļas asariņu.

608. Māmiņ' sūta meitiņai
Dižus labus vakariņus.
— Paldies, mīļa māmuļiņa,
Man ir laba dzīvošana.

Nesamos dvieļus novietoja klētī, tie bija gari un saucās miroņu dvieļi. Tos glabāja no gadījuma uz gadījumu. No kapiem pārnesto, lukturi ar aizdegtu sveci ienesa istabā un izpūta.

Kad bēriniēki bij atgriezušies no kapsētas, tad vēl pirms tie sēdās pie mielasta galda, notika mirušā nelaiķa pēdu mīšana un mājinieku izpēršana ar egļu zariem. Tā bij it kā dziesmas takti izvesta deja. Šis dejas gājiens sākās no namduru priekšas un izvirzījās pa visiem mājas takiem: uz pirti, aku, klētī, kūti, riju un tīrumiem. (Saka, Kazdanga, Medze.)

Taku minējas pa lielākai daļai bij sievietes. Ejot viņu garie lindraki skāra zemi. Vecās sieviņas vēl takas bungāja ar saviem spieķiem. Dziedājamo dziesmu meldijas skanēja sēri.

609. Miname, miname
Māmiņas pēdas,
Lai neraud bērniņi
Staigājote.

Šajā dziesmas panta formā pēc vajadzības minēja — tētiņa, bāliņa, māsiņas vai meitiņas un dēliņa vārdus. Tāpat arī citās pēdu mīšanas dziesmās.

610. Minate, slēpjate
Tēvina pēdas,
Lai neiet bērniņi
Raudādami.

(Medze.)

611. Minami, slēpjami
Māsiņas takus:
Te viņa staigāj'se,
Te tekalāj'se.

612. Apdeju, aplecu
Brāliša pēdas,
Lai neraud māmiņa
Staigādama.

613. Minami, slēpjami
Māsiņas pēdas:
Te viņa staigāj'se,
Te tekājuse;
Te viņa brālim (ganam)
Launagu nesa.

Tā arī īpašās dziesmās katrs taks tika pieminēts ar nelaiķa zinamu darbību, cenšoties izstaigāt viņa sētas gaitas.

614. Skani, skani, zelta kokle,
Vēl skaļāki stebulīte;
Apraudāju savtētiņu,
Vēl žēlāk māmuliņ'.

615. Visi žoga posmi raud
Pēc tās vecas saiminieces:
Dieviņ zini, kāda būs
Tā jaunā saiminiece.

Kad visi taki bija izstaigāti un dziesmas pienācīgi izdziedātas, bērni viesi sēdās pie galda. Tika ēsts, dzerts, kur savstarpējās runās cildinādami pieminēja aizgājēju. Visvairāk tāpēc, ka domāja, ka paša aizgājēja velis arī

atrodas viesu starpā. Tāds bija ticējums, ka dažās vietās uz mielasta galda nolika atsevišķus traukus ar ēdienu un dzērienu arī netaiņā velim: bija pārlicība, ka tas vēl pirmo nakti pēc apbedīšanas nāk atpakaļ uz mājām, kur piedalas savās apbedībās. Ja nomirējs ticis pelts, tad gadījies, ka tā velis par neapmierinātības zīmi piesitis pie loga rūts. (Embūte, Saka, Pieviķi.)

Pēc vakariņām vēl dziedāja bedības dziesmas; to pa lielākai daļai darija sievas, bet vīri klausījās.

616. Tec, pelīte, caur zemīti,
Meklē manu mūža namu;
Atrod manu mūža namu, —
Paliec pati vietīte.
(Alsunga.)

617. Tec, pelīte, caur zemīti,
Meklē manu mūža namu:
Ja rūšēja, ja pelēja,
Paliec pate vietīte.
— Nerūšēja, nepelēja,
Šķindēt šķind staigājot.
(Skrunda.)

618. Es ievēlu bērza kluci
Save kapa vietīte:
Lai trūdēja bērza klucis,
Nekā manis augumīš.

619. Ai, zemīte, trūdaliņ,
Tu trūden dažu labu;
Tu trūden kokiem saknes,
Dažu mātes lolojumu.

Bēru dzīras vispāri nebija pārāk bēdīgas. Jaunu meitu un puišu bedībās pat dejoja, jo tās skaitījās arī viņu vedības. Bēres bij bēdīgas tikai tādos gadījumos, ja bija notikusi kāda traģiska nelaime, kas nesa vispārēju apbēdināšanu.

620. Lustīgam man dzīvot,
Ne ilgām mans mūžiņis:
Tik ilgām mans mūžiņis,
Kā vasaras launadzīš.

621. Vedat mani kalniņē,
Bet gan žēli neraudat:
Lai nav slapji paladziņi,
Lai ir viegla gulēšana.

Bedībās gāja arī rotaļās, minēja miklas, gan dziedāja garākas dziesmas.

622. Es raudāju, es tecēju,
Man pazuda māmuliņ';
Raudādama, tecēdama
Ietecēju niedrāje.
Tur atradu niedrāje
Trīs sudraba avotiņš:
Viene dzēra raibas goves,
Otre bēri kumeliņ';
Tai trešāje avote
Trīs laimiņas mazgājās.
Divas saka, kur tu teci,
Trešā klāte aicināj'.
Es saulītei pavaicāju,
Kur ir mana māmuliņa?
Meitiņ, tava māmuliņa
Guļ zem zaļas velēniņas —
Saules meitas aploke.
Es saulītei pavaicāju,
Ko dar mana māmuliņ'?
Zelta slotu ceļu slauka,
Gaida tevi sērst ejot.

(Rudbārži.)

Bedību godības parasti vilkās divas dienas. Otrā dienā dalija nelaika mantu, kā tas pēc sava prāta to bija vēlējies. Mājās braucot bedībniekiem vēl kukuļam deva līdz maizi un nereti arī gaļu. Sēru dalībnieki kapsētā (pie

kapa iespraustām eglītēm) nolauztos zariņus aizveda līdz uz mājām un izpēra mājiniekus, sacīdami: „Nemirstiet, nemirstiet, kalniņā nav rūmes!“ (Sieksāte.)

623. Ne tukše āzgājam,
Ne tukše atnācam:
Sav māmiņu āzvedam,
Egļu zaru atvedam.

C. Veļu gods.

Rudens vēlajās dienās, laikā starp Miķeļiem un Mārtiņiem, bija veļu laiks, ko sauca arī gariņu laiku. Šajā laika starpā, kādā sestdienā ļaudis turēja par svētu pienākumu rīkot savas dzimts aizsaulē aizgājušiem veļiem godības. Uz šīm godībām pienācīgi gatavojās visa māja. Kauts tika kāds lops, darīts alus, cepta baltmaize. Uzkopa arī telpas, noslaucīja sētu, izkurināja pirti, uzsildīja ūdeni, nolika peramas slotas.

Visu šo darbu veica, kamēr vēl nebija metusies krēsla — nogājusi saule, jo vispār pēc saules netika strādāts. Kamēr saimniece pagatavoja vakariņas, kas allaž šajā maltītē bija putrainu biezputra ar gaļu, — mājas ļaudis saģērbās svētdienas drēbēs.

Kad viss bija sarīkots, maltīti pirmkārt cēla veļiem priekšā. Saimnieks ar saimnieci, pajēmuši ēdienus, tūlīt vis negāja uz pirti, kur mielasts bija domāts, bet gāja apkārt reizas trīs ap māju, lai tie veļi, kas piemistu mājā, zinātu, ka viņiem tiek gatavots gods.

Pirti ēdienu nolika uz agrāk ienesta neliela galda. Tad saimnieks iededzināja sveci vai iesprauda lākturī garu aizdedzinātu skalu. Tad lūdza veļus pie galda, izsakot pārliecību, ka tie nesmādēs sarīkoto godu. Pirti vēl ķipjos ielēja ūdeni, uzmeta garu un atstāja šo telpu pašu veļu ziņā.

Kamēr veļiem bija mielasta laiks, mājas ļaudis atturējās no jebkādas ēšanas un arī smēķēšanas, bet svinīgi klusot nodevās pārdomām.

Kad bija aiztecējis laiks, kurā veļi varēja būt paēduši, saimnieks gāja uz pirti savākt ēdiena traukus. Vispirms tika aplūkots, vai veļi ir ko baudījuši, vai ir pērušies. Ja matija, ka veļi priekšā celto nav smādējuši, tad tas nozīmēja, ka tie ir labvēlīgi un no veļu puses nekāda nelaime nav gaidama.

Vēl saimnieks uzrunāja veļus, tiem piekodinādams rūpēties par visu labu, lai atkal tos citu gadu varētu krietni pagodāt. Pēc tam uzaicināja veļus atstāt pirti, ar pirts slotu pavējojot visos kaktos.

Kādai saimniecei reiz nomirusi meita. Lai meitu atkal dabūtu redzēt, saimniece gariņu laikā rīkojusi saviem radu veļiem labu mielastu, visus uzaicinādama. Ticis darīts alus, cepti plāceņi, vārīta biezputra. Dvēseļu-veļu dienas vakarā istabas gala kambarī veļiem noklāts mielasta galds.

Naktī saimniece paskatījusies kambarī un līdz ar citiem veļiem redzējusi arī savu meitu pie galda sēdot — ēdot un dzerot. Saimniece nodomājusi nu paturēt meitu pie sevis pavisam. Pa pusvērtām durvīm viņa sacijusi:

„Ēdat, radiņi; dzerat, radiņi, — bet projām iedami neņemat manu meitiņu līdzī!“

No rīta, kad saimniece atkal paskatījusies kambarī, tā redzējusi, ka viņas meita kā mironis sastingusi sēd pie galda. Nu saimniece bijusi vēl lielākās bēdās. Kā viņa, tā pārējie mājas ļaudis baidījušies kambarī ieiet.

Pie galda meita nosēdējusi visu gadu, līdz nākošajā gariņu laikā saimniece atkal rīkojusi gariņu godu. Veļiem atkal dzirojot pie galda saimniece pavērusi durvis un lūgusi:

„Ēdat, gariņi, dzerat, gariņi, — bet manu meitiņu neņem līdzī!“

No rīta, kad saimniece pavērusies kambarī, tā savu meitu tur vairs neredzējusi. (Alsungā.)

Kad kādu brīdi rijā vai pirtī gariņi bija mielojušies, traukus līdz ar ēdieniem nesa atpakaļ uz istabu, kur tos cēla uz saimes galda. Mājas ļaudis paši nu mīlojās visu nakti. Saimnieks ar saimniecei priecājās, ja veļi bij kādu

tiesu no ēdiena noēduši, jo tas nesa svētību dzīvajiem viņu ikdienas gaitās. Par šo veļu ēšanu tautā iet neskaitamas teikas un nostāsti.

Mielodamies pieminēja savus aizgājušos senčus, pār-runāja viņu dzīvi un darbus. Tika arī dziedāts, minētas mīklas un diēts.

624. Māmiņ' man piesacija
Šonakt miegu negulēt,
Lika ēst, lika dzert,
Lika sevi pieminēt.

625. Veraties, veļu vārti,
Līdz pašam galiņam:
Nu nāk mana māmuļiņa,
Mani balti bāleliņi.

626. Lietiņš lija, meži raud,
Veļu māte kāzas dzēra;
Veļu bērni dancodami
Savas korpes noplēsuši.

627. Gana laba viņa saule,
Nemīlīga dzīvošana:
Nedziedāja sīki putni,
Nekūkoja dzeguzīte.

Mīklas minot visi nosēdās mierā un mīklas teica pa kārtai: Atmini manu mīklu — balta gosniņa, sarkana mugura, viens pats rags, skan kā traks (baznīca);

Mūža mājai — pusmūža vāks (upei ledus);

Liela, diža istaba pumpurainiem griestiem (zvaigžņotas debesis);

Ko visa pasaule dara uz reizi (noveco);

Ne cepams, ne vārams, ne uz pannas liekams, ne ar nazi griežams, — bet ēdams (mātes krūts);

Maza, maza mājiņa, iekšā pieci melli vīri (ābols);

Vācēmē zirgu jūdza, šai zemē loku redz (varavīksne);

Sengadus biju gatava, nupat es tik uztaisīta; par dienu maz ko bēdāju, pa nakti esmu derīga (gulta);

Mells kā vells, kraucena kaklu, reiz pa nedēļu laktā
lec (mācītājs);

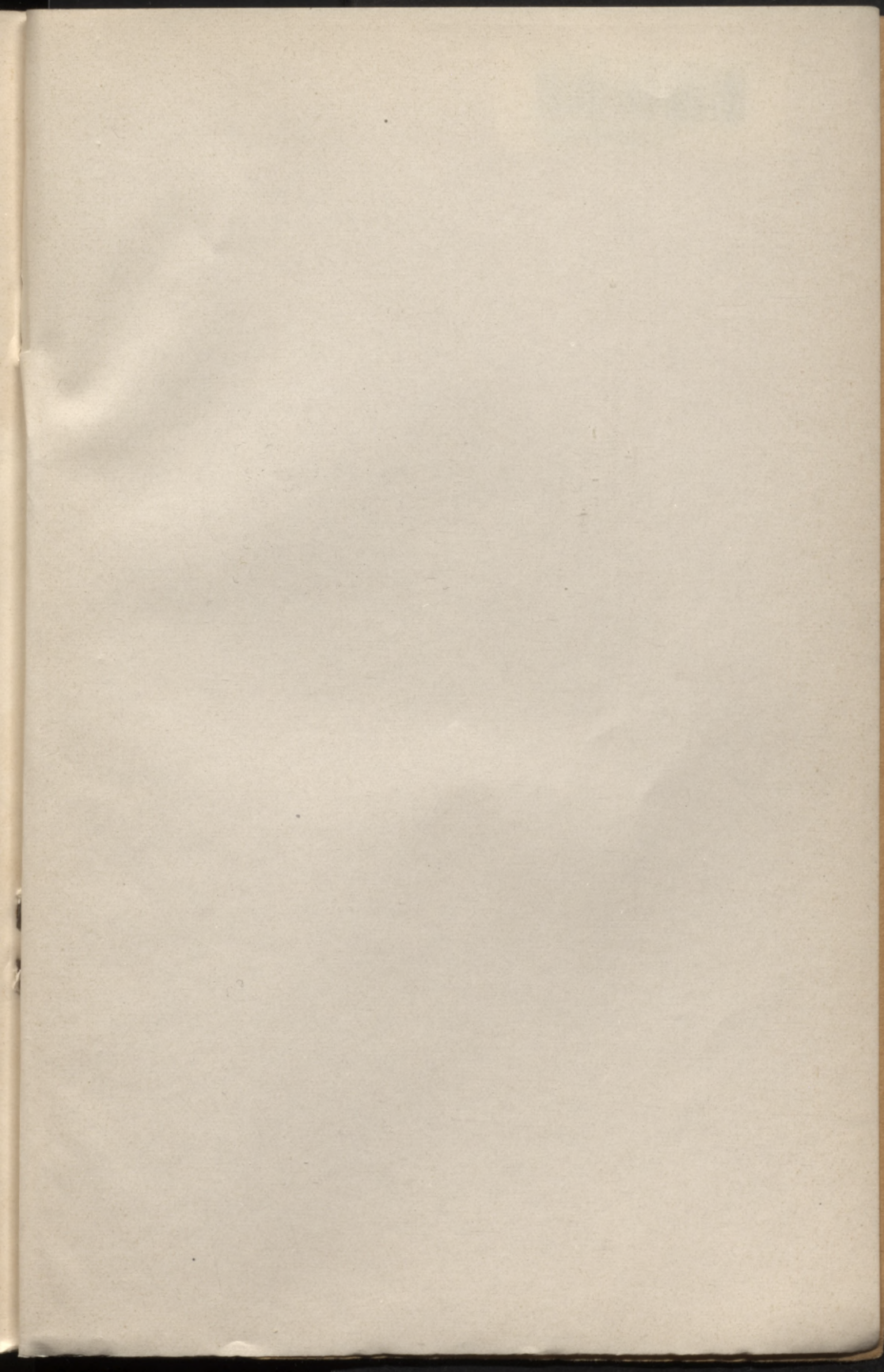
Pa sprīdi pliks, pa olekti spalvains, sirdij gribas, mu-
gurai patīk (pirts slota).

Veļu gods bija īpašas māju godības, kur sveši laudis
no citām mājām netika aicināti.

SATURS.

	Lpp.
Priekšvārdi	3
I Bērnu godības	5—41
A. Radības	5
B. Piertižas	11
C. Krustības	15
D. Šķirības	38
II Tautās iešanas godības	42—135
A. Precības	42
B. Derības	58
C. Vedības	62
D. Pūra vešana	96
E. Vedības tautieša sētā	102
III Sēru godības	136—156
A. Miršana	136
B. Bedības	140
C. Veļu gods	153

LATVIJAS NACIONĀLĀ BIBLIOTĒKA

0309046517

2 3. NOV. 1939